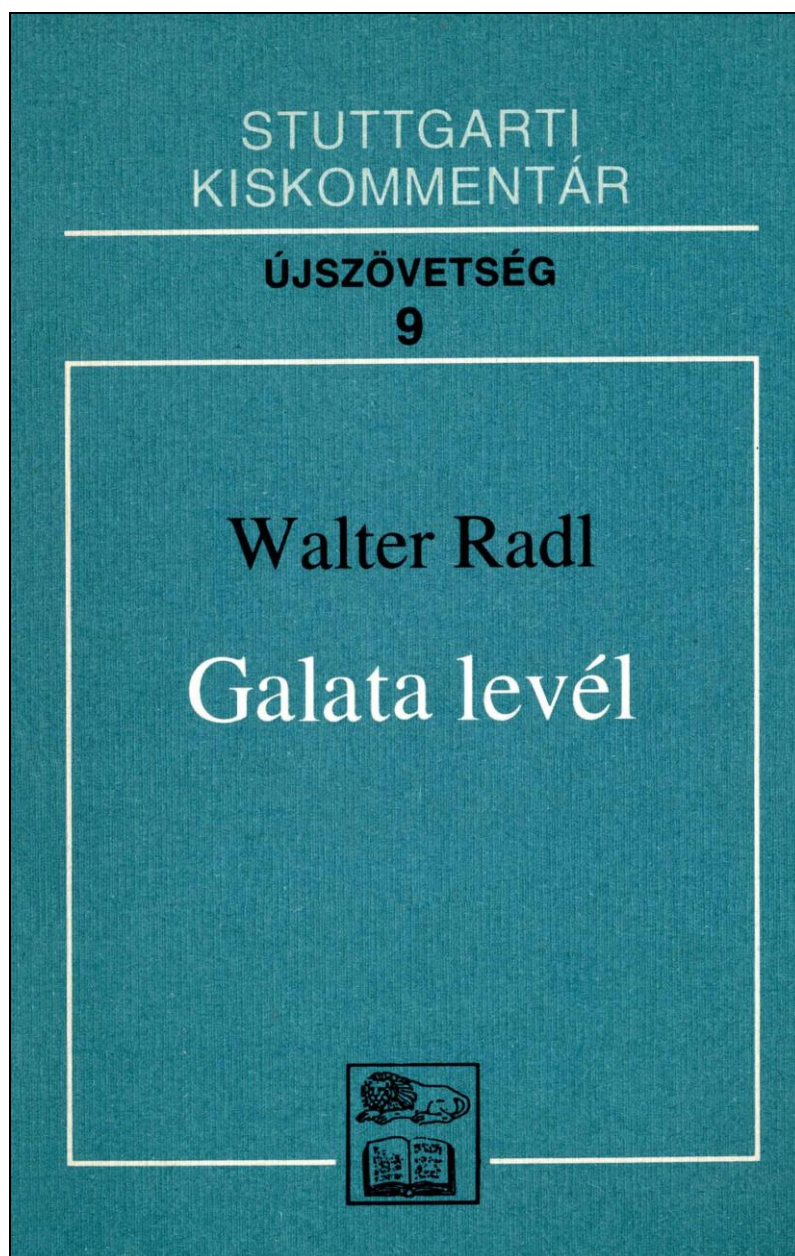

Walter Radl Galata levél

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Walter Radl
Galata levél

Az eredeti mű címe:
Radl, Walter:
Galaterbrief
(Stuttgarter Kleiner Kommentar:
Neues Testament; [N.F.], 9)

A magyar fordítást szerkeszti és kiadja:
Tarjányi Béla

Fordították:
Nobilis Márió, Rajkai István, Székely István

Egyházi jóváhagyással

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1994-ban jelent meg a Szent Jeromos Bibliatársulat kiadásában, az ISBN 963 000 1671-1 azonosítóval. Az elektronikus változat Tarjányi Béla professzor, a Társulat elnöke engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a szerző tulajdonában marad.

A könyv elektronikus változatában megtalálható a galatáknak írt levél szövege is a Szent Jeromos Bibliatársulat fordításában.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Első rész: Bevezetés.....	5
1. A levél jelentősége	5
2. A levél címzettjei	5
3. A levél megírásának körülményei.....	6
4. A levél formája, tartalma, felépítése	7
Második rész: Kommentár	8
I. Címzés és üdvözlés (1,1-15).....	8
A levél küldője és a címzettek (1, 1-2).....	8
Az áldás (1,3-5).....	9
II. A levél megírásának oka (1,6-9)	11
1. Elpártolás az evangéliumtól (1,6-7)	11
2. A vétkesek megátkozása (1,8-9)	12
III. Pál apostoli méltósága (1,10-2,10).....	13
1. Az apostol meghívása (1,10-24).....	13
A levél témája: a nem embertől származó evangélium	13
Pál zsidó múltja (1,13-14).....	13
A Törvény buzgó hívéből a pogányok apostola (1,15-17)	13
A rövid jeruzsálemi tartózkodás (1,18-20)	14
Évekig tartó misszió Palesztínán kívül (1,21-24).....	15
2. A jeruzsálemi apostoli zsinat (2,1-10).....	15
Evangélium mózesi Törvény nélkül? (2,1-3).....	16
Összeütközés a „hamis testvérekkel” (2,4-5).....	17
Egység az „oszlopokkal” (2,6-10).....	17
IV. Megigazulás a hitből (2,11-4,7).....	20
1. Hűség a Törvényhez – vagy hit (2,11-21)	20
Nézeteltérés Antióchiában (2,11-14).....	20
Az evangélium középpontja: Megigazulás a Krisztusba vetett hitből (2,15-18)	22
Az evangélium középpontja: Élet Krisztus halálából (2,19-21)	23
2. Felhívás a Galatákhöz (3,1-5)	24
Térjetelek észre! (3,1).....	24
Lélek vagy test, törvény vagy hit (3,2-5).....	25
3. Ábrahám hite és az áldás ígérete (3,6-18).....	26
Áldott, aki a hitből él (3,6-9).....	27
Átkozott, aki a törvényből él (3,10-12)	27
Mentesülés az átok alól; az áldás elnyerése Krisztus által (3,13-14)	27
A törvény nem teszi érvénytelenné az ígéreteket (3,15-18)	28
4. A törvény helye az üdvösség történetében (3,19-25)	30
A törvényt nem közvetlenül Istentől kaptuk (3,19-20).....	30
A törvény nem érvénytelenítheti az ígéreteket (3,21-22)	31
A törvény mint börtön és nevelő (3,23-25).....	31
5. Hit és istengyermekség (3,26-4,7).....	33
A megkeresztelték Krisztussal való egysége (3,26-29).....	33
Kiskorúak és rabszolgák (4,1-3).....	34
Gyermekek és örökösök (4,4-7)	34

V. A keresztény ember szabadsága (4,8 – 6,10).....	36
1. Óvás a régi szolgaságba való visszaeséstől (4,8-20).....	36
Vissza a nagy fordulat előttre? (4,8-11)	36
Az „első szeretet” (4,12-16).....	37
Újra meggyőzni (4,17-20).....	38
2. Az Írás tanúsága (4,21-31).....	39
Ábrahám két fia (4,21-23).....	39
A két szövetség példázata (4,24-27).....	39
Mi következik ebből a galáciai keresztények esetében? (4,28-31)	41
3. Szabadság vagy szolgaság (5,1-12).....	41
Maradjatok szabadok! (5,1)	41
Vagy Krisztus, vagy a törvény! (5,2-6)	42
Ne engedjétek, hogy megzavarjanak benneteket! (5,7-12).....	43
4. A szeretet, mint a Lélek gyümölcse (5,13-26)	43
Szabadság és szolgáló szeretet (5,13-15).....	44
Lélek és test ellentéte az emberben (5,16-18).....	44
A test „cselekedetei” (5,19-21)	45
A Lélek „gyümölcse” (5,22-26).....	45
5. Krisztus törvénye (6,1-10)	47
Viseljétek el egymást türelemmel! (6,1-5).....	47
Gondoskodjatok tanítóitokról! (6,6).....	48
Tegyetek jót! (6,7-10).....	48
VI. Befejezés és áldás (6,11-18)	49
Az ellenfelek ajánlata: a körülmetélés (6,11-13)	49
Pálnak a kereszt a fontos (6,14-15)	49
Az apostol jókívánságai (6,16-18)	50
Harmadik rész: Függelék.....	51
Bibliaolvasás – Kérdések.....	51
Irodalom.....	51
A kötet Szerzőjéről.....	53
Levél a galatáknak.....	54
1. fejezet.....	54
2. fejezet.....	55
3. fejezet.....	56
4. fejezet.....	57
5. fejezet.....	58
6. fejezet.....	58

Első rész: Bevezetés

1. A levél jelentősége

Pálnak ez a levele a legfontosabb írásos tanúk egyike, amely fennmaradt az egyház első századából számunkra. Igen jelentős mind történeti, mind teológiai, mind pedig nyelvi szempontból.

Ami a történeti szempontot illeti, egyetlen más forrás sem árul el Pál életéről és az ősegyház történetéből annyit, mint a Galata levél. Legfeljebb az Apostolok cselekedeteinek információi mérhetők hozzá. Ez utóbbinak azonban, mint történeti forrásnak a jelentőségét csökkenti az, hogy csak évtizedekkel később készült, s ráadásul olyan szerző írta, aki nem vett részt az események nagy részében. Ezért tér el a Csel beszámolója lényeges eseményekkel kapcsolatban az érintettek saját tanúságától (pl. Pál meghívása, Csel 9; 22 és 26; vagy az Apostoli Zsinat, Csel 15). A Galata levél viszont közvetlen betekintést ad az Egyház életének kezdeti, mozgalmas időszakába, és bemutatja az ősegyház korabeli önértelmezését.

A teológiai legjelentősebb páli mű egyértelműen a Római levél. De már itt, a Galata levélben megjelenik sok olyan gondolat, amelyet az apostol a Római levélben fejt ki részletesen. Jól megfigyelhetjük ezt, ha összehasonlítjuk az alábbi szövegeket:

Gal 2,15-21	Róm 3,21-31	(megigazulás)
Gal 3,6-18	Róm 4,1-25	(Ábrahám)
Gal 4,6k	Róm 8,12-17	(a Lélek ajándékai)
Gal 5,13-25	Róm 8,12k; 13,8-10	(a Lélek szerinti élet)

Ezért nevezhetjük joggal a Galata levelet „kis Római levélnek”. – Végül: Amit a páli levelek nyelvezetéről általánosságban el lehet mondani, az nagyrészt a Galata levélre is érvényes. Pál ugyan zsidó származású volt, de már görögül gondolkodott és beszélt. A görög nyelv ismerői nagyra is értékelik ezt nála: nem idegen nyelvként használja a görögöt, hanem úgy, mint ami közvetlenül a szívéből fakad. Nyelvhasználatában nem támaszkodik kész mintákra vagy iskolákra, hanem a maga egészen sajátos stílusát érvényesíti. A Galata levélen átsugárzik az apostol felindultsága: több évszázad távlatából is érezni, milyen indulatokból fakadó írás ez.

2. A levél címzettjei

A galaták, mint nevük is mutatja, azoknak a keltáknak az utódai, akik Kr.e. 400 körül törtek be Itáliába, 387-ben elfoglalták Rómát, egy évszázaddal később pedig meghódították Görögországot. Később azonban, amikor onnan is elűzték őket, Kis-Ázsia szívében telepedtek meg, megközelítőleg a mai Ankara környékén. Mint hódítókat, retgették őket, zsoldosként viszont keresettek voltak. Történetük mozgalmas volt Kis-Ázsiában mindaddig, míg Augustus Kr.e. 25-ben római tartománnyá nem tette a vidéket, egy tartományban egyesítve őket és a környék többi népeit.

Kevés értesülésünk van arról, hogy a galaták között keresztény közösségeket alapítottak volna. Az Apostolok cselekedetei szerint Pál missziós útjai során kétszer is átutazott a „galaták földjén” (Csel 16,6; 18,23; vö. Gal 4,13). Mindenképpen az evangélium ügyének megnyert kelta pogányokra kell gondolnunk, ha Pál „Galácia egyházainak” címzi levelét (1,2).

„Galácia” tehát nem azonos magával a Kis-Ázsia déli része felé messze elnyúló római provinciával, amelyhez a Csel 13-14. fejezeteiben szereplő városok: [a pizídiai] Antióchia, Ikónium és Lisztra is hozzátartoztak – , amint ezt néhány magyarázó feltételezte. A római provincia megjelölésére nem is a „Galácia” név volt használatos, hanem a benne foglalt vidékek neveinek felsorolása (megemlítve természetesen Galáciát is). Pál viszont a galata vidék lakóinak ír; ezért teheti meg, hogy a 3,1-ben „ostoba galaták”-ként szólítja meg őket.

3. A levél megírásának körülményei

Miért került sor ennek a levélnek a megírására? Az 1,6 szerint Pál hírt kapott arról, hogy a galaták „más evangéliumhoz” pártoltak. Nem sokkal az apostol távozása után, amint ez a továbbiakból kiderül, más igehirdetők érkeztek a vidékre, akik a páli evangéliumot elégtelennek nyilvánították; a galatáknak el kell fogadniuk az Ószövetséget is a választott népre vonatkozó összes törvénnyel együtt. Ez mindenekelőtt a szövetségének jelének, a körülmetélkedésnek az elfogadását jelentette (vö. 2,3; 5,2.6.8.11.12; 6,12k.15).

Az apostolnak ezek az ellenlábasai keresztények voltak ugyan (a legtöbb magyarázó ezt feltételezi), de olyanok, akik, mivel a zsidóságból származtak, a krisztusi hit elfogadása után is tartották magukat a Törvényhez. Többségükben ilyen „zsidó”-keresztények alkották a jeruzsálemi és a többi palesztínai őskeresztény közösséget. A pogányok belépésével azonban a keresztény közösségekben felmerült a kérdés, vajon az egykori pogányok is kötelesek-e elfogadni és megtartani az ószövetségi törvényt? A „mérésékelt” zsidókeresztények hajlandónak mutatkoztak az engedményekre, az úgynevezett „júdaisták” viszont hallani sem akartak erről. Megalkuvást nem tűrve hevesen harcoltak a Törvény megtartásáért a „pogány”-keresztények között is.

Ilyen júdaistákat tart szem előtt Pál, amikor a Galata levélben kifejezetten lekicsinylő kijelentéseket tesz a Törvényről, és megsemmisítő ítéletet mond annak védelmezőiről. Levele ezért nem zsidóellenes, még kevésbé antiszemita, hanem antijúdaista írás. Azok ellen a zsidókeresztények ellen irányul, akik Krisztus evangéliumából még nem vonták le a következtetéseket; akiknek zsidó voltát a Krisztusba vetett hit még nem formálta át. Hogy miként gondolkodik Pál a zsidó népről, milyen tisztelettel és szeretettel beszél Izraelről, azt a Róm 9-11 mutatja.

A galatáknál tehát, akiknek Pál kifejezetten a „törvénytelen” evangéliumot hirdette, a júdaisták arra vetemedtek, hogy utólag megkíséreltek érvényt szerezni a Törvénynek és a körülmetélés parancsának. Ez természetesen együtt járt az apostol lejáratásával, sőt talán rosszindulatú rágalmozásokkal is (vö. 1,10). A híradás ezen eseményekről és a közösség zavaráról szóló hírek vészjelzések voltak Pál számára, és határozott közbelépésre volt szükség. Nem személyes hiúság készítette őt a gyors intézkedésre, hanem az, hogy veszélybe került apostoli evangéliuma (vö. 2,4k) és ezzel együtt az egyház kibontakozása a pogány népek körében (vö. 2,2; 4,11).

Pál legszívesebben a helyszínre sietett volna, hogy rendbe hozza a dolgokat (vö. 4,20). Úgy látszik azonban, éppen akkor nem állt módjában odautazni távolabbi céljainak veszélyeztetése nélkül. Ebből arra következtethetünk, hogy amikor a levelet írja, már Macedóniában van. De talán az ezt megelőző hosszabb efezusi tartózkodását (54-57 között?) sem szakíthatta volna meg minden további nélkül.

A megírás időpontjának és helyének meghatározása során számításba kell vennünk azt is, hogy a levél szoros kapcsolatban áll az 57-58-as évek során keletkezett írásaival (1-2 Kor, Róm) – ennek fényében a Galata levél megfogalmazásának időpontjául inkább a macedóniai tartózkodás kezdete kínálkozik, tehát az 57-es esztendő. Mindenesetre valamikor ekkortájt írta meg levelét Pál, írásai közül a legszenvedélyesebbet, – hiszen a levélnek az apostol személyes jelenlétét kellett pótolnia.

4. A levél formája, tartalma, felépítése

A megírás körülményei visszatükröződnek mind a levél formájában, mind a hangnemében. Formailag jellemző rá például az a kiegyensúlyozatlanság, amely a „címezés és üdvözlés” részt megkülönbözteti a többi páli levélkezdetből (ld. a magyarázatot), főként pedig a hiányzó hálaadás ill. dicsőítés az olvasók hitéért, mely máskor nem maradhat el a levélkezdetből. Ez a fajta bevezetés („proémium”), mely a páli levelek ismertetőjegye, másutt csak Péter első levelében fordul elő (vö. még 3 Jn 2-4). A levél hangneme a Pálnak hírül adott események miatt kimondottan harcias (pl. 1,6-9), néha egyenesen ingerült (1,10) és ironikus (5,12.15). A levél minden mondatából érződik a személyes érintettség és feszültség.

A levél további részében azután közelebbről is megismerkedhetünk a galatáknál kialakult helyzettel. Pál nagyon határozottan foglal állást a vitatott kérdésekben, mindenekelőtt ellenfeleinek nézeteivel szemben.

Először kertelés nélkül feltárja a történeteket, megjelölve ezzel közbelépésének indítékát (1,6-9). Ezután történeti és tanító érvekkel megcáfolja az apostolságára és az evangéliumára vonatkozó kritikákat, elsősorban az Írásból merített érvekkel (1,10-5,12). Végül buzdítja a híveket a helyes életmódra, (5,13-6,10), majd pedig intelmeit hangsúlyozó zárszóval és áldással fejezi be levelét (6,11-18).

Ha a Galata levelet összevetjük a korabeli ügyvédi beszédmintákkal, a Galata levél szabályos bírósági védőbeszédnek látszik. Ez a megfigyelés és még sok más szempont igazolja az imént vázolt formai felépítést, és a forma további tagolását is lehetővé teszi.

A könyvünkben követett felosztás eltér a német „Egységfordítás”-ban található tagolástól [és természetesen a magyar fordítások felosztásától is, a Ford.]. Az Egységfordítás például – tartalmi szempontok alapján – az 1,10-2,10 szakaszt az „apostolságról”, a 2,11-4,7-et az „igazságosságról”, a 4,8-6,10-et pedig a „szabadságról” szóló egységnek tekinti.

A szerző tagolási szándékát viszont, és az említett ügyvédi beszéd-párhuzamokat tekintve fontosabbnak látszik pl. a 3,1-ben található ismételt megszólítás; helyesebb tehát, ha inkább közlő, tanító és buzdító részekre osztjuk a levelet.

Ezek szerint a levélnek a „címezés és üdvözlés” (1,1-5) illetve a „zárszó és áldás” (5,11-18) által keretbe foglalt fő részét a következő módon kell felosztanunk:

- 1,6-12: Bevezetés
 - 1,6-9: A körülmények felvázolása és értékelése
 - 1,10-12: A téma bemutatása
- 1,13-2,21: I. Történelmi szemléltetés
- 3,1-5,12: II. Tanító kifejtés
- 5,13-6,10: III. Buzdítás

A 2,15-21-ig terjedő rész formailag a közlés része. A mondanivaló alapján azonban túllépi ennek keretét, és elkezd felvázolni az apostol alapvető tanítását, amelyet a későbbiekben a levél részletesen kifejt. Az antióchiai események fényében – melyek nagyon hasonlítottak a galatáknál történetekhez – Pál az ő evangéliumának lényegét fogalmazza meg ebben a levélben.

Második rész: Kommentár

I. Címzés és üdvözet (1,1-15)

A szakasz elején Pál megnevezi önmagát, mint a levél küldőjét, majd megjelöli a címzetteket, végül pedig köszöntésként egy áldást fogalmaz meg. A Pál apostol korában használatos háromtagú levélkezdet gyakran csak három szóból állt. Így hangzott például: „Júliusz Klaudiának boldogságot [ti. kíván]”. Pál azonban egyik levelében sem elégszik meg ezzel a rövid formulával: az adott körülményeknek megfelelően mindig kibővíti azt. Érdekes összevetnünk a levél bevezetését más páli levelek megfelelő részével, mert már ebből is kitűnik a Galata levél alapvető célja. Az apostol önmeghatározása részletes, a címzettek megnevezése ezzel szemben tömör. Az áldáskívánás ismét kidolgozott, és a szokottnál több teológiai gondolatot tartalmaz.

A levél küldője és a címzettek (1, 1-2)

Közvetlenül saját neve mellé helyezi Pál az „apostol” elnevezést (vö. 1 Kor 1,1; 2 Kor 1,1). Nála ezt a megjelölést nem csak a Jézust követő Tizenkettő viseli, mint később Lukácsnál (vö. Lk 6,13; Csel 1,21k), hanem elsősorban azok a későbbi misszionáriusok, akiknek a Feltámadott megjelent (1 Kor 9,1; 15,8k). Pált a Krisztussal való találkozás olyan módon ruházta fel küldetéssel, ahogyan az ószövetségi prófétákat a Jahve-jelenés.

Apostol

A Galata levél apostolfogalma (1,1.17.19; vö. 2,8) különbözik más páli szövegektől, különösen pedig attól, amellyel az Apostolok cselekedeteiben találkozunk. Lukács szerint, aki a Lk-evangélium és az Apostolok cselekedetei szerzője, az apostolok köre azonos a Jézust körülvevő, illetve a jeruzsálemi ősegyházban működő „Tizenkettő” csoportjával. E felfogás szerint apostolnak csak azokat nevezhetjük, akik Jézus tetteinek szemtanúi voltak a jánosi keresztségtől a mennybemenetelig (Csel 1,21k). A páli levelekben viszont mások is „apostolként” szerepelnek: az ősegyház missziós igehirdetői, név szerint pl. Andronikusz és Júniasz (vagy Júnia: lehetséges, hogy házaspárról van szó) a Róm 16,7-ben, vagy Barnabás az 1 Kor 9,5k-ben; név nélkül pedig ld. 1 Kor 4,9; 9,5; 12,28k; 2 Kor 11,5.13. – A Galata levélben ezzel szemben (mint az 1 Kor 9,1; 15,7. 9-ben, és talán a Róm és az 1-2 Kor bevezetésében is, ld. még Ef, Kol) az apostolság fogalmához hozzátartozik a Feltámadottal való személyes találkozás. „Vajon nem vagyok apostol? Nem láttam Urunkat, Jézust?” – kérdezi Pál az 1 Kor 9,1-ben. Míg Lukács arra törekszik, hogy az apostolok által, mint Jézus tetteinek-szemtanúi által, a hit számára egészen a történeti Jézus koráig visszamenően hidat építsen, s így tanúkat vonaltasson fel a Jézus-hagyomány szavahihetősége mellett (vö. Lk 1,4), addig Pál értelmezésében apostolnak lenni nem jelent mást, mint tanúskodni a Megfeszített életéről és uralmáról. Az ő apostolsága egyes-egyedül Jézus kinyilatkoztatásán alapul, akit Isten feltámasztott.

Erre a szóhasználatra hatással volt a Biblia és a Biblia utáni zsidóság nyelve. „Apostol” (= küldött, héb. saliah) a rabbinikus szövegekben olyan közvetlen helyettest jelent, aki megbízójának személyét és érdekeit azzal teljes összhangban, jogerősen képviseli. Ilyen értelemben Isten „küldöttei” a próféták (vö. Iz 61,1). Pál is ebben az értelemben tartja

apostolságát prófétai hivatásnak és küldetésnek. Ő Krisztusnak, végső soron tehát magának Istennek meghatalmazott küldötte (Gal 1,15k).

Az apostol négyszeresen hangsúlyozza küldetésének eredetét. Megbízását nem embertől kapta, és nem is emberek közvetítésével: maga Isten bízta meg őt Krisztus által. Az 1,15k-ben pontosan leírja ezt a tényt, de már itt utal arra, hogy az Atya, vagyis a Teremtő (vö. 1 Kor 8,6) hívta meg őt, „aki életre kelti a holtakat, és létre hívja a nemlétezőket” (Róm 4,17), és aki „Jézust a halálból föltámasztotta”.

Ez utóbbi kijelentés az ősegyház hitvallásának legfontosabb tétele, úgy, ahogyan Izrael esetében az Egyiptomból való szabadulás ténye. Akár így is mondhatjuk: Istenből, „aki Izraelt kivezette Egyiptomból”, az Újszövetségben az az Isten lesz, „aki Jézust föltámasztotta a halálból”. Ez az isten-meghatározás igen hamar ki is kristályosodik egy hitvallási formulában, mely megjelöli Krisztus föltámadásának szerzőjét:

Róm 4,24	„aki a halottak közül feltámasztotta Urunkat, Jézust”
Róm 8,11	„aki feltámasztotta Jézust a halálból” és „aki Krisztus Jézust feltámasztotta a halottak közül”
2 Kor 4,14	„aki Jézust feltámasztotta”
Kol 2,12	„aki őt a halálból feltámasztotta”
Ef 1,20	„amikor a halálból feltámasztotta”

Isten nem csak föltámasztotta Krisztust, hanem mint Föltámadottat meg is ismertette Pállal (vö. 1,6). Pál viszont a Föltámadott kinyilatkoztatása által ismerte meg a „halottakat feltámasztó Istent” (H. Schlier). Ilyen módon lett Pál apostollá „Jézus Krisztus által és Isten által”.

A levél „társfeladójaként” (2.v.) Pál nem egy személyt nevez meg, mint egyébként tenni szokta (e szabály alól a Római levél is kivétel), hanem „valamennyi vele lévő testvér”. Az 1 Kor 16,20 („minden testvér”) és a Fil 4,21 („a testvérek, akik velem vannak”) záróüdvözleteivel való összevetés alapján valószínű, hogy ez a kifejezés azokat a munkatársakat jelöli, akik az Evangélium szolgálatában együttműködnek Pállal. A munkatársak megemlékezésével az apostol azt akarja kifejezésre juttatni, hogy ő nincs egyedül, szavainak „súlya” van.

A címzettek körét feltűnő tömörséggel és – ellentétben a Róm, 1-2 Kor, Fil és az 1 Tessz levelekkel – megtisztelő jelző nélkül határozza meg. A megszólítottak helyzete nyilván nem teszi lehetővé semmilyen kitüntető cím használatát. Mindenesetre keresztény közösségekről van szó, azaz Krisztus „egyházairól”. – Ezen a helyen a görög olvasók számára is ismerős egyházfogalom kerül előtérbe. E felfogás szerint elsősorban nem Isten népe, „Isten Egyháza” (Gal 1,16) az egyház, ahol a konkrét közösségek egyfajta „részegyház”-akat alkotnak. Sokkal inkább a konkrét közösséget – mint a kenyértörésre összegyűlő közösséget – tekinti az Egyház (hangsúlyozottan „Krisztus Egyháza”) elsődleges megvalósulásának. Mivel a levél címzettje nem egy, hanem több ilyen egyház, a levelet „körlevélnek” tekinthetjük, – ez mindjárt érthetővé teszi az írás személytelenebb hangnemet is.

Az áldás (1,3-5)

Az irat említett jellegzetességeit a soron következő áldás is tükrözi. Az áldás szövege minden eredeti páli levélben azonos, kivéve az 1 Tessz 1,1-et. A legkorábbi levélben még nem teljesen kiforrott a páli köszöntésforma, legalábbis szerkezete még nem rögzült, amint ezt ott a címzettek megnevezése mutatja. Az áldás egyes elemei biztosan az istentisztelethez vezethetők vissza: részben megegyeznek (a 6,16-ban is visszacsengő) zsidó áldásformulával. A

„kegyelem” Pál központi fogalma: Istennek az emberre kimondott végérvényes, feltétel nélküli Igenjét jelenti. A „béke” a Szentírásban nem egyszerűen nyugalom, hanem mindent átfogó üdvösség, mely Isten tevékenységének eredménye. Említése ezen a helyen nem egyszerű kívánságot jelent, hanem (ahogyan a Lk 10,5-ben is) hatékony közvetítést. Mindkettőnek – a kegyelemnek és a békességnek – forrása Krisztus (pl. Róm 15,20: „a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme”), illetve Isten (pl. Róm 15,33: „a béke Istene”). Ezt az összefüggést a 3. vers elemeinek olyan (Pálnál még sok más helyen is fellelhető) elrendezése támasztja alá, amit a szakemberek a görög khi betű (X) után „khiazmusnak” neveznek. Ebben a szerkezetben az egymással összefüggő szavak fordított sorrendben következnek (A/B – B'/A'):

Atyánktól, az Istentől		kegyelem nektek
		
és Urunktól,		
Jézus Krisztustól		és békesség.

A köszöntés kibővítése (4.v.) előre utal a levél mondanivalójára. Pál itt is a hagyományos formákat használja, amint ez a nyelvhasználat vizsgálatából is megállapítható. Mondanivalójának kifejtését egy fordulattal kezdi ('áldozat-formula'), amely több más helyen is fellelhető:

Gal 2,20: „aki... feláldozta magát értem”
 1 Tim 2,6: „aki váltságul adta magát mindenkiért”
 Tít 2,14: „aki önmagát adta értünk, hogy minden gonoszságtól megváltson”;
 vö. Ef 5,2.25

Ezzel a fordulattal vezeti be mondanivalójának alapgondolatát: Jézus, aki egyedül értünk volt jelen ebben a világban, evilági létének egy aktusával „átadta” (a halálra) önmagát, vagyis az életét (vö. Jn 10,11) értünk. Az emberek erőszakosságát utolsó leheletéig szeretettel tűrte, és végül – miután Isten föltámasztotta őt – örökre köztünk maradt, hogy gonosztetteinket magára vegye és eltörölje. Egyedül ez az, ami „számít” Isten előtt, semmi más. Luther szerint Pál szavai „hangos égi mennydörgés'-ek minden emberi önelégültség ellen” (idézi A. Oepke 45).

Krisztus, mivel a világ minden gonoszságát magára vette, megszabadít minket a Gonosztól, s ezáltal a jelen világ közepette egy új világot hoz létre. A bűnös és beteg világ a Gonosz hatalma alatt áll. Mi több, Ádám óta a gonoszságban fetreng, ahogyan ezt az 1 Jn 5,19 mellett egy zsidó látnok is kifejezi:

„Amikor Ádám áthágta parancsaimat, a teremtmények ítélet alá estek. Ettől kezdve e világ bejáratai szűkké, fájdalmassá és keservessé, kevésbé és gonosszá lettek, telve veszéllyel és nyomorúságokkal.” (4 Ezdr 7,11k)

Ennek a világnak azonban most vége szakad. Isten akarta így, ő rendelte el és vitte véghez. Amit az Isten Szolgájának „átadatásáról” szóló ének (Iz 53, 12) prófétai módon hirdetett, azt teljesíti be most Isten: a Fiú „átadatik” a világért (Róm 8,32).

Ezért a szabadításért az 5. vers szerint örökre Istent illeti a dicsőség. Ez a liturgikus hangvételű általános dicsőítés (vö. Róm 11,36) megfelel annak a hálaadásnak, amelyet más levelekben ugyanezen a helyen a címzettek hitéért mond az apostol (pl. Fil 1,3-11). A Galata levélben Pálnak nyilván nincs oka hálaadást írni. Hogy miért, azt a következő részben mondja el.

II. A levél megírásának oka (1,6-9)

Pál először pontosan jellemzi a közösség helyzetét, amellyel írásában foglalkozni akar. A levél fő részében ennek megfelelően fogalmazza meg fő témáját és egyes tételeit.

1. Elpártolás az evangéliumtól (1,6-7)

Az első szó a csodálkozásé, sőt egyenesen a megütközésé. És Pál mindjárt támadásba is lendül, hogy – politikai színezetű szóhasználatával (6.v.: „elpártolás”, „zavargás/zendülés”; 7.v.: „megtévesztés”) kipellengérezze a közösségben történeteket, és a szakrális jog formuláival (8.v.: „... az átkozott legyen”) elítélje a bűnösöket.

Mi történt? A galaták, úgy látszik, hirtelen és komolyabb ellenállás nélkül – „elpártoltak”. Az itt használt szó eredetileg dezertálást, könnyelmű átállást jelent. Hogy mit hagytak el, azt közvetve a 6. vers vége közli: a páli evangéliumot. Ezáltal viszont, ahogyan Pál bámulatos merészséggel rögtön az elején ki is mondja, magát Istent árulták el. Az is kitűnik, hogy az apostol evangéliumának sorsa – Isten kegyelmi döntése folytán – őrajta áll vagy bukik. Pál tehát úgy írja le Istent, mint aki az – egyedül Krisztus érdeméből kiáradó – kegyelem által hívja meg az embert. Vele magával találkozunk az evangéliumi meghívásban.

De nem minden igehirdetés érdemli meg az „evangélium” megjelölést. Sőt: a másféle evangélium egyáltalán nem is evangélium (7.v.). Aki Krisztus érdemeit lebecsüli, és újból a Törvény előírásainak akar érvényt szerezni, az nem „jó hírt” hirdet, hanem rosszat, mely csak megzavarja a hívő közösséget.

Nem ismerős ez az aggodalom? A II. Vatikáni Zsinat óta ismét hallható panasz az egyházban: „Zavar támad a közösségekben!” Evangélikus körökben pedig évtizedek óta terjed egy vitatható mozgalom, amely a „nincs más evangélium” szavakat írta a zászlójára. Ez távolról sem az első eset, hogy a keresztények között vita támad az „igazi evangélium” mibenlétéről. A következő fejezetben Pál beszámol arról a küzdelemről, melynek kimenetele meghatározta az egyház egész további történetét. Már ekkor az volt a kérdés, hogy melyik az igazi evangélium (2,5.14). A vita, amelyet Pál Jeruzsálemben folytatott, később pedig a galatákkal, értékes elvi eligazítást jelenthet egyes mai kérdésekben is.

Pál ugyanis, és a jeruzsálemi ősegyház vezetői nem álltak meg azon a ponton, hogy az Írásból Isten népére érvényes előírásokat (pl. a körülmetélés parancsát és az étkezési előírásokat) feltétel nélkül megtartották volna. Hiszen még magának Jézusnak a gyakorlatát sem vitték tovább változatlanul, aki Izrael fiainak összegyűjtésére korlátozta tevékenységét. Az ősegyházat bizonyos történelmi események, így például a keresztények menekülése egészen Antióchiáig (Csel 11,19k), arra késztették, hogy az evangélium üzenetét és saját küldetésüket újra átgondolják. Kemény belső ellenállást leküzdve, sok nehézség közepette, amelyek a Galata levél megírása idejére még meg sem szűntek, végül eljutottak arra a pontra, hogy a pogányokat is megtérítsék, s közben lemondjanak a körülmetélésről. Minden más megoldás ellenkezett volna a krisztusi üzenet szellemével. Az evangéliumhoz való hűség tehát nem a betűhöz való ragaszkodásban áll, hanem a hagyománynak a szükségleteknek megfelelő, gondos továbbadásában.

Krisztus evangéliuma

A Galata levél elsősorban azt a kérdést tárgyalja, hogy mit jelent az evangéliumnak a világban való megjelenése (vö. Gal 3,23.25), és mik a következményei annak, hogy az evangéliumot hirdetik és élük az emberek között. Pál semmiféle engedményre nem hajlandó, amikor az evangélium érvényére juttatásáért küzd. Minden energiáját latba veti, amikor

»Krisztus evangéliumá«-ról van szó. Vajon mit is jelent pontosan ez a kifejezés, amellyel máshol is gyakran találkozunk Pál írásaiban (Róm 25,29; 1 Kor 9,23; 2 Kor 2,12; 9,23; 10,14; Fil 1,27; 1 Tessz 3,2)?

A »Krisztus evangéliuma« kifejezés először is magát Krisztust jelenti, mint az evangélium forrását. Ezt Pál elsősorban nem úgy érti, hogy Krisztus kezdte meg az evangélium hirdetését (vö. Mk 1,14k), hanem arra gondol, hogy feltámadása által Krisztus tette lehetővé az evangélium terjedését, és mint Feltámadott, embereknek adott küldetést az evangélium hirdetésére (vö. 1 Kor 15,5-10). A Feltámadott Krisztus éppen ezért – és ez már a második jelentés – maga is tárgya az apostoli evangéliumnak (Róm 1,3k). Pontosabban: az evangélium híradás arról, hogy Isten Krisztusban egyszer s mindenkorra és mindenkiért cselekedett, lerakva így az új világ alapjait. De az evangélium mindenekelőtt azt jelenti (ez különösen jellemző a páli szóhasználatra), hogy ezen keresztül maga Krisztus szólal meg.

Aki pedig befogadja az Jézus Krisztus szavát, az nem csak a vele való közösséget tapasztalja meg, hanem maga is részesévé válik a krisztusi üdvösségnek, amelyet hirdetnek, részese lesz a végidei valóságnak. Krisztusnak ez a szava hangzik akkor, amikor Pál beszél (Róm 15,18; 2 Kor 13,3; 1 Tessz 1,8). Mikor ő »Krisztust hirdeti«, amint ezt pl. a Fil 1,15-ben írja, akkor mint hírnök, magát Krisztust hívja, hozza az emberek közé, magát Krisztust teszi jelenvalóvá a világban (vö. Iz 52,7k; Gal 3,1).

De ezért igaz az is, hogy aki az apostol evangéliumát megveti, Krisztust veti meg, végső soron pedig Isten ellen támad (vö. 1 Tessz 2,13). Mindazoknak pedig, akik hallják az evangéliumot, vagy talán hirdetniük is szabad, mindig tudatában kell lenniük, hogy milyen nagy értékkel kerültek kapcsolatba.

2. A vétkesek megátkozása (1,8-9)

A galaták körében kétségbe vonják azt az evangéliumot, amit Pál hirdet. Úgy érzi, ezzel veszélybe került az evangélium alapja, lényege, »igazsága« (2,5.14). Pál a legkeményebben szembefordul ezzel a hamisítással. Tekintet nélkül arra, hogy ki ezért a felelős: átkot mond minden hamisítóra kétszer is, több megfogalmazásban (8k.v.) Az átok annyira feltétel nélküli, hogy nem csak magára Pálra, hanem az Istentől jövő küldöttekre is vonatkozik, ha megváltoztatják az evangéliumot. Ugyanaz az Isten, aki a megbízást adta, tenné átkozottá az ilyeneket. Ennél keményebben már nem is fejezhetné ki Pál azt a meggyőződését, hogy az ő evangéliuma igaz: aki szembehelyezkedik vele, Isten átkának teszi ki magát.

Az átoknak az eredeti szövegben szereplő konkrét formájából (vö. 1 Kor 12,3) egyben az is nyilvánvaló, hogy nem csak az átok kilátásba helyezéséről van szó, hanem tényleges átokról az adott vita keretében.

III. Pál apostoli méltósága (1,10-2,10)

1. Az apostol meghívása (1,10-24)

A levél témája: a nem embertől származó evangélium

Felmerülhetett Pál ellen az a vád, hogy „törvénytelen” evangéliumának hirdetésével az embereknek akart kedvében járni („udvarolni”, M. Luther), magának akart híveket szerezni. Ő azonban határozottan tiltakozik az ilyen feltételezések ellen (10.v.). Az emberek tetszését keresni és az evangéliumot hirdetni két különböző dolog. Az örömhír nem hízelgés (vö. 1 Tessz 2,4k), az emberek tetszése inkább vészjelzés a keresztény hithirdető számára (vö. Gal 5,11; 6,12). Nem lehet a tömeg szájíze szerint beszélni és közben Krisztust szolgálni.

A meglehetősen indulatos hangú személyes védekezés után Pál ünnepélyesen kinyilvánítja (vö. 1 Kor 12,3; 15,1; 2 Kor 8,1) evangéliumának isteni eredetét (11k.v.). Úgy, ahogyan ő hirdeti, nem felel meg az emberi kíváncsagságnak, hanem éppenséggel valami új, az emberi mércéket túlszárnyaló dolog, sőt egyenesen meghökkentő. Nem lehet vele az embereknek kedvében járni. Különben nem is lenne „evangélium”. Hogy mégis az, annak az az oka, hogy nem emberi eredetű, nem emberi közlés. A krisztusi hit alaptételeit Pál természetesen közösségekben, Antióchiában és Damaszkuszban „kapta” meg (1 Kor 15,3). Ám evangéliumának lényegét, az Izraelen kívüli a pogányoknak („népek”-nek) is szóló üdvösségüzenetet nem emberek közvetítették neki. A Feltámadottal való találkozásban, a jelenés fényárjában ragyogott föl az számára. Krisztus kinyilatkoztatása az ő számára egyszersmind az evangélium kinyilatkoztatása is volt. Az Isten által kinyilatkoztatott Krisztus „képezi” (a szó kettős értelmében) az apostol evangéliumát.

A múltbeli események felsorolása által (a 13. verstől), amelyeket ellenőrizni lehet, az apostol történeti érvekkel akarja alátámasztani az ő evangéliumának és apostoli küldetésének függetlenségét.

Pál zsidó múltja (1,13-14)

Zsidóként Pál mindennek volt nevezhető, csak a keresztények barátjának nem (13.v.). Az egyházzal való egyetlen „kapcsolata” a halálos gyűlölet volt. Ekkor még a Törvény feladása is elképzelhetetlen volt számára: hevítette a hagyományok iránti buzgalom (vö. Fil 3,5k). E két ténytet szorosán együtt kell látnunk. Az egyházüldöző Pál nem embertelen szörnyeteg, akit alantas ösztönök irányítanak. Lelkiismerete kötelezi őt arra, hogy harcoljon a Törvény megtartásáért, az egyetlen Isten tiszteletéért és Isten népének tisztaságáért. Ha később megváltozott magatartása mind az Egyház, mind pedig a Törvény irányában, az nem azért történt, mert ő maga megváltoztatta a véleményét, vagy valaki meggyőzte őt. Valaminek történnie kellett vele, ami ezt a gyökeres fordulatot előidézte.

A Törvény buzgó hívéből a pogányok apostola (1,15-17)

Pál magatartása nem torz farizeusi viselkedés. Olyan valaki ő, aki a törvényt megalkuvás nélkül komolyan veszi, és büszke arra, hogy a választott néphez tartozik (Fil 3,5k), „egészen addig, míg a villámcsapás el nem találta, és mindez hamuvá nem égett benne” (W. Trilling, 40.o.). Maga a teremő Isten vette őt kézbe, aki Pálra mindig is úgy tekintett, mint „Isten Szolgájára”, akit a népekhez küld (Iz 49,1.6.; vö. Jer 1,5), és akit kiválasztott, hogy a

pogányokhoz küldje (15.v.). Ennek a pillanata akkor érkezett el, amikor Jézus meghalt a kereszten és feltámadt. Isten mindent átforgató kinyilatkoztatásban mutatta meg Pálnak Fiát, és vele együtt a pogányokhoz vezető utat (16.v.).

A Keresztrefeszített feltámadása világossá tette Pál számára, hogy Jézus halála az egész világ számára üdvösséget hozott, és hogy hiábavaló minden pusztán emberi cselekedet, még ha vallásos is, és a Törvényre épül. Valóban egyedülálló kinyilatkoztatásról van szó. A húsvéti tapasztalaton túl ez jelentette Pál számára a teljes igazság felismerését, Isten hatalmának régen várt végidei kinyilvánulását, mely a világnak és a történelemnek beteljesedését jelenti. Ettől kezdve Pál ezt az új világtörténelmi helyzetet tartja szem előtt, ahol jelentéktelenné vált a különbség a zsidók és a pogányok között (vö. 3,28).

A Feltámadottal való találkozás tehát egyben a népek apostolává való meghívást is jelentette; emberi közvetítésre Pálnak nem volt szüksége. Még a korábbi apostolok tekintélyét is figyelmen kívül hagyhatta, és a jeruzsálemi közösségnél tett kitérő nélkül indult útjára (17.v.). Tehát nemcsak a fordulat, hanem a további események is emberi közreműködés nélkül folytak le. Ráadásul valószínűleg Arábia, Pál bizonyításának „alibije” sem a pusztát, mint az elmélkedés helyét jelenti, hanem a nabateusok országának északi részét, a misszió első állomását (vö. 2 Kor 12,32k) Meghívásának helye pedig Damaszkusz, ahová ezután 'visszatért'.

Damaszkusz

A damaszkuszi látomásról, ahogyan általában Pál megtérését és meghívását nevezni szoktuk, az apostol leveleiben is csak utalásszerűen esik szó. Viszonylag részletes a Galata levél leírása, de itt is elég szűkszavú az elbeszélés (1,13-16). Az Apostolok cselekedetei viszont szemléletesen és érdekfeszítő módon tudósítanak róla, még hozzá háromszor: egyszer a szent író nagyszerű előadásában (Csel 9, 1-19), majd kétszer Pál elbeszélésében (Csel 22,3-16; 26,9-18). Lényegi vonásokban azonban Lukács színes előadása egybehangzik Pál utalásaival.

A leírások a következő közös mozzanatokat tartalmazzák: Saul fanatikus zsidó és a keresztények üldözője (Csel 9,1; 22,3k; 26, 9-11; Gal 1,13k; Fil 3,6; 1 Kor 15,9). Isten azonban éppen őt választotta ki magának (Csel 22,10.14; vö. 9,15; 26,16; Gal 1,15; vö. Róm 1,1; 1 Kor 1,1). Így villámsapásként éri őt a Feltámadott kinyilatkoztatása. A fény vakító felvillanása ez, Pál érzése szerint a teremteshez hasonlítható (Csel 9,3; 22,6.11; 26,13; 2 Kor 4,6). Ekkor találkozik Krisztussal, hallja az ő hangját (Csel 9,4-6; 22,7-10; 26,14-18; Gal 1,15k). Mindez Damaszkuszban vagy a közelében történik (Csel 9,3.8.10.19; 22,5k.10k; 26,12; Gal 1,17). Pál mindjárt keresztény hithirdetővé válik (Csel 9,20-22; 26,20; Gal 1,16k), és ettől kezdve küldetést érez arra, hogy a pogányok között az evangéliumot hirdesse (Csel 9,15; 26,17-20; vö. 22,21; Gal 1,16; vö. 2,7k). Összességében így egy kerek, zárt képet kapunk a történetről. Az egyes elbeszélők nem egészen egyforma beszámolóinak eltéréseit pedig többnyire Lukács sajátos elbeszélői célkitűzéseivel magyarázhatjuk.

A rövid jeruzsálemi tartózkodás (1,18-20)

Egy évvel később – ezt vagy az Arábiából való visszatéréstől, vagy a meghívástól kell számítani – kapcsolatfelvételre került sor Jeruzsálemmel, név szerint Kéfással (= Péter). Érdekes találkozás ez az „első tanú” (1 Kor 15,5) és a „népek apostola” között, amelyet azonban hallgatás övez. Érdemes itt megállnunk, hogy a Szentírás keresztény voltunkban szólítson meg, és megértsük ennek a pillanatnak jelentőségét. Az egykori üldöző találkozik azzal, aki tanítvány volt első perctől kezdve. Mind a ketten – később előszeretettel nevezzük őket „apostolfejedelmeknek” – „látták az Urat”, a Feltámadottat (1 Kor 9,1). Az egyik elsőként, a másik pedig utolsóként (1 Kor 15,5.8). Egymást azonban eddig még nem ismerték: most találkoznak először.

Pál a „mérvadó személyiségek” közül Péteren kívül csak Jakabbal találkozik (19; vö. 1 Kor 15,7). Természetesen nagy értéket tulajdonít ennek a találkozásnak is, éppúgy, mint a rövid (csak két hetes) tartózkodásnak Péterrel. Másképp mi indokolná az ünnepélyes bizonygatást, sőt esküdözést, hogy ezek az adatok igazak (20.v.)? Pálnak nyilván minden oka megvan arra, hogy hangsúlyozza a mondottakat. Ezekből ugyanis nyilvánvaló, hogy Pál evangéliuma és az ő apostolsága független a jeruzsálemiektől.

Évekig tartó misszió Palesztínán kívül (1,21-24)

Ezt támasztja alá a Júdeától távol eső vidékeken, Antióchia és Tarsus környékén folytatott tevékenység említése is (21.v.). Itt végezte Pál, valószínűleg Antióchiából kiindulva (vö. 2,11) legalább tíz éven keresztül (vö. 2,1) a pogánymisszió munkáját. Ezzel kapcsolatban ismét hangsúlyozza, hogy nem állt kapcsolatban Jeruzsálemmel, és Júdeától távol lévén az ottaniak előtt személyesen továbbra is ismeretlen maradt (22.v.). A júdeai keresztény közösségek csak hallomásból tudtak róla (23.v.). Nyilván elsősorban a Pál életében lejátszódott nagy fordulatról beszéltek, az „egykor” és a „most” ellentétéről. Ennek említése az eredeti szövegben olyan hatást kelt, mintha egy közismert fordulat lenne a keresztények körében. Szem előtt tartva azt, amit a 'khiasztikus' szerkezetről fentebb mondtunk (az 1,3-nál), a kérdéses szöveget a következőképpen fordíthatjuk:

„Aki egykor üldözött minket,
most hirdeti a hitet,
melynek azelőtt romlására tört.”

A három sor röviden és lényegretörően fogalmazza meg, hogy Isten mit cselekedett Pál apostollal. Ezt erősíti meg a szakasz záróverse is: Ami Pállal történt, azért magasztalás jár Istennek. Hiszen Pál, aki azelőtt a félelem és a rémület forrása volt, most az öröm okozójává vált.

2. A jeruzsálemi apostoli zsinat (2,1-10)

Amit Pál ebben a szakaszban leír, az nem az egyháztörténelem mércéje szerinti egyetemes zsinat, hanem a jeruzsálemi és az antióchiái közösségek közti tárgyalás helye és formája. A döntés, amit ekkor hoztak, olyan jelentős volt az ősegyház számára, hogy bátran láthatjuk benne az egyház történetének egyik legfontosabb eseményét.

A pogánymisszió

A kérdés, amelyet ez alkalommal megvitattak, az volt, hogy Isten előtti felelősséggel vállalhatják-e azt a kockázatot, hogy az evangélium hirdetésével kilépjenek Izrael köréből, és a pogányoknak mint olyanoknak (ti. körülmetélés nélkül) megadják a lehetőséget, hogy kereszténnyé legyenek (vö. Csel 11,26). Ez a lépés olyan merész volt, hogy Lukács magának Péternek tulajdonítja az első lépés megtételét, és ezen kívül is minden módon igyekszik úgy beállítani ezt, mint Isten akaratát (Csel 10,1-11,18). Ehhez képest az összes többi probléma, amelyet az egyháznak a későbbiekben önállóan kellett megoldania, jelentéktelen csekélységnek látszik.

Az egyház ekkor még főleg zsidókból állt, és a térítés is csak zsidók körében folyt. Ahogyan maga Jézus, úgy az ő tanítványai is csak Izraelt és annak összegyűjtését tartották szemük előtt. Első ízben a görögül beszélő zsidókeresztények, részben jeruzsálemiek vagy onnan elűzöttek, az ún. hellenisták lépték át ezt a határt, ők fordultak a pogányok felé, és vették fel őket körülmetéletlenül az egyházba. Ilyen eset először valószínűleg Antióchiában történt (vö. Csel 11,9k). Minden-esetre ott bontakozott ki a vita ebben a kérdésben, akár belső

feszültségek következtében, akár, mint azt a Csel 15,1 állítja, kívülről érkező kritika hatására. Elvi döntést kellett hozni: vajon a Törvény alá nem tartozók kereszténnyé válhatnak-e és a többiekkel leülhetnek-e a közös asztalhoz? Pál és Barnabás az egyházat már mint világegyházat szemlélték. Ez a gondolat tette lehetővé, hogy döntésüket evangéliumukkal összhangban hozzák meg; lépésüket így joggal nevezhetjük világtörténelmi jelentőségűnek.

A jeruzsálemi zsinatra Pál ismét azért megy, hogy evangéliumának védelmére keljen. Eddig azzal bizonyította annak emberektől való függetlenségét, hogy távol tartotta magát Jeruzsálemtől. Most arról számol be, hogy Jeruzsálemben is el kellett fogadtatnia küldetését és az ő evangéliumát.

Evangélium mózesi Törvény nélkül? (2,1-3)

Az antióchiaiak képviselői Pál és Barnabás (1.v.). Az utóbbi már Pál érkezése előtt a közösség vezető embereinek egyike (vö. Csel 11,22-26; 13,1). Az ő érdeme is, hogy a kereszténység ebben a világvárosban gyökeret vert. Nem tudjuk, Pál mennyit köszönhetett neki; az azonban biztos, hogy az ő személye itt és általában az ősegyházban sokkal jelentősebb volt, mint ahogy azt a róla szóló kevés híradásból kikövetkeztethetnénk.

Títusz, Pál későbbi munkatársa (vö. 2 Kor 78) görög származású volt. Az ő személye volt a példa, amikor a jeruzsálemieket meg akarták nyerni a pogánymisszió gondolatának (vö. 3.v.).

Mivel Pál apostolnak a galatáknál végzett munkáját megkérdőjelezték, az apostol itt többet beszél önmagáról. Ennek ellenére világos, hogy valójában mint a küldöttség tagja nyilatkozik meg (2.v.). Valószínű ezért, hogy Jeruzsálemben sem elsősorban álombeli álombeli (vö. Csel 16,9), vagy eksztatikus (vö. 2 Kor 12,1k) „kinyilatkoztatás” hatására indult el, inkább a közösség határozata alapján, melyet prófétai tekintély (vö. Csel 11,28-30; 21,10k), esetleg maga Pál sugallt (vö. Csel 13,1).

Ezek szerint Pál a pogánymisszióról vallott felfogását és gyakorlatát az antióchiai közösség megbízásából is képviselte Jeruzsálemben. Mint a legalább 13 éves tapasztalattal rendelkező „népek apostola” állt a zsidókeresztény anyaegház vezetői előtt. Mit fognak szólni munkájához? Tudni akarta, hogy az anyaközösség és annak „tekintélyesei” elfogadják-e az evangéliumot úgy, ahogyan ő hirdeti és megvalósítja. A Törvény bármelyik előírása vagy az (utólagos) körülméletkedés megkövetelése érvénytelenítette volna Pál egész igehirdetését, melynek lényege az volt, hogy az üdvösség a Törvény és körülméletkedés nélkül elérhető. Az eredmény az apostol egész művének rombadöntése lett volna (vö. 4,11; 1 Tessz 2,1; 3,5).

Mindezt nem úgy kell értenünk, mintha Pálnak Jeruzsálemben akként kellett volna magát igazolnia, mint a későbbi egyházban sokaknak, akiket egyfajta számadásra hívtak a római Hittani Kongregáció ítélőszéke elé. Pál még számíthatott személyének és ügyének közvetlen, baráti elintézésére.

Nem is egyszerűen a maga számára kereste a világosságot. Nem, Damaszkusz óta az ő feladata a napnál világosabb volt számára. Most arról volt szó, hogy ennek helyességéről másokat is meg kellett győzni. Ilyen értelemben várta a döntést és az egyetértő állásfoglalást a jeruzsálemi felelős vezetőktől. Független volt, de nem akarta nélkülözni a fő apostolok háttértámogatását, már csak az egység miatt sem.

Az említett aggályok azonban alaptalannak bizonyultak. Títusz, mint körülméletlen keresztény elfogadásra talált (3.v.), és az ő esetét ki lehetett terjeszteni minden pogánykeresztényre. Egyetlen görög ember személyében az egész világegyház állt az apostolok fóruma elé, és ők mellette döntöttek.

Összeütközés a „hamis testvérekkel” (2,4-5)

A felelősök igenlő döntése nem volt magától értetődő. Biztosra vehetjük, hogy a döntést hosszas vita előzte meg, melyben a jeruzsálemi 'júdaisták' elképzelései fontos szerepet játszottak. Erre mutat a „hamis testvérekkel” szemben való fellépés kérlelhetetlen, könyörtelen hangsúlya (4.v.; vö. 2 Kor 11,26). Pál olyan kemény szemrehányásokkal illeti őket, mintha a keresztények alattomos ellenségei, sőt, a szóhasználat szerint veszélyes, bomlasztó ügynökök lennének.

E tekintetben Pál biztosan nem igazságos velük szemben. Lehetek olyan zsidókeresztények, akik a maguk részéről úgy vélték, hogy kötelesek minden eszközzel harcolni Pál ellen, mivel a Törvény, és ezáltal a Szövetség ellenségének tarthatták őt. Számukra Jézus az Új Szövetség alapítója, az Egyház pedig a megújult Izrael. Nem látták be, hogy a szövetség jelét, a körül- metélkedést hogyan pótolhatná vagy tehetné fölöslegessé a keresztség.

Pál, aki ellenségeit ismerte meg bennük, természetesen bujtogatóknak tekinti őket, akik áskálódásukkal most a galatáknál is megpróbálják lerombolni az ő evangéliumát (vö. 1,6k), és veszélyeztetik a közösség szabadságát. Már csak azért sem érdemlik meg a „testvér” nevet, mert hittestvéreiket „kifürkészték”, ahogy szó szerint a szövegben áll, azaz szabadságuk miatt gyanúsításokkal illették őket.

A sorok között olvasva azt látjuk, hogy a nehéz jeruzsálemi tárgyalások alakulásában is nagy szerepük volt. Pál és Barnabás azonban résen voltak, és egy ujjnyi engedményt sem tettek nekik.

Hibáztatnunk kell-e őket makacsságukért és azért, hogy képtelenek az engedményekre? Pál adja meg a választ, amikor arról beszél, hogy az „evangélium igazsága” veszélyben van (5.v.). Arról van szó, hogy az evangéliumot összes következményével együtt kell megtartani. Ezen a téren Pál nem adhat föl semmit. Ezt még Péternek, sőt Barnabásnak is tudomásul kell majd vennie (2,14). A galaták közösségeibe is csak így juthat el egy napon a hiteles evangélium és vele a szabadság.

Pálnak a júdaistákkal szemben tanúsított keménysége egykor hatásosnak bizonyult; most pedig ismét próba elé került. De az ő szilárd ellenállása ez alkalommal is „megőrizte” a galaták számára az evangéliumot (5).

Egység az „oszlopokkal” (2,6-10)

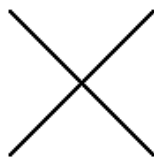
A jeruzsálemi júdaisták semmilyen követelésüket nem tudták érvényesíteni Pállal szemben a közösség vezetőin keresztül (6.v.; másként a Csel 15,28k későbbi leírásában). Ellenkezőleg, sikerült az apostolnak elérnie, hogy a „törvénytelen” evangéliumot elismerjék, annak minden következményével együtt. Jóváhagyásukat adták rá azok, akiknek tekintélyük volt, „a tekintély birtokosai”, ahogy a 6. vers mondja.

Mivel azonban ezáltal az ő emberektől független küldetése elveszteni látszik függetlenségét, Pál rögtön hozzáteszi: végső soron mindegy, ki adja hozzájárulását, mert az igazság nem függ emberi tekintélyektől. Pál a másokkal való összhang és saját önállósága között borotvaélen jár, hogy ne lehessen őt se kívülállónak, se pedig alsóbbrendű apostolnak tekinteni.

Ennek jegyében veti össze evangéliumát és apostolságát Péterével, és leszögezi, hogy ő Péterrel egyenlő jogú apostol (7.v.). Szigorú párhuzamossággal, azaz a mondatrészek pontos megfeleltetésével, s ismét kiasztikus formában (vö. 1,3) írja körül kettőjük küldetését: egyikük a zsidók közt, másikuk a pogányoknál térít. Mindkettőjükre egyéni, különleges feladat van bízva, s a megbízó egy és ugyanaz.

Mindezt így juttatja kifejezésre:

Én ugyanúgy megbízást kaptam
az evangélium hirdetésére
a körülmetéletlenek (között),
mint
Péter (kapott megbízást
az evangélium hirdetésére)
a körülmetéltek körében.

aki Péternek erőt adott
az apostolkodásra
a körülmetéltek között,
velem is együtt működött
(az apostoli szolgálatban)
a pogányok között

Ennél a két versnél a művészi megfogalmazáson kívül feltűnik a „Péter” névforma („Kéfás” helyett, ld. a 9.11.14. versekben és az 1,18-ban) és a nem egészen páli hangzású megfogalmazás a kétféle evangéliumról. Lehetséges, hogy Pál apostol itt átveszi a Jeruzsálemben hozott határozatot az eredeti szövegnek megfelelően. Pál tárgyalófelei a kérdés megoldását így „látták” jónak, ami annyit jelent, hogy elismerték ill. elfogadták Pál javaslatát.

A határozat nemcsak Pál (és Péter) személyes tevékenységére vonatkozik. Ez a döntés a galáciai ellenfelekkel szemben is mérvadó. Pál ezért ismétli meg (más szavakkal), hogy a jeruzsálemiek meggyőződtek a neki juttatott „kegyelemről”, vagyis sajátos apostoli megbízásáról (vö. Róm 1,5; 15,15k.). Ez azonban csak a kezdet volt, hiszen ezzel Antióchia egész közösségének gyakorlatát ismerhették el. Pál és Barnabás ugyanis őket képviselte. Jeruzsálemet pedig Jakab, Péter és János. Pál ezeket a személyeket mint a jeruzsálemi egyház képviselőit említi, erre utal nevük említésének sorrendje is. Hisz első helyen nem az első tanút, a közösség legtekintélyesebb személyiségét nevezi meg először, hanem a keresztyén közösség vezetőjét (vö. 1,19 és Csel 12,17), aki egyúttal Pál ellenfelei előtt is tekintélynek örvend. Mindenesetre ők hárman az „oszlopok”, a közösség legfőbb képviselői, és mint ilyenek, jutnak megegyezésre Antióchia szószóólival.

Jobbjuk nyújtása a tárgyalás eredményét pecsételte meg. Ez hasonlít a heves viták nyomán megszülető megállapodások kihirdetésének szertartásához, pl. a „mai sajtótájékoztatók záró jelenetéhez” (G. Ebeling 142). A kétféle eljárásmodot nem lehet sem földrajzilag, sem népcsoport szerint egyértelműen elválasztani egymástól. Olyan gyakorlati szabály tükröződik benne vissza, amely sajátos világszemléletet, a világnak Izraelre és pogányokra történő felosztását tartja szem előtt. Az egyik fél a zsidók, a másik pedig a pogány népek, azaz a körülmetéletlenek felvételére jogosult. A szabályozás gyakorlatilag alig változtat a kialakult szokásokon, de az eddigi antióchiai ill. páli gyakorlatot a hivatalos elismerés szintjére emeli.

A formai felosztás ill. megkülönböztetés már ezért sem jelent szakadást. Pál éppen ezért tudatosan „közösség”-ről beszél, mint maga a megállapodás is. Szerinte ugyanis a közösség – a részletkérdésekben megnyilvánuló véleménykülönbségek ellenére – egy és ugyanazon evangéliumra épül.

Természetes viszont, hogy az apostolok Jeruzsálemben nem tették magukévá a páli teológiát. Az egység egymás kölcsönös elismeréséből jött létre, valójában kompromisszum volt, amelynek még ki kellett állnia az idő próbáját. Mindenesetre a keresztyén mozgalom egységét jelentette és egyben hivatalos nyitást is a pogány világ felé.

Mindez kiegészül még – Pálnál is (10.v.) – egy olyan egyezséggel, amely a pogánykeresztyének viszonyát határozta meg Jeruzsálemmel. Az evangélium egységét a Sionon élő anyaegyház iránt megnyilvánuló konkrét segítség is kifejezi (vö. Iz 60,5.11; 61,6). Pál ezt a megállapodást nagyon komolyan veszi (vö. 2 Kor 8–9); a hála egyik jele nála a jeruzsálemi közösség javára szolgáló gyűjtés (Róm 15,27).

Az apostoli zsinat Pál és Lukács szerint

Az eseményről, amelyet Pál a Gal 2,1-10-ben ismertet, Lukács a Csel 15,1-35-ben számol be. Egyiküknél sincs szó „zsinat”-ról a szó valódi értelmében. Lukács nem beszél a zsinat összehívásáról, sem az ülés levezetéséről. Tudósítása végén azonban ott áll egy általánosan kötelező határozat meghirdetése, még akkor is, ha abból szó szerint csak bizonyos részt idéz (Csel 15,23).

Az ún. apostoli határozat (Csel 15,23-29) bevezető címzése („az Antióchiában, Szíriában és Kilíkiában élő közösségeknek”) annyit árul el a Pál által feltételezett helyzetről, hogy a pogányok körülmetélkedése körül kialakult vita tanácskozást eredményezett, amelyen mindkét vezető egyházközösség képviselői résztvettek. Az egyik a körülmetélést az üdvösség elengedhetetlen feltételének tartotta, a másik pedig nem. Pál és Barnabás, mint az antióchiai egyházközösség képviselői, tárgyaltak Jeruzsálemben az ottani vezetőkkel (Gal 2,9); – a harmadik csoportot pedig a 4. versben említett „hamis testvérek” alkották. Az első két csoportosuláshoz tartozók végül is megegyeztek egymással (Gal 2,9).

Lukács leírása szerint az apostolok és a vének megvizsgálták a Pál által felvetett kérdést (Csel 15,6), hogy azután az egész egyházzal együtt döntsenek (Csel 15,22). Ennek megfelelően Péter, az ősegyház legtekintélyesebb személyisége Pál ügyét a sajátjának tekintette, és a felmerült kérdésekre maga adott választ (Csel 15,7-11). Péter itt Pál és Barnabás oldalán áll, velük szemben a farizeusok csoportja helyezkedik el (Csel 15,5); az Úr rokona, Jakab pedig közvetítő (Csel 15,5-21). Jakab áthidaló javaslata kölcsönös megegyezéshez vezet. Pálnál az elbeszélés azzal zárul, hogy a kétféle út létjogosultságát kölcsönösen elismerték, és mintha nála nem esne szó közös határozatról, – ezt a Gal 2,6-ban kifejezetten mondja is. Lukács nyilván korának mindennapi gyakorlatából vagy egy későbbi határozat hagyományából merít, amely valószínűleg a zsidó- és pogánykeresztények együttélését szabályozta. Szándékának az felel meg, hogy ezen adatok segítségével az egyházat, mint harmonikus körülmények között együttélő Isten népét mutassa be (Csel 15,14), amely Jeruzsálem vezetése alatt áll.

IV. Megigazulás a hitből (2,11-4,7)

1. Hűség a Törvényhez – vagy hit (2,11-21)

E szakaszt, különösen a 11-14 verseket a levél harmadik részéhez számíthatjuk, amely konkrét történelmi eseményen keresztül Pál apostol önállóságát bizonyítja: Pál nemcsak gyakorlatának szerez érvényt, hanem nyilvánosan is szembefordul Kéfással és bírálja annak magatartását.

Nézeteltérés Antióchiában (2,11-14)

A dolog lényegét Pál a részletek kifejtése előtt elmondta (vö. 6.v.); most beszámol arról, hogy Antióchiában szembeszállt Kéfással, mert az rászolgált erre (11.v.). Szembeszállni támadóval szoktunk. Pál szemében Péter magatartása az evangélium alapjai ellen való támadás volt, éppúgy, ahogyan a 4. versben említett „hamis testvérek” „az evangélium igazságát” veszélyeztetik (14.v.; vö. 5.v.).

Mi is történt valójában? Feltehetően nem sokkal a jeruzsálemi határozat megszületése után Kéfás Antióchiába ment és közös asztalnál étkezett a pogánykeresztyénnel, mind az Úr vacsorájának keretében, mind egyébként. Pál, Barnabás és a többi zsidókeresztyén jó ideje ezt tette már. Magatartásuk megfelelt az evangélium szabadságának, és megfelelt immár a jeruzsálemi határozatnak is. Az Antióchiában élő zsidókeresztyének számára mindez természetes dolog volt, az evangéliumnak megfelelő magatartás. Jeruzsálemben azonban ekkor is, mint korábban, megbotránkoztak volna rajta.

Ez ki is derült hamarosan, amikor egyik nap a Jakabot körülvevő vezető emberek közül egyesek Antióchiába látogattak. Kéfás szégyellte korábbi magatartását; félénknek, sőt gyávanak bizonyult Jeruzsálemből jött zsidókeresztyén testvérei jelenlétében: egyszerre csak különvált a pogánykeresztyénektől (12.v.).

Ezzel azonban tönkretette a helyi közösség és az egyház egységét. Sőt mi több: elárulta az igazságot és megtagadta az evangélium szabadságát. Amikor Pál igen keményen kipellengérezte őt, ezt azért is teszi, mert a galaták lelkére akar beszélni. Hiszen ők – éppúgy, mint Péter –, hagyják, hogy a törvénytisztelő zsidókeresztyének letérítsék őket az evangélium egyenes útjáról (vö. 14.v.).

Pál nem habozik Pétert és a hozzá csatlakozó zsidókeresztyéneket képmutatással vádolni, azzal, hogy meggyőződésükkel ellentétesen cselekszenek. Nem bizonyulnak elég erősnek, hogy Jeruzsálemmel szemben a megállapodást következetesen képviseljék és az evangélium szellemét megvédjék. De ami Pálnak különösen is keserű: még Barnabás is engedett ennek a nyomásnak (13.v.), ő, aki Pálnak hosszú éveken át munkatársa (esetleg tanítója is, vö. Csel 11,25k; 13,1), a „zsinat” pedig szövetségese volt.

Ők mindannyian eltértek az „evangélium igazságától”. Pál ugyanazt a kifejezést használja, mint az 5. versben. Szerinte tehát a „zsinat” került veszélybe, még akkor is, ha a megegyezést magát nem érte sérelem. Nem a határozat betű szerinti értelme, hanem annak szelleme, az evangélium maga szenved itt csorbát. A pogánykeresztyén egyházakkal való egység kimondása még nem oldott meg önmagában minden problémát, sőt valójában ez hozta a felszínre azokat. Persze ezen nem lehet csodálkozni. Minden kezdet újabb nehézséget hoz magával. Csak arra kell vigyázni, hogy az irányhoz hűek maradjunk, a fölmerülő kérdésekre az indulás szellemében adjuk meg a választ, és így ne lépünk hátrafelé. Mert az árulás lenne – mind az antióchiai, mind mai „zsinat utáni” helyzetünkben – a „zsinat” és szelleme ellen.

Pál az összegyűlt közösség előtt kérdőre vonja Kéfást (14.v.). Mert az evangélium szellemét, mely ellen Kéfás nyilvánosan és bizonyára a közösségben nagy zavart keltve vétett, nyilvánosan kell tisztázni. A körülmélték és a „tisztátalanok” közötti asztalközösség megtagadása a keresztény hit lényegét veszélyezteti (vö. Lk 15,1k), a Krisztusban kapott szabadságot és egységet. Ez derül ki a következő páli beszédből. Forma szerint Péter ellen irányul, valójában a galatáknak van címezve. Az ő helyzetüket tartja szem előtt az apostol, még ha elsősorban Antióchiáról is beszél.

A 14. versben Pál apostol fölfedi azt az önellentmondást, amelyet Kéfás magatartása okoz, ha nem akarják feladni a közösség egységét. Akkor minden pogánykereszténynek zsidó módra kellene élnie, csak mert Kéfás, aki zsidó származása ellenére minden nehézség nélkül pogány módon élt, ismét zsidó szokás szerint él. Nem csupán kívánság, elvárás lenne ez, hanem a Pál által hirdetett és az Antióchiában megélt evangéliumnak feje tetejére állítása.

Barnabás

Eltekintve attól, hogy a Csel gyakran említi a nevét, Barnabással az Újszövetségben egyébként csak az 1 Kor 9,6; Gal 2,1.9.13 és Kol 4,10-ben találkozhatunk. Mindebből nem derül ki egyértelműen, mennyire jelentős személye volt az ősegyház történetének.

A Csel 4,36k vereseinek teljesen megbízható adata szerint (ti. hogy Cipruson született) diaszpóra-zsidó volt, aki görög nyelven és kultúrán nevelkedett, de Jeruzsálemben élt és itt is csatlakozott az ősegyházhoz. Az apostolok megbízásával (Csel 11,22) vagy még korábban, az István diákonus miatt kitört (jobbára Ciprusról származó) keresztényüldözés nyomán kerülhetett a szír fővárosba, Antióchiába. Akár így, akár úgy, már igen korán, mint az egyik legjelentősebb férfi, az ottani egyházközség vezető testületébe tartozik. Ezt igazolja a Csel 13,1 igen régi ötös névlistája, mely hasonlóan, mint a Tizenkettő listája Pétert (Mk 3,16k; Csel 1,13), vagy a diákonusok hetes felsorolása Istvánt (Csel 6,5), – mint a legfontosabb személyt, első helyen említi.

Mindennek ismeretében Barnabás jelentőségét korántsem becsülhetjük alá. A keresztény egyház létrejötte Antióchiában nemcsak azért volt jelentős, mert így a kereszténység az akkori világ harmadik (Róma és Alexandria után) legnagyobb városában is megvetette a lábát, hanem azért is, mert kikötőjének, Szeleukiának a révén (Csel 13,4) a Római Birodalom minden központját jól el lehetett érni, és így az ottani egyház hatása szinte minden tartományban érezhető lett.

Még fontosabb: Barnabás – Pállal együtt – a pogánymisszió terén Antióchián messze túlmutató hatást fejtett ki. Az új központban a pogányságból megtért keresztényeket nem metélték körül. Ez az antióchiai gyakorlat vezetett később az összeütközéshez a szigorú elveket valló jeruzsálemi zsidókeresztényekkel. Pál és Barnabás, mint Antióchia képviselői szilárdan kiálltak a törvény kötöttségeitől mentes evangélium hirdetése mellett (Gal 2,1-10). Ezzel megszilárdították az egyház nyitását és egységét.

Az egység még egy másik alkalommal is veszélybe került: az közös étkezéssel kapcsolatos antióchiai zsidó- és pogánykeresztény vitában (Gal 2,11-14). Barnabás ekkor Pállal és a korábbi antióchiai gyakorlattal szembehelyezkedik, Péter és a jeruzsálemi zsidókeresztények oldalára áll.

Barnabás életútja visszatükrözi azon nehézségek egész sorát, amelyekkel a fiatal egyháznak szembe kell néznie a zsidóságtól való elszakadás során. A fejlődés legfontosabb fordulópontjai őt is érintik, és a felmerülő feszültségeket neki is fel kell dolgoznia magában. Bár a diaszpóra zsidóságához tartozott, mély szálak fűzik a jeruzsálemi Templomhoz is. Az antióchiai közösség vezető alakja, de Jeruzsálemtől kapja küldetését. Az apostolok között járja ki a hit iskoláját, de egyúttal tanítója, később tanítványa, munkatársa és harcostársa Pálnak, majd pedig Péter

oldalára áll a vitában. Így szemlélteti Barnabás személye a zsidókeresztény egyház feszültségektől terhes életét a zsidóság és a pogánykereszténység között.

Az evangélium középpontja: Megigazulás a Krisztusba vetett hitből (2,15-18)

Pál apostol sorra veszi a felmerült kérdéseket, és a következő versekben (15-21.) kifejti teológiai nézetét, amely egyben a levél alapvető tanítása is. Kiindulópontja az a felfogás, amely szembeállítja az Isten által kiváltságokkal elhalmozott zsidó népet (vö. Róm 9,4k) és a bűnök útján járó pogányságot, egészen egyszerűen: a zsidókat és a bűnösöket.

Pál azonban az emberiségnek ezt a felosztását, melyet az adott kor szült, nem tartja mérvadónak (16 v.). Az Isten előtt való igazzá váláshoz a zsidók számára is csak egy út létezik, éppúgy, mint más népek számára, és ez nem a Törvény megtartása. Ez az út pedig a Krisztusba vetett hit (vö. 3,22). Ez a magyarázata annak, hogy Pál és más zsidók is ezt az utat választották.

Itt találkozunk először – a 16. versben háromszor is – a páli teológia központi fogalmával, a megigazulással. Fordításunk „megigazul” szava mögött a görög „igazzá tenni” szó rejlik. A szó használata során az alanyt általában nem nevezik meg, mégis egyértelműen Istenről van szó mint cselekvőről (hasonlóan sok más szenvedő alakú igékhez: 'passivum theologicum'). Az igazzá tétel itt nem etikai, erkölcsi értelemben értendő, hanem úgy, hogy Isten valakit igaznak ítél. Arról van tehát szó, hogy Isten valakit igaznak jelent-e ki, 'felment'-e; hogy az embert vétkei (tartozásai) ellenére ártatlannak ismeri-e el, és így az elnyerheti-e a kiengesztelődést Istennel.

Pál apostol számára igen fontos az, hogy az Isten az ember végleges megigazulását nem a végítéletre tartogatja, hanem az már a jelenben elérhető, mégpedig Krisztusban. A Krisztus-esemény ennyiben az idők végét is jelenti. Az ember most, Krisztussal, nem csak a megigazulás előfeltételeinek megteremtésén fárad (mint korábban a törvény megtartásával), hanem valóban meg is igazulhat, mégpedig a Törvény nélkül, egyedül a hit által (vö. Róm 3,21k).

Pál apostol itt írja le első ízben döntő felismerését, evangéliumának lényegét: a megigazulást az ember nem a Törvény megtartása által nyeri el, annak ellenére, hogy a Törvény isteni parancsokból áll. Nem jócselekedetek által, és egyáltalán: nem vallási teljesítmények révén válhat valaki megigazulttá. A 16. vers végén Pál egy zsoltárból vett idézettel ismétli meg alaptételét, amely arról beszél, hogy Isten előtt mennyire lehetetlen igazzá válni [Zsolt 143,2]. A „törvény tettei által” kifejezés beleszövéseivel Pál tovább mélyíti a zsoltáros gondolatát: Semmi abból, amit az ember fel tud mutatni, nem vezethet el a megigazulásra.

Ezt a lehetőséget – Pál kétszer is hangsúlyozza a 16. versben – egyedül a Krisztusban való hit adja meg. Pálnak ez a másik középponti gondolata, melyben a keresztény élet lényegét fogalmazza meg. A hit már az Ószövetségben azt jelentette, hogy az ember egy híradásnak hitelt ad, és valakire feltétel nélkül rá hagyatkozik. Pálnál ugyanígy: a hit a krisztusi örömhír elfogadását jelenti, emellett pedig azt, hogy az ember végleg felad minden törekvést, hogy jócselekedetei által váljék megigazulttá, és teljes bizalmát abba veti, amit Isten Krisztus által a keresztben értünk tett.

Ezt a merész megfogalmazást természetesen mindjárt követi egy ellenvetés (17.v.). Tulajdonképpen nem egészen egyértelmű, hogy Pál hogyan értelmezi és kezeli ezt. A 17. verset így is érthetjük: Az a tény, hogy megigazulásunk után Krisztusban meghalunk (16.v.), napvilágra hozza azt a másik tény, hogy bűnösök vagyunk. Hiszen egyébként erre az útra nem volna szükség. De Krisztust a bűnösökért tett szolgálata miatt a bűn szolgájának nevezni abszurd dolog lenne.

A 18. vers sem egészen világos. A rombolás és építés valószínűleg arra utal, amit Kéfás Antióchiában tett: az evangélium szabadságával élve először túltette magát a Törvényen, később azonban mégis kötelezőnek ismerte el azt. Ezzel azonban, miként Pál mondja, korábbi magatartását vétkesnek, törvénszegőnek tüntette fel

A 17. és 18. vers összhangja a következő gondolatot teszi kézenfekvővé: amint Krisztushoz való fordulásunk világossá teszi, hogy korábbi létünk bűnös volt, úgy a Törvényhez való visszatérés a megelőző magatartás téves voltát feltételezné.

Az evangélium középpontja: Élet Krisztus halálából (2,19-21)

Pál apostol számára a törvény nincs többé (19.v.) lehetetlen tehát a törvényhez való visszatérés, vagy annak megszegése (vö. Róm 4,15). Ez fordítva is igaz: ő meghalt a Törvénynek, ami azt jelenti, hogy [a Törvény által] nem elérhető (vö. Róm 6,11: „meghaltatok a bűnnek”). Ehelyett Istennek él. És ezek mindegyike a törvény által történt. Pálnak ez a tanúságtétele, amellyel a törvény hatékonyságát jellemzi, a zsidók számára valójában felfoghatatlan.

A Törvény végtelen nagybecsüléséről tanúskodik számos zsidó megnyilatkozás. A Törvény szentségéről, változatlanságáról, amelyről a Mt 5,18 is beszél, az egyik rabbinikus írás a következőképpen vall:

„Ha mindenki összefogna, aki a világra jön, hogy a holló egyik szárnyát fehérre fesse, nem sikerülhet. Ugyanígy ha mindenki összefogna, aki a világra jön, hogy egy jód-ot [ióta, i-betű] kitépjen amely a törvény legkisebb betűje, nem sikerülhet.” (Midrás az Én 5,11-hez)

Az 1. zsoltár szerint a Törvény az élet forrása. Ez a gondolat határozza meg az Én 8,1k. arám fordítását és értelmezését is:

„Abban az időben kinyilatkoztatja magát a király, a Messiás és Izrael közössége, és Izrael gyermekei így szólítják meg őt: Jöjj, légy a testvérünk, menjünk fel Jeruzsálembe, hogy magunkba szívjuk a Tóra alapjait, ahogy a csecsemő anyja mellét szopja...” (Targum az Én 8,1k-hez)

A terjedelmes 119. zsoltár teljes egészében a Törvényt tartja a jámbor ember legfőbb céljának; különösen kifejezőek a 14-16.3-36.46-48.62.83.129-131. versek. A szerelemhez hasonlítható az, ahogyan az imádkozó és a Törvény egymáshoz tartozik. Persze mindez nem más, mint Isten szeretete. Amikor az isteni Törvény után vágyakozik, valójában Istent óhajtja. A Törvény a híd, amely elvezet Istenhez. Pálnál ez a viszony az ellenkezőjére fordul. Számára a Törvény akadály az Isten felé vezető úton. A Törvényt és Istent szembenállni látja egymással. Az egyiktől el kell szakadni ahhoz, hogy az ember a másiké lehessen.

De hogyan történik mindkettő a „törvény által”? Pál apostol itt egészen röviden említi a gondolatát, amelyet később a Róm 7,4-ben részletesen kifejt. A „törvény által” kifejezés helyett ott szó szerint a „Krisztus teste által” megfogalmazást használja. Ezzel a Keresztrefeszítettre gondol, aki „megváltott minket a törvény átkától” (Gal 3,13). Mivel a törvény rabszolgává tett bennünket (Gal 4,3-5), szükség volt megváltásunkra: a Törvény ezzel mintegy előidézte, közvetve kikényszerítette azt, hogy számunkra új élet szülessék.

A 19. vers végén a kereszthalál kifejezett említésével megerősíti az elmondottakat. Pál apostol itt a „meghalásban” a keresztségre gondol. A Róm 6,6-ban válik ez érthetővé, ahol Pál a keresztségről az alábbiakat mondja: „a régi ember bennünk azért feszítettett keresztre vele együtt, hogy [...] ne szolgáljunk többé a bűnnek.”

Egy orosz történet nagyjából a következőket beszéli el: Valaki meg akart szabadulni az árnyékától, ezért egyre gyorsabban futott, hogy lehagyhassa azt. Árnyéka azonban végig követte, nem hagyta magát lerázni, egészen addig, míg a férfi meg nem halt. Amikor a történeteket a bölcs sztárecnek elmesélték, az ezt fűzte hozzá: „Szegény szerencsétlen, csak egy fa árnyába kellett volna állnia!” Ahogy a fa árnyéka elnyeli a mi árnyékunkat, úgy olvasztja magába a kereszt átka a mi átkunkat. A törvény által így válunk a törvény számára holttá, ami azt jelenti, hogy megszabadulhatunk tőle.

A Krisztus által megszabadított ember így válik nyitottá Istenre, így lesz Isten uralmának részese, hogy élete új kezdetet vehessen. Nem önmagából él többé, mint a régi ember. Egyáltalán nem saját énjéből él, mondja Pál (20.v.). Személyiségének lényegét másvalaki uralja: Jézus Krisztus. Az ilyen ember a keresztségben régi énjét kiszolgáltatta, hogy azt egészen Istennek adhassa át, és megoszthassa az Isten ajándékozta életet a Föltámadottal.

Az ember azonban továbbra is a világban él. De már nem úgy, mint korábban (vö. 2 Kor 10,3). A régi életmód, a régi világ „elmúlt” (vö. 6,15; 2 Kor 5,17). Az ember nem saját teljesítményére alapozza életét, hanem maradéktalanul arra épít, amit Isten az ő Fiában, Krisztusban érte tett. Hívó emberként él tovább. Ami érte és tulajdonképpen mindenkiért történt, azt Pál itt a Fiú szerető önátadásának nevezi (vö. 1,4), a Róm 8,32-ben pedig Isten iránti önátadásnak. A hívó ember tehát nem a követelmények teljesítéséből él, hanem a neki ajándékozott szeretet megtapasztalásából.

Pál apostol befejezésül visszautasítja az említett ellenvetést is, és a törvény általi megigazulást érvénytelennek nyilvánítja (21.v.). Valószínű, hogy itt a kegyelem alatt Istennek Krisztusban véghezvitt üdvözítő tettét érti. Így a 21. vers tulajdonképpen a korábban elmondottak magyarázata. Pál mindemellett feltehetően Kéfás és más antióchiai zsidókeresztények téves magatartására is gondol, de mindenképp ellenfeleinek elképzeléseire Galáciában. Velük ellentétben ő nem viselkedik úgy, mint aki Isten tettét lekicsinyli. Ezt jelentené ugyanis az, ha a Törvénynek nagyobb jelentőséget tulajdonítana. Ha a Törvény megigazulást szerezne, hiábavaló a keresztdozat, – és fordítva. Vagy a Törvény, vagy Krisztus; vagy a Törvény megtartása, vagy az evangéliumba vetett hit (vö. 3,18).

2. Felhívás a Galatákhoz (3,1-5)Térjete észre! (3,1)

A 3,1 verstől Pál közvetlenül a galatákhoz szól. Először (3,1-5) csodálkozásait és felháborodását fejezi ki. A címzettekre kérdések egymást érő sora zúdul, kezdve rögtön azzal a felkiáltással, amellyel – amint egyébként csak ritkán (2 Kor 6,11; Fil 4,15) – megnevezi, sőt „ostobának” nevezi őket.

Ezen Pál nem az értelem hiányát érti, amit Szent Jeromos rótt fel a galatáknak, hanem az adott helyzetben a megértés csődjét. Amint ugyanennek a szónak a 3. versben való előfordulása mutatja, Pál itt a galaták ítélőképességére hivatkozik. Ha csak kicsit is átgondolták volna a velük történeteket, nem jutottak volna idáig. Ettől a józan emberi értelem megóvta volna őket.

Erre céloz az 1. vers megütközést kifejező első kérdése. Valami nem tisztességes dolog történhetett a galatákkal. A „megbabonázott” görög eredetije is megbűvöltet, elvarázsolat jelent. Annál nehezebb megérteni a galaták gyors megváltozását, mivel Pál igazán világosan a szemük elé állította, mintegy kifüggesztett plakát útján hirdette a Megfeszítettet.

Krisztus a kereszten, mintegy bitófán függő gonosztevő: Pál ebbe az egyetlen képbe tömöríti igehirdetésének lényegét. Az ittenihez (ld. 5,11; 6,12.14) hasonlóan jár a Korintusiakhoz írt első levelében (1,17k.23; 2,2) és közvetve a Filippieknek szóló levélben (3,18; vö. 2,8). Mindhárom helyen a küldetését védi és az evangéliumért száll síkra. Míg másutt Krisztus haláláról (és feltámadásáról) beszél és pl. a Rómaiaknak írt hosszú levélben „a keresztet” nem említi, addig a Keresztrefeszítettet mindig akkor állítja előtérbe, amikor az

evangélium lényegét vitatják, amikor az örömhír egésze forog kockán. Ilyenkor mondanivalóját radikálisan erre élezi ki.

A keresztfeszítés

Jézus kereszthalála rettenetesen fájdalmas és rendkívül szégyenletes halál volt. És ha legalább feltűnő, egyedülálló eseménye lett volna a világtörténelemnek! A keresztfeszítés büntetése azonban az ókorban annyira elterjedt, hogy Jézus ezzel a szörnyű véggel csak egy volt a sok közül, és magára hagyva halt meg.

A keresztfeszítés politikai és katonai büntetés volt. A rómaiak a pun háborúk óta alkalmazták (Kr.e. a 3. századtól), csak Nagy Konstantin (Kr.u. a 4. században) törölte el. Elrettentő hatást vártak tőle, és elsősorban rabszolgákat, erőszakos bűncselekmények elkövetőit és lázadókat büntettek vele. A zsidók a hazaárulás büntetéseként alkalmazták, de csak a Heródes előtti időben. Akkoriban állítólag 800 farizeust végeztek ki ilyen módon. A zsidók azonban nem éltek vele többet attól kezdve, hogy a rómaiak bevonultak az országba és azt igen sűrűn alkalmazták felkelőkkel szemben. Így a Kr.e. 1. század végétől, a hírhedt Varus idejétől Jeruzsálemnek 70-ben történt elpusztításáig a rómaiak Palesztínában több ezer embert feszítettek keresztre, köztük Jézust is. Mivel felkelőkről és velük rokonszenvezőkről volt szó, Jézus keresztfeszítésében is egy politikai lázadó megbüntetését és likvidálását kell látnunk.

Bár maga a keresztfeszítés is rendkívüli gyötrelme és néha naphosszat tartó kínzás volt, rendszerint még más kegyetlenkedések is megelőzték, így pl. a megostorozás. A szégyenoszlopra függesztett ember védtelenül és ruhátlanul állt mindenki szeme előtt. Ezenkívül a zsidók szemében, akik ismerték a MTörv. 21,23-ban leírtakat, a felakasztott ember átkozottnak számított. A keresztfeszített megszégyenítésének az volt a csúcspontja, hogy testét nem engedték eltemetni, hanem függve vagy földre vetve a vadállatok prédájául hagyták.

Ezek ismeretében már világossá válhat előttünk, hogy miért keltett megütközést a megfeszített Messiásról és Isten Fiáról szóló igehirdetés, aki „a zsidóknak botrány, a pogányoknak meg balgaság” (1 Kor 1,23). Számunkra a kereszt évszázadokon át tartó tisztelet révén megszokottá vált, és elveszítette botrányos voltát. Áhítat tárgyává, jámbor jelképpé, kegytárggyá vált, sőt kitüntetéssé – mellkereszt és érdemkereszt formájában –, értékes ékszerré és díszítőelemmé. Hogy eredetileg milyen hatást kelthetett, azt a Rómában kiásott gúnyrajz mutatja, amely egy számárfejjű keresztfeszített torzképe.

Lélek vagy test, törvény vagy hit (3,2-5)

Pál a 2. versben szabályszerűen kérdőre vonja a galatákat. Ennek keretében emlékezteti őket saját tapasztalatukra. Átélték, hogy a Szentlélek működött a körükben. Amennyire kétségtelen ennek ténye, olyan egyértelműen választ kell adniuk a Lélek közlésének kérdésére. Nem jámbor jótettek alapján részesültek benne, hanem ajándékként, vagyis abban a pillanatban, amikor megnyíltak a hit üzenete számára, amikor a Megfeszített hitében és a vele való közösségben új emberekké váltak.

Pálnak nincs szüksége rá, hogy megkapja a választ erre a kérdésre. Ehelyett világossá teszi a galaták számára, mennyire „ostobák” is valójában (3.v.). Hogyan lehet valaki „ennyire” nehéz felfogású? Úgy látszik nem fogják fel, hogy két egymással összeférhetetlen dolgot akarnak egyesíteni, így a magasságból a mélybe zuhanva fogják bevégezni; a „bevékezés” itt csak ironikusan érthető. E helyen Pál az ellentétet a Lélek és a test között látja. Az utóbbi nemcsak általában jelenti az emberit és evilágit, hanem elsősorban azokat az emberi próbálkozásokat, amelyekkel az ember saját erejéből, éppenséggel „testi” eszközökkel szeretné elérni igazvoltát és üdvösségét (ld. Róm 10,3). A test ellentéte Isten újjáteremtő ereje. Erre bízták rá magukat a galaták a keresztségben. Így élhettek hívökként a „most” időpontjáig, vagyis addig, amíg a

törvény szigorához ragaszkodó és féltékeny zsidókeresztények, az ún. zsidózók meg nem érkeztek...

És most ennek mind vége? Az újjáteremtés megtapasztalásának nemcsak vége szakad, hanem azt mindenestől el is kell felejteni? Ha így van, akkor teljesen hiábavaló volt, ami velük történt, nem lett semmi hatása. De akkor nem csak a keresztről szóló igehirdetés, hanem maga a kereszt volt értelmetlen (4.v.; ld. 2,21). Ebbe azonban Pál nem képes belenyugodni. Ismét felteszi a 2. vers kérdését (5.v.), hogy meggondolásra készítse a galatákat. Hiszen minden további nélkül fel tudja hívni a figyelmüket azokra a tapasztalatokra, amelyeknek még jelenleg is részesei, vagy amelyek legalább emlékezetükben élénken élnek. Hogy Isten hatalma kifejti bennük hatását, az nem emberi fáradozásnak köszönhető; csak feltétele van: az ember nyitott befogadókészsége.

A „test”

A „test” [gör.: »hús«] szó a Galata-levélben – és Pálnál általában – többféle jelentésű lehet. A jelentést csak a mindenkori szöveggörnyezetből határozhatjuk meg pontosabban.

Pál mindenekelőtt követi az általános bibliai szóhasználatot. Eszerint a „test” elsődlegesen a húsból való testet jelenti, amelyen pl. a körülmetélést végzik (Gal 6,13), másodsorban a testtel bíró embert (Róm 6,19: „Testi gyarlóságtok miatt...” és annak ember-mivoltát (Gal 1,16: „nem hallgattam a testre és a vérre” = „egyetlen emberre sem”), végül pedig jelenti az emberek összességét (Gal 2,16 [a görögben]: „...egy testet [húst] sem tesznek igazzá” = „senkit”).

Emellett találkozhatunk Pál egyéni szóhasználatával is. Egyik értelemként a szót a földi és evilági lét jelölésére alkalmazza (Gal 2,20: „testben” = „e világban”; vö. 4,13). A „test” ebben az értelemben a természetes, a mulandó és az esetleges területét jelöli. Erről szól Pál több ízben is a 2 Kor 10,2-4-ben: „azt tartják rólunk, hogy »test szerint« élünk (mint e világ emberei). Igaz ugyan, hogy »testben« [= e világban] élünk, de harcunkat nem »a test szerint« [= e világ eszközeivel] vívjuk, mert harci fegyvereink nem »testiek« (gör.: húsból valók, [= földiek])...”

A „test” másik páli jelentése az ember bűnös volta, vagyis az ember, aki a bűn rabja (Róm 7,14). A bűnös vélt öntörvényűségében önmaga felé fordul, legyen akár meggondolatlanul önző vagy makacsul öntelt, akár bűnös pogány (Gal 5,19) vagy buzgólkodó zsidó (Gal 3,3). A „testi” ember nem csupán önmagára van utalva, hanem ezzel Istentől is eltávolodott; sőt „ellenséges viszonyban” él vele (Róm 8,7). Krisztus megtörte a „testnek”, az ember ezen tehetetlen önhatalmának átkát (Róm 8,3). Így a Krisztushoz tartozó emberben Isten Lelke lakik (Róm 8,9). Természetesen a megváltott és a Lélek által vezérelt ember számára is megmarad a „test” fenyegetése (Gal 5,1.13.16k.24k).

3. Ábrahám hite és az áldás ígérete (3,6-18)

Pál nem elégszik meg a tapasztalatra való hivatkozással. Állítását valójában szentírási érvekkel bizonyítja. A 3,6-14-ben először arról beszél, hogy Isten megáldotta Ábrahámot, aki hitt (3,6-9), majd az átokról ír, amely a törvény alatt állókat sújtja (3,10-12), végül mindezeket Krisztus művével hozza kapcsolatba (3,13k). Befejezésül a 3,15-18-ban az Ábrahámnak tett ígéretet végrendelethez hasonlítja. Ábrahám, aki a zsidók számára vitathatatlan tekintély, saját személyében bizonyíték; ebben a szövegrészben hétszer olvashatjuk a nevét (6.7.8.9.14.16.18.v., majd később is: 3,29; 4,22).

Áldott, aki a hitből él (3,6-9)

Ábrahámban a zsidók ősatyjukat tisztelik. De Pál számára az Ábrahám-fiúság több, sőt valami más, mint a tőle való származás (vö. Mt 3,9; Jn 8,39). Ábrahámnak s így fiainak is a hit az ismertetőjele (6-7.v.). Ezért kezdi a Ter 15,6 idézésével: Ábrahám minden emberi számítással szemben, „a remény ellenére is reménykedve” (Róm 4,18) Isten ígéretére bízta magát.

Ezzel azt valósította meg, ami a Biblia értelmében – és főként Pál szerint – a hit. Ábrahám vér szerinti utódok nélkül öregedett meg feleségével, Sárával együtt, úgy, hogy emberi számítás szerint már nem remélhetett gyermeket a kora miatt. Ekkor Isten kivezette őt az éjszaka sötétjébe, és annyi utódot ígért neki, mint az ég csillagai (Ter 15,5). Ábrahám hivatkozhatott volna saját maga és felesége idős korára, mint később Zakariás a templomban (Lk 1,18). De rábízta magát Isten erejére és teremő hatalmára, és nem saját elképzelése szerint cselekedett. Isten szavára épített, és jövőjét az ő kezébe helyezte.

Ábrahám így, ennek a hitnek alapján lett megigazulttá, mégpedig Isten jelentette ki ezt róla, az, aki egyedül mondhat ítéletet. Ebből Pál így következtet tovább: csak „aki a hitből él”, ahogy szó szerint mondja, azaz akinek az élete – mint Ábrahámé – a hiten alapszik, az mondhatja magát Ábrahám fiának. Ez természetfölötti gyermekség, ugyanúgy természetfölötti, mint a hívő Ábrahámnak ajándékként adott fiúgyermek.

A zsidó rabbik Mózes könyveivel kapcsolatban ezt szokták kérdezni: „Miként látja ezt a törvény?” Pál most mintegy látnokként faggatja az Írást (8.v.; ld. még 3,22). A Ter 12,3 és 18,18 ígéretével – ahogy Pál mondja – az Írás már előre meghirdette a pogányok számára az evangéliumot, azaz az ő igehirdetésének lényegét: a megigazulást a hit alapján minden népnek, mint egykor Ábrahámnak. Ez az az áldás, melyet Ábrahám által elnyer minden nemzet (9.v.).

Átkozott, aki a törvényből él (3,10-12)

Az áldás szöges ellentéte az átok. Ez azokat sújtja, mondja Pál szó szerint, „akik a törvény szerinti tettekből élnek”, akiknek az élete a törvényen alapszik (10.v.). A „hit férfiaival”, akiket a 7. és 9. versekben áldottaknak mondott, Pál, mint átkozottakat, szembeállítja „a törvény tetteinek embereit”. Hogyan jut erre a gondolatra? Megfeledezett talán az 1. zsoltárról, mely a gazdag áldást jelentő törvényt dicséretét énekli meg? Pál a fenti gondolatát egy másik szentírás helyre alapozza (MTörv 27,26); ezt mint a törvényszegőknek szóló fenyegetést is értelmezhetnénk, mely így megerősíti az 1. zsoltár mondanivalóját. Pál azonban a MTörv szövegét nem csak fenyegetésnek tekinti, hanem egyenesen átkot kimondó ítéletnek; hiszen valójában senki nem tesz eleget a törvény követelményeinek, és így mindenki „átkozott”.

Ezt Pál a 11. versben magyarázza meg. Minthogy a törvényt senki nem teljesíti, a törvény alapján Isten előtt senki nem mondható megigazultnak, megmentettnek. Hogy ez hogyan lehetséges, azt a Szentírás egy másik helye mondja meg (Hab 2,4): a megigazulás és ezzel együtt az üdvösség – tehát az élet teljessége – csak a hiten alapulhat.

A hit, amely lemondás a saját megigazulás iránti fáradozásainkról, ellentéte annak, amit a törvény követel. Nem lehet mindkettő egyaránt az üdvösség útja: mivel a parancsok „megtétele” nem járható út, – hiszen ténylegesen senki nem „teszi” meg azokat (10.v.), – így a megigazulás útja csakis az Isten „tettére” való hagyatkozás lehet.

Mentesülés az átok alól; az áldás elnyerése Krisztus által (3,13-14)

Pál, tulajdonképpen átmenet nélkül, csupán az „átok” vezérszó révén kapcsolódva a 10. vershez, tér át Krisztus tetteire. A „megváltott” szó és a 4,5-ben szereplő „kiváltani” (hasonlóan az 1 Kor 6,20-ban és 7,23-ban szereplő „váltásdíj”-hoz) a rabszolga felszabadítását jelenti [a

görögben mindegyik helyen ugyanaz a szótó szerepel, a Ford.]. A 3,13 szerint Krisztus kimentett minket az átok alól, megszabadított egy olyan állapotból, amelyet az átok nemcsak fenyegetett, hanem ténylegesen sújtott és hatalmába kerített. Amit magunk mögött hagytunk, átkozott lét volt. De valóban magunk mögött hagytuk? A galaták azon vannak, hogy ismét magukra hívják a múltnak ezt a végzetét.

Így azonban hiábavalóvá lenne az a csere, amelyről itt és a 4,5 versben szó van. Krisztus ugyanis mint kiváltásunk ára egyszer s mindenkorra magára vette helyettünk az átkot, és ő maga „átokká lett”. Ez a szokatlan megfogalmazás a 2 Kor 5,21-re emlékeztet: Isten „azt, aki bűnt nem ismert, »bűnné« tette értünk” (nem: bűnössé). Amikor Krisztus a bűn következményeit magára veszi, akkor az átok is kihat rá. Amint a magyarban is mondhatjuk, hogy valaki átkává, bosszúságává vagy nevetségévé lett az embereknek, úgy a héber nyelv is – amely itt Pál gondolkodásmódját meghatározza – azonosíthatja és jelölheti a szenvedő embert az őt sújtó sorsával. A Jer 24,9-ben pl. ezt olvassuk: „Elrettentő példaul állítom őket a föld minden országa elé; gyalázattá, példázattá, gúny tárgyává és átokká lesznek minden helyen, ahová szétszórtam őket.” Hasonlóan fogalmaz a Jer 42,18 is.

Ezt az értelmet megerősíti a következő, a MTörv 21,23-ból vett indokló szentírási idézet: az „átok” ő, aki „átkozott”, mégpedig azért, mert „a fán függ”. Itt tehát Szent Pál az Írásnak a megölt gonosztevőkre vonatkozó kijelentését Krisztusra alkalmazza. Izraelben ugyanis a kivégzettek holttesteit fára vagy cölöpre akasztották (ld. Józs 8,29; 10,26k; 2 Sám 4,12). A MTörv 21,22k előírása szerint éjszaka nem maradhattak ott, mert az akasztottak átkozottak voltak (és holttestük tisztátalanná tette volna a földet). Krisztus halála a kereszten, halottként függése „a fán” – Pálnak most csak ez a fontos – „átkozottá” teszi őt.

Azáltal, hogy Krisztus „értünk” átokká lett, levette rólunk az átkot. A 10. versben idézett MTörv 27,26 értelmében az átoknak bennünket kellett volna érnie; most azonban arra száll, aki egyedül teljesítette a törvény előírásait.

Mivel a törvény átkától megszabadultunk, annak többé semmi hatalma sincs fölöttünk (ld. 4,5). A törvénynek nincs már semmi jelentősége. Isten eltekinthet tőle, az üdvösséget a törvénytől függetlenül (ld. Róm 3,21), és így Izraelen kívül minden népnek ajándékozhatja. Ez jelenti az áldást, amelyet Isten a 8. vers szerint Ábrahámhoz szólva minden nép számára ígért (14.v.). Ez az áldás abban áll, hogy „a megígért Szentleket” elnyerjük (ld. Csel 2,33; vö. Gal 4,5.6). Igen, az előre meghirdetett áldás (8.v.) a Szentlélek. Az áldásban az részesül, aki a hitből él (9.v.). És a Lelket is a hit alapján vesszük (14.v.).

Ha a 14. vers szerint az áldást „Krisztus Jézusban” nyerjük el, és ezzel a Szentlélekben részesülünk, akkor mindez megvilágítja Krisztus és a Lélek viszonyát is. Ha „Krisztusban” vagyunk, betölt minket a Lélek. És megfordítva: a Lélek Krisztus jelenléte. Mivel pedig Krisztus Isten jelenléte, azért a Lélekben maga az Isten van jelen. Ez ismét azt jelenti: az áldás, amely Krisztusban árad a világra – a Lélekben ill. Lélekként –, nem akármilyen üdvös adomány, hanem valójában maga az Isten.

A törvény nem teszi érvénytelenné az ígéreteket (3,15-18)

Az ígérek és a törvény szembeállítását után Pál most a kettőnek a történeti kapcsolatát veszi szemügyre. Ezt a 3,15-18 szakaszban azzal a viszonytal hasonlítja össze, amely egy jogerős végrendelet és egy esetleges későbbi megsemmisítő vagy kiegészítő nyilatkozat, szándék között fennáll. Ilyen nyilatkozatok nincsenek, és ha vannak, akkor is hatálytalanok (15.v.). Az emberiség jogi gyakorlatában kialakult végrendeletnek, amint Pál határozottan kijelenti, az isteni ígért felel meg, amely Krisztust tette „örökké” (16.v.). Ez a végrendelet érvényben is marad mindaddig, amíg a kiszemelt örökös meg nem érkezik. Más rendelkezések nem jelenthetnek jogerős kiegészítést, miként a zsidók gondolják. Csak átmeneti szabályozásokról lehet szó, amelyek a végrendelettel szemben hatálytalanok (17.v.). A kettőt

nem lehet egymással összhangba hozni. Vajon itt Isten ellentmondásba keveredett? Erre vonatkozólag kell most Pálnak állást foglalnia.

A 15. versben a „testvérek” megszólítással ismét előzékeny, szívélyes hangot üt meg (vö. a hangnembváltásokat az 1,11; 4,12; 5,13 versben). Tárgyát tekintve is új területre tér át az apostol, és ezt a rá jellemző fordulattal teszi világossá: most „emberi módon szólok” (ez lehetne a pontos, szó szerinti fordítás; vö. Róm 3,5; 1 Kor 9,8; Gal 1,11; ld. még: Róm 6,19; 1 Kor 15,32). E helyen nem feddést vezet be (mint az 1,11-ben), hanem annak a gondolatmenetnek a kezdete, amellyel megvilágítani igyekszik Isten eljárás módját, felhasználva a hasonló emberi eljárások példáját. Ugyanazt teszi Pál is, amit egykor Jézus az életből vett példázataival.

Hasonlatként Pál a jogi gyakorlatból választ példát: a végrendeletet, egy ember végakarati rendelkezését. Anélkül, hogy említene a hozzá hasonlítandó tárgyat, először a végrendeletet a maga jelentőségében és mivoltában mutatja be. Ha érvényesen készítették el, akkor – amint mindenki tudja, – megtámadhatatlan; nem lehet semmisnek nyilvánítani, megváltoztatni, sem kibővíteni. Amikor Pál kezdettől fogva hangsúlyozza, hogy ehhez „senkinek” sincs joga, sem hatalma, akkor már valószínűleg a törvény lebeg szeme előtt, amely a végrendelettel szembekerül (ld. 17.v.).

Amint ezt a témát felvető 16. vers mutatja, a végrendelet természetesen azokat az ígéreteket jelenti, amelyeket Isten adott Ábrahámnak és „utódjának”. Ezt azonnal kiemeli Pál, és felhívja a figyelmet, hogy a Ter 22,17 nem általában utódokról beszél, hanem egyes számban, egy meghatározott leszármazotról, és ezt ő (Pál) Krisztusra értelmezi. Az „utódod [szó sz. »magod«]” kifejezésnek, mely eredetileg az összes leszármazottakat együttesen jelölte, ilyen értelmezését „mesterfogásnak” érezzük (G. Ebeling, 255. o.). Egyrészt azonban a rabbinikus magyarázat is gyakran jár el hasonlóan (inkább szemléltetés, mint bizonyítás céljából), másrészt a végén (29.v.) Pál is visszatér a „magva” szónak „utódai”-ként való értelmezéséhez. Magáról az ígéretről érdemes elolvasnunk a Ter 17,1-11-et is.

A 17. versben Pál közvetlenül alkalmazza a 15. versben használt példát. Ennek hátterében az a gondolat áll, hogy ami az emberek közt érvényes, az egyúttal – sőt elsősorban – érvényes Istenre is. A törvény tehát semmit nem változtat az ígéreteken, mivel csak akkor született – amint ezt Pál szinte lekicsinylően megjegyzi – , amikor az ígéreteket magában foglaló végrendelet már 430 éve érvényben volt (ld. Kiv 12,40k).

Kétségtelen, hogy a törvénynek az ígéretektől való ilyen elválasztása nincs teljes összhangban a rabbinista hagyománnyal. Egyes szövegek szerint már Ábrahám is ismerte a törvényt, amint például a Bárúk jelenései c. apokrif írásban is olvashatjuk:

„Abban az időben [= Ábrahám idejében] a törvény íratlanul általánosan ismert volt előttük, és a parancsok tetteit megcselekedték [Ábrahám megtette]. Az eljövendő ítélet hite akkor született meg, és annak reménye, hogy a világ meg fog újítani, akkor alakult ki, s annak az életnek ígérete, amely az után következik, akkor került magként a földre” (BárJel 57,2; ld. H. Schlier, 147.o. 1. megj.).

Ezenkívül gondot jelent még az is, hogy a törvényt szembeállítsuk Istennel, mintha a törvény önálló hatalom lenne. A zsidók a törvényt Istentől származtatták, mint az ígéetek kiegészítését. Amit Pál mond, az a törvény radikális leértékelésének látszik. Ennek a problémának ő maga is tudatában van, ezért ez a kérdés tovább foglalkoztatja.

Előbb azonban még növeli a feszültséget. A 18. versben hangsúlyozza a választás kényszerét a törvény és az ígélet között. Az „örökséget”, vagyis az üdvösséget nem közvetítheti mind a kettő, sem külön-külön, sem együtt. De ha a törvény is Istentől származik, akkor Isten nem mondott-e ellent önmagának?

Pál válasza: nem. Maga Isten, – akit Pál a hangsúly kedvéért a mondat végén nevez meg az eredeti szövegben – , határozta el, hogy Ábrahámnak ígéreteket ad, és ez az elhatározás

érvényben van. Ez az elhatározás a kegyelem választása volt, a törvény szerinti szolgálatok helyett. Így viszont Pálnak most meg kell magyaráznia, hogy akkor miért és honnan eredt a törvény.

4. A törvény helye az üdvösség történetében (3,19-25)

A kérdő mondat, amely ezt a szakaszt a 19. versben bevezeti, egészen nyíltan fölveti a kérdést: „Mit számít akkor a törvény?” Pál gondolatmenetének ehhez a pontjához egy modern kommentár az alábbi megjegyzést fűzi: „Igen drámai pillanat! A törvényt és az ígéretet élesen szembeállította egymással: az ígéret Istentől van – tehát a Tóra (a törvény) Isten ellenére van! Túl lehet-e egyáltalán jutni ezen a zátonyon? A Galata-levél egyetlen más helyén sem csapnak össze a gondolatok úgy, mint itt. Sehol nem kell annyira a sorok között olvasnunk, hogy feltárjuk a szöveg értelmét” (A.Oepke, 114.o.).

A zsidó tanítás szerint a törvény a világ alapjai közé tartozik:

„Hét dolog teremtett azelőtt, hogy a világot megteremtették: a törvény, a bűnbánat, az Édenkert, a pokol, a Dicsőség trónja, a[z Égi] szentély és a Messiás neve” (b.Pes. 54a).

Pál szemében azonban a törvény „idegen test”. Következetes érveivel mindenesetre ennek a következtetésnek határára jutott el. Mi hát valójában a törvény szerepe?

A törvényt nem közvetlenül Istentől kaptuk (3,19-20)

A kérdésre Pál a 19. versben adja meg az első, igen éles pontossággal kifejezett, négy részből álló választ: Eszerint a törvényt

1. a törvénszegések miatt kaptuk,
2. a várt utód eljöveteleig,
3. angyalok által,
4. közvetítő révén.

1. A törvény és a bűn egymáshoz való viszonya valószínűleg többrétű. Először is: csak a törvény teszi a kihágásokat felismerhetővé és felróhatóvá (ld. Róm 5,13). A törvény azonban még mélyebbre hat. Az egyes bűnös törvénszegésekben a bűn hatalma megerősödik és teljes mértékben érzékelhetővé válik (ld. Róm 5,20; 7,13). Végül még arra is gondolhatunk (bár a „törvénszegések” szó ezt nem teszi kézenfekvővé), hogy éppen a parancsok teljesítése vezet a különösen végzetes gögre. A gögös azt hiszi, hogy legyőzte a bűnt, valójában csak új alakot adott neki, amely most már igazán felkelti Isten haragját (ld. Róm 4,15), – de a kegyelmet is hívja, amely a végeredményben mégiscsak tehetetlen és csődöt mondó, de hívó embert megigazulttá teszi és újjáteremti (ld. Róm 1,17.18).

2. Az itt említett kegyelmi hatás a „leszármazott” eljövetelekor következik be. Eszerint a törvénynek csak időben korlátozott feladata van. A zsidó hagyomány természetesen feltételezi a törvény örök érvényességét, így pl. a Bár 4,1 szerint: „A törvény, az Isten parancsának könyve az, amely örökre megmarad” (vö. Bölcs 18,4). Pál szerint azonban a törvény sem nem öröktől való, sem örökké nem tart, hanem csak egy átmeneti állapotot jelent, míg az ígéret be nem teljeseedik (ld. Róm 10,4).

3. Az a fölfogás, hogy a törvény elrendelése „angyalok által” ill. az angyalok részvételével történt, nemcsak az Újszövetségben jelenik meg (ld. Csel 7,38; Zsid 2,2), hanem megjelenik már a zsidóság irodalmában is. A zsidó írásmagyarázat a Sínai hegy természeti erőiben gyakran

lát anyagi hatalmakat. Ezt mutatja pl. a MTörv 33,2 versében szereplő leírás szövege a görög Bibliában:

„Az Úr előjött... jobbán a törvény lángja” (a héberben)
 „Az Úr előjött... jobbán vele az angyalok” (a Hetvenes fordításban)

Mármost Pál az angyalok jelenlétét negatívan értékeli: a törvény immár nem kizárólag és eredeti formájában Isten szava, nem Isten tiszta és meghamisíthatatlan akarata.

4. A törvényt Mózes mint közvetítő kézbesítette (ld. Lev 26,46; Kiv 19,7.9; 20,19; 24,3; MTörv 5,4k). Erre a negyedik mozzanatra Pál azért tér vissza a 20. versben, hogy a harmadik állítást alátámassza. Az a tény, hogy Mózes mint közvetítő, mint tárgyalási képviselő működött, több személy jelenlétét igazolja, akiket ő azután Izrael előtt képviselt. Ez a több személy – nem pedig Isten, aki egyetlen – adta át Mózesnek a törvényt. Az tehát ténylegesen az anyagi hatalmaktól származik, szemben az ígéretekkel, amelyeket Ábrahám közvetlenül Istentől kapott.

A törvény nem érvénytelenítheti az ígéretek (3,21-22)

A 21. vers kérdése már feltételezi a választ is. Vagy másként kifejezve, a rákövetkező „egyáltalán nem” válasszal együtt már a következtetést is levonja az előbbiekből: a törvény „tehát” nem állhat ellentétben az ígéretekkel, még kevésbé érvénytelenítheti őket. Ha úgy áll a dolog, ahogy a 19. vers mondja, akkor a törvény még csak nem is igazi párja az ígéreteknek, még kevésbé versenytársa.

Azt azonban levelünk még tovább bizonyítja, hogy a törvény nem képes vitássá tenni az ígélet rangját: képtelen arra, hogy életet közvetítsen. Elővé tenni kizárólag Isten képes (Róm 4,17). Ezzel szemben „a bűn és a halál törvénye” (Róm 8,2) végső fokon a halálba vezet (ld. Róm 7,10). Mivel ugyanis sem megigazulást, sem igazoltot nem közvetít, nem képes ajándékozni az ugyanezeket jelentő életet sem. Ha Pál a Keresztrefeszítettre tekintve egyáltalán valamit is megértett, akkor az a következő: „a törvényből” nincs megigazulás, – hiszen „akkor hiába halt volna meg Krisztus” (2,21).

De nem így történt. Sokkal inkább az a helyzet, hogy „az Írás” mindent és mindenkit (ld. Róm 11,32) a bűn börtönébe zárt, ahogy ezt a 22. vers szó szerint mondja. Isten ítéletét Pál itt az Írással mondatja ki, mintha az egy személy lenne (ld. 3,8-at is), – hiszen az Isten szava az. A fő cselekvő tehát Isten. Célja nyilvánvalóan nem az ember halála, hanem – ezen van a hangsúly – az ígélet teljesítése. Hogy Isten e szerint cselekszik és ezt a célt követi, azt a Róm 11,32 is egészen így fejezi ki: „Isten ugyanis minden embert az engedetlenségben fogott össze, hogy mindenkin könyörüljön”.

Isten most elérte célját. Előbb azonban a törvénynek meg kellett mutatnia saját hiábavalóságát. Ki kellett derülnie, hogy a törvények teljesítése által nem lehet üdvösséget nyerni. Ekkor léphetett a színre Isten az ígéletével és ekkor nyithatta meg Jézus műve által a hit útját, ahol senki nem dicsekszik saját teljesítményeivel, hanem mindent Istentől vár Krisztus érdemeiért.

A törvény mint börtön és nevelő (3,23-25)

A törvény szerepének negatív oldalai után Pál még két pozitívumot sorol fel, egy-egy kép segítségével: a törvény megőrző biztonság (23.v.) és nevelő erő (24k.v.).

A 23. vers elején Pál hangsúlyozza azt a nagy történelmi fordulópontot, amelyet a hit megérkezése jelent. Jól jegyezzük meg, nem a hit ideje, hanem maga a hit ill. a hit aktusa „jött

el". A döntő lépést nem az ember teszi, hanem a hit „megadatik” neki (amint a 21. és a 22. vers eredeti szövege mondja), a hit maga közeledik hozzá (3,19.25; 4,4).

A törvény fogságából való szabadulás is kívülről jött. Ebben a fogságban ugyanis szigorú őrizet alatt álltunk. Nem volt kiút, nem volt lehetőség a falakon átjutni. A bűn állandó megtapasztalásával mindig csak magunkba és gyengeségünkbe estünk vissza. De ennek a rabságnak az ideje eleve meg volt szabva. A törvénynek az volt a szerepe, hogy áthidalja a hit eljöveteleig terjedő időt és a hitre késszé tegyen bennünket.

Ebben az időszakban, amely Krisztus eljöveteleig tartott, a törvény – a második kép szerint (24k.v.) – nevelőnk volt. Pál a törvényt itt, ebben a szerepében nem nevelő atyához (ld. 1 Kor 4,15), hanem az ókor pedagógusához hasonlítja. A pedagógus elsősorban a gyerekek felvigyázója és felügyelője volt. A viselkedésükért volt felelős. Eszközként a dorgálást és a verést használta. Többnyire nyers, képzetlen rabszolga volt. Az ilyen felügyelőt a gyerekek nem szerették. A hozzá fűződő bizalmas kapcsolat kivételnek számított. Ugyanígy kellett a törvénynek is korlátok között tartania és fegyelmeznie az embert. Gyökeresen ki kellett irtania belőle a saját teljesítményeivel való büszkélkedést, hogy rávegye önmaga tehetetlenségére és megérlelje az önfeláldozásra, ill. ami ugyanaz, a hitre. Most, mivel Krisztussal eljött a hit, a törvény megtette kötelességét. Lejárt az ideje.

Ha a törvénynek ennek ellenére van még hatalma és befolyása a világban, ha nyomja az emberek lelkiismeretét és homályba borítja életüket, akkor ez csupán azt mutatja, hogy még mindig nem fogtuk fel, mi is történt, nem értettük meg, hogy a világ és az idő Krisztussal mássá lett. Azt, hogy a törvény mint pedagógus többé már nem illetékes és nincs tovább hatásköre fölöttünk, a következő versek magyarázzák és indokolják.

A törvény

Amint a Galata-levél 3. fejezetének fejtegetései és főképpen a Római levél még mélyebbre hatoló gondolatai mutatják, a törvény szerepe Pál számára kulcskérdés. Neki mint zsidónak a törvény alapvető életeleme volt. Az életet, az erőt, a dicsőséget jelentette számára (ld. Gal 1,13k). De a Keresztrefeszítéssel és Feltámadással való találkozása alapjaiban megváltoztatta ezt a helyzetet (Gal 1,15k). Így leveleiben a törvényről már igen ellentétes, többnyire erősen negatív kijelentéseket olvashatunk.

A törvényt, mint Isten követelményét teljesíteni kell (Róm 2,13). Tetteink jó vagy rossz volta mércéül fog szolgálni az ítéleten (2 Kor 5,10). Ezért a törvény „szent, igaz és jó” (Róm 7,12), „lelki” (Róm 7,14), öröm az ember számára (Róm 7,22), „Isten törvénye” (Róm 7,22.25) és „Isten akarata” (Róm 12,2). Aki nem teljesíti, átkozott (Gal 3,10).

Ugyanakkor a következő is igaz: A törvény teljesítése senkit nem tesz igazzá Isten előtt (Gal 3,11). Sőt, a törvény még bűnre is vezet. Nem csak megismertet a bűnnel (Róm 7,7), alkalmat ad a bűn megtapasztalására (Róm 3,20), hanem a bűnök számát szaporítja is (Róm 5,20) azzal, hogy „bűnös szenvedélyeket” ébreszt (Róm 7,5). Végül tehát a halálba visz (Róm 7,10), mint „a bűn és a halál törvénye” (Róm 8,2), mint az a hajtóerő, amely a bűnt és a halált segíti hatalmuk érvényesítésében. Mert „a halál ösztökéje a bűn, a bűn ereje pedig a törvény” (1 Kor 15,56). Így a törvény végül megtorló ítéletre vezet (Róm 4,15).

Mi igazolja a törvény ilyen szemléletét? Bizonyosan nem csak az, hogy senki nem teljesíti tökéletesen a törvényt. Valami másnak is történnie kellett, ami Pált arra vezette, hogy olyan elszántan szakítson a törvénnyel. Ez pedig, mint már jeleztük, a Krisztus-esemény volt. Ennek a történéseknek a fénye, amikor maga az Isten nyúlt az ember életébe, Pál szemében olyan fényrel ragyog, hogy ahhoz képest minden emberi cselekvés nemcsak fénytelen, hanem egyenesen sötét (vö. Fil 3,7k). Most azonban, ha az ember még mindig saját erőfeszítéseivel igyekszik megvalósítani saját igazvoltát, akkor úgy viselkedik, mintha Isten semmit nem tett volna, mintha Krisztus nem halt volna meg érte. Ezért a törvényhez való ragaszkodás nemcsak hogy

semmilyen megigazulásra nem vezet, hanem egyenesen új bűnt jelent. Mert így az ember semmibe veszi Isten kegyelmét (Gal 2,21). Ez nem más, mint vétkes próbálkozás arra, hogy Isten műve mellé emeljük igazvoltunkat (Róm 10,3; Fil 3,9), és ezzel dicsekedjünk Isten előtt (vö. 1 Kor 1,29; Gal 6,13k).

5. Hit és istengyermekség (3,26-4,7)

A megkereszteltek Krisztussal való egysége (3,26-29)

Ahol Pál az új valóságról beszél, közvetlenül és különös nyomatékkal szólítja meg a galátákat, a 4,7 versben ráadásul egyes számban. Az eddigi képet feledve most nem nagykorúaknak mondja őket, hanem gyermekeknek, mégpedig nem csak Ábrahám fiainak (vö. 3,7), hanem Isten fiainak (26.v.). A 25. vers alapján érthető, hogy a hívek most már valóban Isten fiai, mégpedig az új történelmi helyzet révén, amelyet a hit hirdetése teremtett.

Ennek az új lehetőségnek, az istengyermekségnek Krisztusban lehet részese az ember, vagyis a keresztség által, amelyben Isten az ember életét új alapra helyezi, az embert új erőterbe vezeti át (27.v.). A „Krisztusra” vagy „Krisztus nevére” való kereszteléssel ugyanis (ld. 1 Kor 1,13.15; 10,2) – hasonlóan a banki átutaláshoz – az embert mintegy Isten számlája javára írják át: az ember átkerül az ő tulajdonába. A keresztyén egységre lép, sőt eggyé lesz vele, amint ezt a ruha-hasonlat jelzi (vö. 2,20). A Krisztusba öltözést tehát nem csak jelképesen kell érteni, nem is úgy, mint ruhát, ami személyiségünk megváltoztatása nélkül tetszés szerint cserélhető. Ez a lépés sokkal mélyebben érinti és változtatja meg az ember létét, állapotát.

Az embereknek Krisztussal, Krisztusban létrejövő egysége a köztük lévő korábbi különbségeket is semmissé teszi (28.v.). Nem két- vagy többféle ember létezik már, sőt egyáltalán nem is több, mert egyetlen személlyé lettek. Pál itt a megkereszteltekben talán Ábrahám utódát látja, aki az áldás hordozója (3,16; 4,28), vagy gondolhat Krisztus titokzatos testére, amelyet mindannyian együtt alkotnak, különbség nélkül (1 Kor 12,12k).

Az itt felsorolt különbségek közül a jámbor zsidók számára nem csak az első fontos (az emberiség üdvtörténeti kettéosztása). Sőt számon tartja mind a hármat; hiszen reggeli imájában megköszöni Istennek, hogy nem pogánynak, nem rabszolgának és nem asszonynak teremtette. Pál szemében azonban az ilyen különbségtételek érvénytelenek. Egyedül az számít, hogy valaki „Krisztushoz tartozik-e” és így Ábrahám leszármazottjához a 16. vers szerint; mert akkor az Ábrahámnak tett ígéret őt is megilleti (29. vers; vö. 3,6-18).

A 28. vers forradalmi kijelentése valószínűleg nem csak Pál teológiai merészségének tudható be. Az itt szereplő ellentét-példák ugyanis így vagy hasonlóan másutt is szerepelnek Pál leveleiben (6,15; 1 Kor 12,13; Kol 3,11). Nyilvánvaló, hogy áthagyományozott anyagról van szó. Valószínűleg – erre utal a keresztség említése a 27. versben – az újonnan megkeresztelteknek szánt tanítással van dolgunk. Ez a rész költői jellegű – legalábbis a keretet képező rész (26. vers és a 28. vers vége) –, amelyet Pál szó szerint idéz. Ha ugyanis a 26. versből elhagyjuk a jellegzetesen szentpáli „hitben” kiegészítést, akkor két olyan mondat marad meg, amelyek – főként a görögben – elég pontosan megfelelnek egymásnak.

26. v.: Ti mindannyian Isten fiai vagytok Jézus Krisztusban.

28. v.: Mindnyájan eggyé lettetek Krisztus Jézusban.

Tehát itt az „Isten fiai” és az „egy” felcserélhető egymással. Isten fiai vagyunk, mert egymással élet-egységet alkotunk Krisztusban és Krisztussal. És egy vagyunk, mert Isten bennünket mint Krisztushoz tartozókat a fiaivá tett.

Nem csak Pálnál és először nem is nála, hanem az ősegyházban Pál előtt és vele egyidőben találkozunk azzal a meggyőződéssel, hogy a történelmi és a teremtésből adódó különbségeknek nincs semmilyen jelentőségük „Krisztusban”. És az őskeresztény egyházak, mint »Krisztusban lévő közösségek« e szerint is viselkedtek. A zsidók és a pogányok közti határ megszüntetéséről tanúskodik az egész Galata-levél; a rabszolgák és a szabadok testvérekké lesznek (ld. a Filemonhoz írt levelet); az asszonyok pedig a férfiakhoz hasonlóan egyházi szolgálatokat vállalhatnak (ld. Róm 16,1.3; 16,7 [ha a név „Júniá”-nak olvasandó]; 1 Kor 1,11; 16,19). Ezt az utóbbit az egyház később megszüntette. Voltaképpen miért? – merülhet fel bennünk a kérdés Pálra nyomdokain járva. Egyébként mindenki maga felismerheti a Gal 3,28 horderejét. Mert az ott szereplő példákat folytathatjuk: külföldi és honfitárs, pap és világi, szegény és gazdag, fiatal és öreg... Krisztus testében (ld. 1 Kor 12,12k) nem emberi mérték szerint mérnek, értékelnek és határoznak. Van tehát a világon egy hely, „ahol másképp folynak a dolgok, mint egyébként” (G. Ebeling, 294. o.).

Kiskorúak és rabszolgák (4,1-3)

Hogy Pál miként szeretné érteni, amit az „örökösökről” írt (3,29; ld. 4,1.7), azt egy hasonlattal (4,1.2) és annak további alkalmazásával (4,3-7) magyarázza meg. A felhasznált kép mellett azonban nem tart ki következetesen: a kiskorúból, aki „semmiben sem különbözik a szolgától” (1.v.), szolgasorsban élő kiskorúak lesznek (3.v.). A galaták helyzete, amiről Pál szólni akar (a 8k. verstől), átalakítja, módosítja a képet. „A világ elemeire” gondolva (3.v.) Pál többes számban beszél a „gyámról” és a „gondviselőről”, majd egy időpontot említ, amit az atya határozott meg. Bár itt a gyámság végére gondol – az akkori jogban ismert az ilyen végrendeleti intézkedés –, de egyúttal már a rabszolgaság végére is, ami a 4,3 versben a kiskorúsággal együtt szerepel.

A hasonlatnak ebben az első részében azonban csak rendelkezési jogról van szó, egy vagyon felett, amelyet egy atya kiskorú gyermekére hagyott. Bár a gyermek a tulajdonos, mégis több joga, mint egy háziszolgának (1.v.). Helyette az üzleti ügyeket arra felhatalmazott személyek intézik (2.v.). Pál a kiskorúságnak ezzel az állapotával hasonlítja össze a saját és a galaták múltját. Sőt, azt mint a szolgálai állapot idejét mutatja be. Mert akkor még mindkét oldal, a zsidók ugyanúgy, mint a pogányok, „a világ elemeinek” szolgáltak (3.v.).

A világ elemeit, mint hatalmat nehéz közelebbről meghatározni. Ezek az elemek a 4,9-ben újra szerepelnek, és ott is a korábbi szolgasággal együtt. Az, hogy ezt követően a 4,10-ben naptári fogalmak fordulnak elő, kozmikus erőkre utalhat, de ezt a jelentést Pál idejére vonatkozólag semmi sem igazolja. Az akkori filozófia többek közt a világ alapanyagait nevezi „elemeknek”. Pál a szót itt valószínűleg átvitt értelemben használja, mint gyűjtőfogalmát a végső fokon teremtményi, evilági hatalmaknak, amelyeknek az emberek Krisztus előtt alávetették magukat, mind a zsidó törvénytisztelő jámborságban (ld. 3,19), mind a pogány kultuszokban.

Gyermekek és örökösök (4,4-7)

Pál a 4. versben ünnepélyes bevezetéssel tér át középponti gondolatára az időközben bekövetkezett fordulatról, a szolgaságból való szabadulásról és a gyermeki státusba való felvételtől. Isten határt szabott az időnek (ld. 2.v.), azaz a zsidók és pogányok történelmének és világának. És amikor ez az időhatár elérkezett (ld. Mk 1,15), a világ és az idő a végéhez ért, célját elérte (ld. 1 Kor 10,11). Ekkor valami új következett (ld. 2 Kor 5,17). Isten teljesen új helyzetet teremtett, amely alapján megváltoztatta az ember létezési feltételeit. Hogyan? Azáltal, hogy elküldte Fiát, és az események középpontjába helyezte. Ő emberként jött a világba, mégpedig úgy, mint bárki más: asszonytól születve (ld. Mt 11,11). De még ennél is

többet tett: beleilleszkedett az emberek helyzetébe, azaz a törvény szolgátságába (4.v.). Mindezt azonban nem azért tette, hogy ő maga azután kiemelkedhessék ebből a mélységből, amint ezt a Filippieknek írt levél 2,6-11 szakaszában leírt himnusz mondja, hanem azért, hogy mi szabaddá és Isten fiaivá legyünk (5.v.). Isten a szolgákat teszi gyermekeivé. Mintegy felvásárolja az egész rabszolgapiac kínálatát, hogy mindenkit örökbe fogadjon, – és ezért saját Fiával „fizet”, őt téve szolgává helyettük.

Nyilvánvaló, hogy ezek a versek (4-5.v.) képezik a levél egyik csúcspontját. A gondolatmenet tartalmilag és formailag is mindenekelőtt a 3,13-14-éhez hasonló, de a Fiú küldetésére vonatkozó, analóg módon megfogalmazott gondolat megtalálható a következő helyeken is: Róm 8,3k; Jn 3,16k és az 1 Jn 4,9. Valószínű, hogy Pál ezen a helyen is kész hagyomány-szöveget vesz át. Ezt főleg a fiúról mondottak költői formája támasztja alá. A szöveg szó szerinti fordításban így hangzik:

„Eljött asszonytól,
eljött a törvény alatt,
hogy a törvény alatt levőket megváltsa,
hogy mi a fiúságot elnyerjük.”

Itt a két első és utolsó sort az azonos kezdet fűzi egybe. A két középső viszont sor „a törvény alatt” központi fogalom által kapcsolódik össze. Végül az első és utolsó sor összefüggését két rokon-fogalom, a „születés” és a „fiúság” biztosítja. E két, egymásnak megfelelő szó teszi világossá: Isten Fia egy lesz közülünk, és így mi Isten fiaivá leszünk.

Ajándékba kapott örökbefogadásunknak nem csak jogi jelentése van: Isten megtölti azt étellel is. Gondoskodik arról, hogy ne csak az ő fiainak hívjanak bennünket, hanem fiaiként gondolkozzunk és érezzünk is. Pál itt (a 6. versben) olyan képet használ, amely még bátrabb és merészebb, mint a rabszolgakereskedelemből vett hasonlat: Isten azért, hogy bennünket valódi fiaivá tegyen, mintegy Fiának szívét ülteti belénk. Ezt végül is „Fiának Lelkével” kívánja elérni, akit Isten „kiáraszt”, azaz elküld és 'kiszolgáltat' nekünk, mint magát a Fiút (vö. a 6. és a 4. verset). Így aztán, mivel tulajdonképpen a Fiú Lelke él bennünk, Istenben Atyánkat látjuk, sőt őt a családias „Abba” néven szólítjuk. Valószínűleg így szólította Istent Jézus is, amint a Miatyánk kezdete mutatja (ld. a Mk 14,36-ot is), és így szól Istenhez Pál idejében a közösség is (ld. Róm 8,15). Példabeszédeiben Jézus a legegyszerűbb módon hirdette Isten országát, – ugyanúgy az egész páli megigazulástan lényege olvasható itt „a lehető legegyszerűbben” megfogalmazva (G. Ebeling, 304. o.). A mi ajkunkon az »Abba«, „mint a Lélek őshangja” (G. Ebeling, uo.) nem jelent kevesebbet, mint azt, hogy bekapcsolódunk a háromszemélyű Isten életébe.

A gondolatsort Pál a 7. verssel zárja („tehát”), melyben a legalapvetőbb fogalmakat – egyes szám második személyben – szorosan egymáshoz kapcsolja: többé már nem vagy rabszolga (soha!) – hanem gyermek – és egyben örökös. Az eredeti szövegben a mondat elején ez áll: „Te ... vagy”, a végén pedig ez: „Isten által”. Ennek a változásnak és az egész történetnek a szerzője (nem csupán közvetítője) Isten.

V. A keresztény ember szabadsága (4,8 – 6,10)

1. Óvás a régi szolgaságba való visszaeséstől (4,8-20)

Vissza a nagy fordulat előtti? (4,8-11)

Pál az „azelőtt” (8.v.) és a „most azonban” (9.v.) szembeállításával ismét a múlt és a jelen ellentétéről, Isten tiszteletének lényegesen megváltozott körülményeiről szól. A változás alapvető: a galaták korábban nem ismerték Istent, most azonban ismerik ill. Isten ismeri őket. Isten volt a kezdeményező, ő fordult felénk (ezt fejti ki a 4k. vers). Pál először a korabeli missziós szóhasználat szerint Isten megismeréséről beszél (vö. 1 Tessz 4,5). De alig villantja fel ezt a motívumot, máris háttérbe szorítja ezt egy másik, a témájának jobban megfelelő gondolat: az Isten kegyelméből való kiválasztás ténye (vö. Jn 15,16). A Róm 8,29k beszél arról, hogy Isten előre ismer (vö. Róm 11,2), előre elrendel és meghív. „Ismeri ő az ő gyermekeit” – olvassuk egy zsidó iratban (Salamon ódái 4,2). Hasonlóan beszél a Zsolt 139,16 is.

Az új helyzet leírásával Pál azt akarja bemutatni, hogy valójában milyen érthetetlen és lehetetlen a galaták viselkedése. Az természetes, hogy mielőtt Istent megismerték volna, vélt és látszólagos isteneknek szolgáltak; ez a pogányság oldaláról nézve, melynek semmi köze sem volt az ateizmushoz, pozitív érték. Most azonban, amikor a galaták már Isten kiválasztott gyermekei, egyszer s mindenkorra Isten felé kell fordulniuk. Megfoghatatlan, miként jutottak oda, hogy visszafordítsák megtérésüket, és újra visszatérjenek „az erőtlenség és esendő elemekhez”. Hogy Pál mennyire súlyosnak ítéli a galaták hibáját, az abból is látszik, hogy a visszatérésre ugyanazt a szót használja (ld. 1 Tessz 1,9), mint a „megtérés” pozitív fogalmára (vö. 2 Pét 2,22). Itt teljes visszaeséről van szó. Ők ugyanis semmivé akarják tenni az Isten által ajándékozott örökbefogadást, és ismét rabszolgaként akarnak szolgálni („újra ... újra, ismét” – hangsúlyozza Pál a 9. versben). Amikor Pál az elemeket erőtlenségnek és esendőeknek nevezi, bizonyára arra gondol, hogy – Istennel ellentétben (ld. 1-7.v.) – azok nem képesek megadni sem a gyermekek szabadságát, sem az örökség gazdagságát. Minden tekintetben tehetetlenek, használhatatlanok és „semmik”, ahogy a próféták mondanák (pl. Iz 2,8.18.20; Jer 2,5; 10,15).

Hogy a hívek ezeknek vessék alá magukat, méghozzá szabad akaratból, az teljes képtelenség. De Pál még tovább megy, és úgy kipellengérezi a galaták magatartását, hogy az még a zsidó ellenfelek és követők számára is elképesztő legyen, hiszen – amint azt az előző fejezetben és a 4,1-5-ben láthattuk – a vita a zsidó törvények megtartásáról folyik. Pál „hallatlanul merészen” (A.Oepke 139.o.) úgy állítja elénk a törvényekhez való visszatérést, mint a bálványimádásba való visszaesést.

A jámbor törvénytiszteletnek, amely buzgó vallásosságnak látszik, valójában azonban hitetlenség, Pál konkrét példáját is említi: a meghatározott idők pontos betartását, aggályos figyelembevételét (10.v.). Itt nem annyira a szombati előírások vagy a böjti szokások betartásáról van szó, mint inkább a 'naptárvallásosság' merev kényszeréről, amely a korabeli zsidó iratokban is elénk tárul. Ilyen szövegeket olvashatunk például a Hénok könyvében (Csillagok könyve c. fej.), és az ezzel rokon Jubileumok könyvében:

„A jeleket és az időket, az éveket és a napokat Uriel angyal mutatta meg nekem, akit a dicsőség örök Ura az ég összes fényei fölé helyezett a mennyben és a világban... Megmutatta nekem az összes törvényeiket valamennyi napra, uralkodási időre, évre vonatkozólag... A fényeket, a hónapokat, az ünnepeket, az éveket és a napokat bemutatta nekem és felfedte előttem

Uriel, akinek az egész teremtett világ Ura az én kedvemért hatalmat adott az ég serege fölött” (Hén 75,3; 79,2; 82,7).

„El fogják felejtetni egész törvényemet, összes parancsaimat és valamennyi jogszabályomat; megszüntetik az újhódat, a szombatot, az ünnepeket, a jubileumokat és a rendet... És Izrael összes gyermekei elfelejtik és nem találják az évek útját, s elfelejtik az újhódat és az időt és a szombatot...” (Jub 1,14; 6,34).

Levelünk értelmezése során természetesen nem az a kérdés, hogy ezek a különféle idők mit jelentenek egyenként. Pál felsorolja ezeket, hogy érzékeltesse, miféle vallási szabályokat követnek a hívek – holott ezeknek a szokásoknak már egyáltalán nem volna szabad létezniük. Mert a Krisztus-esemény óta az ember egyszer s mindenkorra felszabadult, és mentes az ilyen kötelezettségektől.

Ez lényeges újdonság minden régi vallási formával szemben, és fordulópontja, sőt Pál értelmezése szerint voltaképpen befejezése a vallás történetének. Érthető, hogy a galaták nehezen fogják fel ezt. Pál azonban kitartó. Mert különben egész missziós fáradozása – amint a 11. versben mondja – hiábavaló lenne. Pál, aki magát a nemzetek evangelizálására rendelt Isten szolgájának tekinti (vö. Gal 1,15k; Róm 10,16; 2 Kor 6,2), arra a veszélyre emlékeztet itt, amelyről már Izajás könyvében is szólt a nemzetekhez küldött Isten Szolgája (Iz 49,4; vö. Gal 2,2; 1 Kor 15,2.14.58; 2 Kor 6,1; Fil 2,16).

Pálnak a 11. versben felszakadó sóhaja minden idők keresztényét el kell hogy gondolkottassa. Mindenki, aki gondot fordít az üdvösségére, alapjában véve és mindenkor ki van téve annak a veszélynek, hogy visszaesik az itt bíralt törvénykövető jámborság állapotába. Az ilyen vallásosság a jámbor gyakorlatok és a betartandó szabályok sáncai mögé zárkózik. A szabályokat képesek vagyunk átlátni, sőt számlálni és mérni is tudjuk őket. És ha sikerül minden, önelégültté válhatunk, a kudarc viszont szorongáshoz, aggályossághoz vezethet.

Nem árt számolnunk azzal, hogy katolikus vallási életünk is ki van téve ennek a veszélynek. Igaz, elmúlt már az az idő, amikor a kívülállók a katolikusok első ismertetőjegyét, a „pénteki böjt”-ben látták (a húsevés tilalmával), de „a vasárnapi misehallgatás” is átalakulhat az idők tiszteletévé. A „kötelező” szó maga is félrevezető. A péntekes, a vasárnapok és más meghatározott ünnepek megtartása szolgai törvénytiszteletté válik, ha számunkra nem a Megfeszítéssel való szolidaritás s az ő halálának közösségi megünneplése a fontos, hanem a kötelezettségek teljesítése.

Az „első szeretet” (4,12-16)

A 4,12-20-ban Pál megszakítja elméleti fejtegetését. Itt az apostol egészen személyes hangnemben igyekszik megnyerni a galatákat. Nem teológiai, hanem nagyon is emberi érveket hoz fel, méghozzá olyan mély átérzéssel, hogy elmondhatjuk Luther Mártonnal (megjegyzés a 11. vershez): „Ezekben a szavakban benne érezzük Pál könnyeit.” Természetes, hogy ennek során a gondolatmenet elég csapongó és néha nehezen követhető.

Érvényes ez már a 12. versben szereplő utalásokra is. Pál mindenekeelőtt felidézi a közte és a galaták között egykor fennálló, zavartalan összhangot. Az ő példájának követésére máshol is felszólítja olvasóit (ld. 1 Kor 4,16; 11,1; Fil 3,17), de a galatáknak ő nem csak misszionáriusa, hanem „szentje” is (H.Schlier 208). Számukra egyenesen példakép ő – valószínűleg a törvénytől való szabadság tekintetében. Erre mutat a szövegösszefüggés, és így érthetjük meg a 12. vers további részét is: az a kijelentés, hogy „én is olyan lettem, mint ti”, a görög eredetiben bizonyára azt jelenti, hogy Pál olyanná lett, mint amilyenek a galaták voltak: mint pogány, vagyis mint a törvényen kívülálló élt közöttük (vö. 1 Kor 9,21). Az eredeti szövegben csak a mondat végén jelenik meg a felszólítás: „Kérlek benneteket, testvérek!” A felhívás így

figyelmeztetésként hangzik. Az egyház testvéri közösségében ilyennek kellene lennie minden beszéd hangnemének, felülről lefelé is. Pál maga nyilvánvalóan nem érzi magát személyében megsértve, még az „igazságtalanság” következtében sem, amely a galatáknál az evangéliumot érte. Talán ezt szeretné világossá tenni a 12. vers végén.

Az apostol emlékeztet arra, hogy már legelső találkozásuk óta milyen szoros kötelék láncolja őt a címzettekhez (13k). Akkor úgy bántak vele, mint egy angyallal, bár beteg és gyenge volt. Feltehetőleg betegség kényszerítette hosszabb ottmaradásra, s ezt ő rögtön felhasználta a galaták misszionálására. Ugyanakkor a betegség egyáltalán nem volt jó ajánlólevél Pál számára, semmiképp nem tanúsította Isten különös jóindulatát. Helyzete inkább megvetést és lenézést válthatott volna ki, beleértve „a kiköpést” is, ahogy az eredeti szöveg mondja (= védekezés a gonosz szellemek ellen). Pállal azonban ezek egyike sem történt, sőt a galaták ilyen „kísértés” ellenére szerencsájüknek tartották, hogy közöttük van (15.v.).

Itt eszünkbe juthatnak az evangélium mai hirdetésének nehézségei és akadályai. Összehasonlíthatjuk szent Pál tanúságtételét a miénkkel. Vajon nem riasztó-e inkább a világgal találkozó egyház a maga beteg, megújulásra szoruló, sőt sokféleképpen megosztott testével? Milyen átütő erejűnek kellett lennie Pál evangelizálásának, hogy legyőzte és elfeledtette testi alkalmatlanságát! És ma vajon mekkora erővel kell működnie Isten Lelkének az egyház igehirdetésében és a mi személyes tanúság- tételünkben, hogy ellensúlyozza a siralmas közepszerűséget és a bűnös kudarcokat is, amelyek a felismerhetetlenségig elhomályosíthatják az evangélium örömhírét!

A galaták arra is képesek lettek volna, hogy Pálért a legnagyobb kincsüket odaadják. Az apostol hasonlata, amelyben a szem az ember legértékesebb kincsét jelképezi, a határtalan áldozatkészséget akarja érzékeltetni. A „ha módokban lett volna” kitétel kapcsán azonban az is elképzelhető, hogy a hasonlat konkrét utalást rejt arra, hogy az apostolnak valamiféle szembetegségtől kellett volna megszabadulnia. Erre emlékezteti olvasóit Pál, az iránta való egyedülálló lelkesedésre, hogy hangsúlyozza a gyökeresen megváltozott helyzetet. Most ugyanis egyszerre az ellenfelükké kell válnia, holott ma is, miként korábban, csupán az igazságot hirdeti (16.v.; vö. 2,5.14). Természetesen nem ő lenne az első és egyetlen, aki az igazság kimondásával ellenségeket szerez.

Újra meggyőzni (4,17-20)

Pál a 17. versben mondja meg, hogy mi választja el őt a galatáktól: az, hogy a középük furakodott zsidózók meghamisítják az evangéliumot (személyük – úgy látszik – ismert, ezért nem szerepel a nevük). A tévtanítók elleni harc hevében Pál (valószínűleg igazságtalanul) azt mondja, hogy személyes becsvágyból tevékenykednek: valójában nem a törvényért, hanem saját érdekeikért küzdenek (vö. 1 Tessz 2,5k). A galaták ne engedjenek ennek a befolyásnak; álljanak inkább Pál mellé akkor is, sőt éppen akkor, amikor ő maga nincs köztük (18.v.). – E szavak után „megindultság vesz erőt a levélíró” (A.Oepke 145.o.). A 18. és 20. vers közé beiktatott sóhajtásban tárja elénk Pál, hogy – még most is – valójában milyen bensőséges és mélyről fakadó a galatákhoz fűződő kapcsolata: az evangéliummal ő adott nekik életet. A galaták az ő „gyermekei”. Most azonban úgy látszik, mintha újra végig kellene szenvednie értük az evangelizálás szülési fájdalmait. Pál, mint apostol, máskor is tulajdonít magának ilyen anyaságot ill. apaságot (vö. 1 Kor 4,14k; 2 Kor 6,13; 12,14; 1 Tessz 2,7.11; Filem 10). A korabeli pogány vallásokban is létezett a „lelki rokonság” gondolata. Az újonnan beavatott atyját látja abban, aki őt odavezette. Az ószövetségben Illés prófétának így kiált a tanítványa, Elizeus: „Atyám, atyám!”

Az anyai kapcsolat után Pál egy másik képként Krisztus testét állítja elénk, amelynek a galatáknál meg kell valósulnia. Az evangélium hirdetése révén létrejövő közösségben Krisztus születik meg új módon. Krisztus teste a Krisztushoz tartozók közösségében történelmi alakot

ölt (vö. 3,28). És ennek a fordítottja is igaz: az evangéliumtól való elszakadás, „az evangélium igazságától” való eltérés minden következményével együtt (vö. 2,14) Krisztus testét rombolja le. Vajon mindig a tudatában vagyunk-e ennek mindennapi életünkben, vajon ennek megfelelően viselkedünk-e közösségünkben?

Végül Pál igen nyomatékosan fogalmazza meg azt a vágyát, hogy személyesen is beszélhessen a galatákkal. Az azonban nem világos, hogy akkor mennyiben változtatná meg a beszédmódját (hangját, szavait). Vajon az írott és a kimondott szó közti különbségre gondol? Talán szigorúbban vagy még szelídebben beszélne? Szívhez szólóbban vagy akár „az angyalok nyelvén” (vö. 1 Kor 13,1)? A befejező megjegyzésből ítélve Pál a messzi távolból valószínűleg maga sem lát világosan. Vagy talán azt szeretné, ha elmehetne a galaták közé és azt tapasztalná, hogy az ellenük felhozott vádak mind alaptalanok? Mindenesetre csak a személyes találkozás határozhatná meg beszédjének hangnemet.

2. Az Írás tanúsága (4,21-31)

Pál alighogy befejezi személyes hangú intelmét, máris újra hozzáfog a szentírási bizonyításhoz. Az átmenet nélküli újakezdés valószínűleg azzal függ össze, hogy a levelet nem egyfolytában diktálta.

Ábrahám két fia (4,21-23)

Pál a galatákat saját érveik alapján szeretné meggyőzni, sőt, szerinte nekik maguknak kell önmagukat meggyőzniük. Hiszen ugyanaz a törvény szól ellenük, amelynek alá akarják vetni magukat. Világos, hogy itt a „törvény” nem csak a parancsokat, hanem Mózes könyveit jelenti teljes egészükben (21.v.). Az „Írás” szavai azok, amelyekre Pál most – miként korábban a 3,10-ben – is hivatkozik. És miként a 3,6-25-ig terjedő egész szakaszban (vö. 3,29), most ismét a törvény és az ígélet, a rabság és a szabadság szembeállítás történi. Pál szerint már az ábrahámi történetre is ez a szembenállás jellemző; ezt a rabszolga Hágár és a szabad Sára fiának alakja testesíti meg (22.v.).

A két anya eltérő társadalmi helyzeténél fontosabb a fiak származásának különbsége (23.v.). Egyikük olyan módon született, ami megfelel a világnak, az embernek, ami „a természet keretébe” illik (H. Schlier, 217.o.): „a hús törvénye szerint született”, mondja szó szerint Pál. A másik fiú ellenben, akinek az anyja 90 éves (Ter 17,17), nem a dolgok természete szerint, nem emberi erő és teljesítmény alapján született. A teremő Isten szavának köszönheti létét, akiben Ábrahám bízott (vö. Róm 4,17). Így tehát a két fiú eredet tekintetében alapvetően különbözik egymástól.

A két szövetség példázata (4,24-27)

A Szentírás kérdéses elbeszélését Pál szerint nem csak megtörtént tények leírásaként kell értenünk, hanem – amint mondja – „jelképes értelemben” is. A szent szöveg valójában – az említett személyek alakjában – két lényegesen eltérő, Isten által rendelt világrendet (korszakot) és ezzel az ember két különböző helyzetét írja le, az ó- és az új-„szövetséget” (vö. 2 Kor 3,6.14). A két asszony alakja ezt a két valóságot tárja elénk (24.v.).

Hágár rabszolganő, így a gyermekei eleve uruk szolgálói, éppúgy, mint az anya. Ilyen gyermek Hágár fia, Izmael. Ezért Hágár a szolgaságra születettek szövetségét jelképezi. De az a beállítás, hogy ez nem más, mint a Sínai hegy szövetsége, a zsidók számára és Pál zsidókeresztény ellenfelei számára is botrányos feltevés. Ugyanaz a szövetség, amely az Egyiptomból való szabadulást hozta, a szolgaságra vezetne? Az a szövetség, amely szerződésbe

foglalta a szabadító Isten és az ő megszabadított népének hűségét? Hiszen a Sínai hegy a szabadság, a szövetség és a jövő hegye!

Pál gondolatmenetét csak akkor érthetjük meg, ha emlékezünk arra, hogy ő a (Sínai hegyről származó) törvényt az átok okozójának (3,13), rabságnak (3,23) tekinti, fenyegető nevelőnek (3,24) és szolgává tevő hatalomnak (4,3.5). Pálnak ezek a negatív felismerései olyan egyértelműek, hogy tulajdonképpen feleslegessé is teszik az utalást Hágár és a Sínai hegy közti – egyébként nem egészen világos – kapcsolatra. Mindezt csak akkor értjük meg, ha figyelembe vesszük, hogy Pál ekkor már új helyzetből, az Ószövetségen kívül állóként szól. Nem beszélne így a Sínai hegyről, s egyetlen szóval sem bírálná a törvényt, ha a Keresztrefeszítettel való találkozásban nem tárult volna fel előtte egy teljesen új valóság, maga az „új-szövetség” (vö. 1,13-16; Fil 3,4-9).

Ennek a pozitív felismerésnek a fényében a Sínai hegy mellett akár Jeruzsálem is jelölheti a rabszolga Hágár szolgátságának helyét (25.v.). Vagy másként kifejezve: ami ebben a két „anyában” (sínai, jeruzsálemi) és gyermekeikben is közös, az a szolgaság. Ez ismét elképzelhetetlen egy zsidó számára, aki Jeruzsálemet a Sion hegygel és a Templommal Isten jelenlétének helyeként tiszteli, annak az Istennek a helyeként, aki egykor Izraelt kiszabadította a szolgaságból. Milyen túlradó lelkesedéssel ünnepli a 87. zsoltár Sion! Mekkora ragaszkodással beszél Jeruzsálemről az imádkozó jámbor a 122. zsoltárban! És milyen vágygal van tele e város után a számkivetés keservei közt elhangzó 137. zsoltár! Talán Pál mindezt elfelejtette? Természetesen nem. Leértékelő és negatív véleményének egészen más az alapja: egy új, a régít messze felülmúló Jeruzsálem megtapasztalása. Erről beszél Pál a 26. versben, ahol „a mai” Jeruzsálemmel „a magasságbeli Jeruzsálemet” állítja szembe. Ezt a gondolatot előkészítették már a prófétai ígéretek Sion városának a végső időkben való újjáépítéséről, pl. Iz 54,11-13; Ez 40-48. A későbbi zsidó hagyományban pedig megjelent az égből leszálló Jeruzsálem képe, amely felváltja és tökéletessé teszi a régít:

„És lásd, eljön az idő, amikor bekövetkeznek a jelek, amelyeket előre közöltem veled. Akkor megjelenik a láthatatlan város és előtűnik az észrevétlen ország” (4 Ezdr 7,26).

„Néztem, hogy a juhok gazdája új házat hozott, nagyobb és magasabbat, mint az előző volt, majd azt a helyére állította az előzőnek, amelyet eltávolított” (Hén 90,29).

„Az új, az égből alászálló Jeruzsálem” a réGINEK kifejezett ellentétéként áll előttünk a Jel 3,12-ben és a 21,2-ben is, valamint – az új város részletes leírásával – a Jel 21,9-22,5-ben. Ennek az ellentétnek is vannak párhuzamai egyes zsidó iratokban:

„Nem ez az építmény az, amely most szemetek előtt áll. Az nálam van és majd meg fog jelenni; már akkor előkészítettem, amikor elhatároztam a Paradicsom megteremtését. És megmutattam Ádámnak, mielőtt vétkezett; de amikor megszegte a parancsot, elvettem tőle ugyanúgy, mint a Paradicsomot. Utána szolgáltnak, Ábrahámnak is megmutattam éjjel a szétvágott áldozatfelek között. Később Mózesnek mutattam meg a Sínai hegyen...” (szírBár 4,3-6)

„E világ Jeruzsáleme nem olyan, mint az eljövendő világé: mai világunk Jeruzsálemébe bárki betérhet, aki akar, de a jövő világába csak a meghívottak vonulhatnak be” (Talmud, Baba Bathra 75b).

Erről a Jeruzsálemről Pál csak két lényeges tényt mond ki: egyrészt azt, hogy „szabad”, másrészt hogy „anyánk”. Vagyis a mai Jeruzsálemnek merő ellentéte, nem pedig tökéletesebb formája. Más világrendbe tartozik, és nem áll a törvény, a bűn és a halál uralma alatt. Ennek

ellenére a keresztények „anyja” már jelenlévő, megtapasztalható már ebben a világban. Mivel azonban égi valóság, nem szabad összetévesztenünk a földi egyházzal. Az új világgal nem mint egyház, hanem az egyházban találkozhatunk. Az egyház feladata, hogy hirdesse és közvetítse.

Az új, a magasságbeli Jeruzsálem Jézus igehirdetésében Isten országának felel meg, amely szintén nem az egyházat jelenti. Az egyház inkább azoknak a közössége, akik Isten országát várják, és természetesen e reményük zálogát is birtokolják. Az ország ugyanis, Isten jelenléte és uralma, máris megtapasztalható Isten Lelkében, „a Lélek foglалójában”, ahogy Pál ezt a 2 Kor 1,22-ben és az 5,5-ben kifejezi. Az egyház az a hely, amelyben az új világ immár mintegy belenyúlik a régibe.

Mármint Pál az Iz 54,1-ből vett idézetet az új Jeruzsálemre vonatkoztatja, mivel az Sárára illik (27.v.). Miként egykor, úgy Isten most is teremői hatalmával cselekedett. Ebből következik, hogy az Izsáknak megfelelő gyermekek, vagyis a szabad asszony szabad gyermekei: a keresztények.

Mi következik ebből a galáciai keresztények esetében? (4,28-31)

Anélkül, hogy kifejezett következtetésként vezetné le, Pál, galata „testvéreit” közvetlen hangnemben megszólítva, egyszerűen kimondja róluk azt, ami az eddig írtakból következik (28.v.). Ezzel azonban még nem elégszik meg. A szembeállítás, amely egykor („akkor”) érvényes volt a két fiú esetében, érvényes a mai gyermekekre is, továbbra is fennáll ez a különbség. Mert „ahogy akkor” üldözte az egyik a másikat, „úgy van az most is”. Pál itt feltételezi, hogy olvasói ismerik a Ter 21-et annak rabbinikus magyarázatával együtt. Eszerint ugyanis a Ter 21,9-ben szereplő tréfás játékot úgy kell elképzelni, hogy Izmael pajkos szeszélyében nyílvesztőt lőtt Izsák felé. A magyarázat ezt mondja:

„Izmael így szólt Izsákhöz: Menjünk, és nézzük meg saját földterületünket. S Izmael íjat és nyílvesztőt vett, Izsák felé lőtt, és úgy tett, mintha tréfálkoznék.” (Midrás, Gen Rabba 53)

Pál csak a Ter 21,10-ben levont következtetést idézi kifejezetten (30.v.), és azt azonnal magára, valamint (a 28. vershez hasonlóan) minden megszorítás nélkül a galatákra is vonatkoztatja (31.v.).

A Teremtés könyvében leírt történet jogi háttere egyébként a következő: Ha a feleség gyermektelen volt, a rabszolganőtől született gyermekek az apa törvényes gyermekeinek számítottak. Ha azonban a főfeleségnek később mégis születtek gyermekei, akkor az apa a rabszolganő gyermekeit elküldhette. Ilyenkor azonban meg kellett őket ajándékoznia, és a rabszolganőt szabadon kellett bocsátania.

Az Írás szavaiban Pál jelenlegi élethelyzete tükröződik. Korábban ő üldözte a keresztényeket a törvény iránti lelkesedésből, most más buzgólkodók harcolnak (a saját szerencsétlenségükre) őellene és az ő követői ellen. Pál és övéi tehát a szabadok. A Ter 21. fej. szerint ugyanis a rabszolgák (akiknek el kell hagyniuk a házat) üldözik a szabadokat (amint ezt a 30. és a 31. vers azonos végszavai is kiemelik).

3. Szabadság vagy szolgaság (5,1-12)

Maradjatok szabadok! (5,1)

A „szabadság” vezérszó korábban csak 2,4-ben fordult elő, és most, hosszú előkészítés után ismét felragyog »fénylő csillagként« (G. Ebeling, 315.o.). A témát Pál közvetlenül az előzőkhöz kapcsolja. Rögtön az első mondatban – látszólag feleslegesen – szótőismétlő

szóképet használva beszél a szabadulásról („szabadsággal szabadított”). Nyilvánvalóan nagyon fontosnak tartja, hogy a galaták számára különösen hangsúlyozza: Krisztus azért szabadított meg minket, hogy végre valóban és mindenkorra szabadok legyünk; kiváltott és szabadságra hívott bennünket. Hogy ezt a szóismétlést így értsük, azt az 1. vers folytatása is mutatja: a galaták tényleg abban a veszélyben forognak, hogy engedik magukat ismét rabbá tenni (vö. 2,4; 4,9), és újból a törvény „igavonóivá” válnak.

A szabadság

A jeruzsálemi megbeszélés alkalmával (Gal 2,1-10) Pál szerint az evangélium és vele a szabadság ügye forgott kockán (2,4k). Az evangéliumot főként a körülmetélés követelménye fenyegette (2,3). Így az, amit Pál rendületlenül védett, a törvénytől való szabadság volt. Ezt fenyegeti veszély a levél írásakor a galaták körében is. Az egész levélnek ez a fő témája. A „szabadság” szó ugyan a 2,4-en kívül csupán 5,1-ben és 5,13-ban fordul elő, de maga a fogalom ill. annak ellentéte végig jelen van a szövegben.

Pál azt akarja tudatosítani a galatákban, hogy a szabadság „megszabadítottság”. Különös értékét az adja, hogy a szabadság a történelemben nem képezi magától értetődő részét az emberi életnek, hanem rendkívüli ajándék. Az ember csak akkor szabad, ha megszabadítják. A szabadító pedig Krisztus. Ő egy napon, „amikor elérkezett az idők teljessége” (4,4), „kiváltotta” az embert a törvény és az elemek uralma alól, amelyeknek a zsidók és a pogányok alá voltak vetve (4,3-5,9). Amikor a világba jött, megnyitotta a törvény börtönét (3,23) és megszüntette a törvényt, mint fegyelmező nevelőnk (3,24). Amikor megszabadított bennünket a törvény kényszerétől, egyben „megváltott minket a törvény átkától” (3,13). Így Ábrahám gyermekeivé és a neki adott ígéret örököseivé lettünk (3,14.29), „a szabad asszonynak, nem a szolgálonak fiaivá” (4,28.31). Arról a szabadságról van tehát szó, amely „Krisztus Jézusban van” (2,4), és sehol másutt. Ő és csakis ő a törvény végső célja (vö. Róm 10,4).

Krisztusban s az ő szabadságában való új lét új életformához is vezet, a Krisztus szabálya és mércéje szerint, más szóval a „Krisztus törvénye” szerint (6,2) való élethez. Ez első látásra ellentmondásnak látszik. De ez az új törvény azt jelenti, hogy önmagunkról egészen megfeledkezve teljesen embertársaink szolgálatára állunk. Az új, a megszabadított embert nem a „test” kívánsága vezeti a maga kereste boldogulás vagy az egyéni lelkiélet útján, hanem a Lélek ereje (5,13.16-18). „A Lélek és az élet törvénye” szerint (Róm 8,2) az ember hittel Krisztusra bízza magát, és nyitott mások irányában. Így a Krisztus által elnyert 'megszabadítottságunk' ugyanaz, ami Pál más leveleiben előtérben áll: szabadság a bűntől (vö. Róm 6,6.12-14) és a haláltól (vö. Róm 8,38k; 1 Kor 3,21k; ld. még: Gal 2,20).

Vagy Krisztus, vagy a törvény! (5,2-6)

A törvény alá vetett lét kifejezője a körülmetélés. Pál itt hangsúlyosan, teljes tekintélyével (vö. 2 Kor 10,1) és saját tapasztalata alapján beszél (2k.v.). Tudja, miről beszél, hiszen egykor maga is a törvényhez kötődött, később azonban a Krisztusban való hittel ennek határozottan véget vetett. Most visszatekintve határozottan „kijelentheti” (amint szó szerint mondja), hogy mit jelent a körülmetélkedés: következményei vannak, eskü erejével kötelez, és pedig mindenre, ami vele jár; aki A-t mond, annak B-t is kell mondania (vö. 3,10). Ugyanakkor az is következik belőle, hogy emellett Krisztus nem tölt be semmilyen szerepet (2. és 4.v.). A galatáknak maguknak kell eldönteniük, vajon Krisztus élete és halála hiábavaló volt-e a számukra. Választaniuk kell: vagy a törvény, vagy Krisztus kegyelme (vö. 1,6). Egyszerre nem járhatnak két úton. Vagy „a törvényben” élünk (lásd a 4. verset), vagy a kegyelemben (vö. Róm 5,2).

A következtetés világos, és Pál már régen döntött (5.v.). Várja és reméli a megigazulást, – e kettőt egyetlen kijelentésbe foglalja. Ez azt is jelenti, hogy a megigazultság csak a jövőben, a Bíró felmentő ítéletével válik majd véglegessé, és méginkább azt, hogy ő az ő igazzá válását nem saját maga akarja megvalósítani. Azt – amint hangsúlyozottan meg is jegyzi – sokkal inkább a Léleknek és a hitnek köszönheti. Ennek ellentéte volna a törvény, a tettek és a „test” (vö. 3,2-5); ilyen volna, ha a saját erőfeszítéseinkkel próbálkoznánk (vö. Fil 3,9). De semmiféle erőfeszítés, legyen az bár a körülmetélés is, egyáltalán nem számít (6.v.). Krisztusban minden „testi” érték jelentéktelen (vö. 6,15; 1 Kor 7,19).

Csupán a hitnek van értéke. Természetesen ez nem szorítja háttérbe a szeretetet, nem azt jelenti, hogy a szeretet parancsa nem létezik (vö. 1 Kor 7,19). A szeretet azonban nem egy törvénybe foglalt szabály szerint való cselekedet. A szeretetet nem teljesítjük, hanem jelen van; a szeretet valamire adott válasz és valaminek a viszonzása (vö. 5,22). Ez a valami pedig Isten tette, az, hogy ő bennünket feltétel nélkül elfogad és igazzá tesz, – a hívő ehhez csak a hozzájárulását adja. Ennek megtapasztalása hálatelt szeretetet ébreszt bennünk Isten és a felebarát iránt, melyből aztán megfelelő tettek is fakadnak (vö. Lk 7,41k; Mt 18,23-35). Ez a keresztény etika alapja.

Ne engedjétek, hogy megzavarjanak benneteket! (5,7-12)

Mindezt a galaták egyszer már megértették. És most mégis ismét elbizonytalanodtak. Már nem „bízna” (gör.: „Ki akadályozott meg, hogy bízzatok az igazságban?” 7.v.), félnek attól, hogy határozottan tovább haladjanak a hitből fakadó szabadság útján (vö. 2,14). Ugyan ki lehet emögött? Inkább panasz ez, mint kérdés (vö. 3,1). Isten hangjáról nem lehet szó, hiszen ő nem kényszerít, hanem hív (8.v.). A galata közösségeket fenyegető káros befolyást Pál a kovászhoz hasonlítja. A kovászt itt (és az 1 Kor 5,6k-ban is), – hasonlóan a görög-római irodalom egyes helyeihez és a Mt 16,6-hoz, szemben a Mt 13,33-mal – romlasztó erőnek tekinti. A „keves” szóval vagy a zavart keltők kis számára céloz, vagy a körülmetélésre, mint egyetlen, de mindent tönkretévő követelésükre (vö. 5,2k).

E veszély ellenére Pál bizakodó. Az Úrban bízunk (vö. Róm 14,14; Fil 2,24), akinek hatalmában áll megakadályozni a veszedelmes zavarkeltést (szó szerint „az elmék megzavarását”). Jelenleg érvényesül még a zavaró hatás (ld. 1,7). De jaj annak, aki felelős ezért! Lehet az illető akár tekintélyes személyiség is, ez nem számít Isten és az ő ítélőszéke előtt (vö. 2,6). A zavartkeltők arra is vetemednek, – és ez nagyon megnöveli a bizonytalanságot, – hogy Pálnak tulajdonítják a körülmetélés hirdetését (11.v.). Ha azonban ő, mint régen (vö. 1,14k), a körülmetélés megtartásáért küzdene, akkor a zsidó nézetek fanatikus képviselői nem lennének kénytelenek őellene harcolni. A körülmetélés hirdetése ugyanakkor a legfőbb erejétől fosztaná meg a keresztről szóló hithirdetést. A Megfeszítettnek versenytársa támadna a törvényben. Az ember ismét saját maga akarná elérni a megigazulást, tetszése szerinti módon. Az apostolt annyira felháborítja a neki tulajdonított igehirdetés, annak összes következményeivel együtt, hogy ezeknek a „lázítóknak”, a körülmetélkedés ezen rágalmozó védőinek dühösen azt „ajánlja”, hogy ne csak körülmetéltessék, hanem egyúttal férfiatlaníttassák is magukat; ez bizonyára még hatékonyabb volna. Az ilyen öncsonkítás valójában a szövetség jelének eltávolítását és így az Izrael népéből való kizáratást jelentette.

4. A szeretet, mint a Lélek gyümölcse (5,13-26)

Az imént Pál szabad folyást engedett haragjának, most azonban nyugodt hangon új gondolatmenetet kezd. Ezen a helyen sok magyarázó – joggal – levélrész kezdetét ismeri fel: az apostoli intelmek szakaszát, amellyel más levelekben is találkozunk (pl. Róm 12,1-15,13; 1

Tessz 4,1-5,22). Az 5,13-tól kezdve ugyanis már nem a törvényről és Krisztusról, nem a tettekről és a hitről szóló fejtegetések képezik a levél tartalmát, hanem buzdítások és intelmek.

Szabadság és szolgáló szeretet (5,13-15)

Az apostoli buzdítás arra a tényre épül, hogy a galaták – akiket Pál éppen emiatt is „testvéreinek” nevez itt (vö. 4,12.28.31) – a szabadságra kaptak meghívást (vö. 5,1). Ezzel a szabadsággal helyesen kell élniük. Pál mindjárt ki is tér a szabadság félreértésének és a vele való visszaélésnek a kérdésére. A törvénytől való megszabadulás nem jelenti a bűnre való szabadságot. Hiszen így azok, akik az öntörvényűségtől és önzésüktől megszabadultak, – páli kifejezéssel élve – ismét visszatérnének a „hús”-hoz (a testiséghez). Jóllehet ehelyett a többi embert kellene szolgálniuk. Szabadságukkal élve, szolgáltnak kell lenniük, hogy ezáltal egészen új módon teljesítsék a törvényt (14.v.), a Lev 19,18-ban található összefoglalás értelmében.

Nyilvánvaló, hogy a törvénynek ezt a tömör összefoglalását a zsidó tanítómesterek is kedvelték. Ez tükröződik a Mk 12,28-33-ban (vö. párh. Mt 22,34-40; Lk 10,25-28), és a Talmud egyik szép, rabbinikus elbeszélésében, amely egy prozelitáról (= „jövevény”, zsidó hitre tért pogány) szól:

„Egy alkalommal egy pogány jött Sammájhoz, és így szólt hozzá: »Tégy engem prozelitává, de úgy, hogy az egész törvényre taníts meg azalatt, amíg fél lábon állok.« Sammáj elkergette egy mérőruddal, amely a kezében volt. Az pedig Hillel elé lépett, s ő felvette prozelitaként. Hillel ezt mondta neki: »Ami neked nincs kedvedre, azt ne tedd másnak se. Ez az egész törvény; a többi ennek magyarázata. Menj és tanuld meg ezt!«” (Talmud, Sabbat 31a)

Hillel szavai azt az arany szabályt tartalmazzák, amelyet pozitív fogalmazásban a Mt 7,12-ben és Lk 6,31-ben is megtalálunk: „Amit akartok, hogy veletek tegyenek...” Egyébként Pál a törvény foglalatának kérdését még a Róm 13,8-10-ben is tárgyalja. Ott kétszer kimondja, hogy a szeretete a törvény teljesítése.

Ez esetben a törvény már nem az az erő, amely öntörvényűsége s ezzel együtt az ösbűnre csábít, hanem Isten tiszta akarata: Isten azoktól, akiket feltétel nélkül a magáévá fogadott, semmi mást nem vár, mint hálát és önzetlen szeretetet.

Pálnak szemmel láthatóan minden oka megvan arra, hogy a szeretet parancsára emlékeztessen, mert azokból a kifejezésekből ítélve, amelyeket a 15. versben használ, a galaták úgy viselkednek, mint a vad állatok. Azt azonban nem jelzi, hogy konkrétan milyen esetek fordultak elő. Gondolhatunk pártharcokra, amelyeket Pál ellenfeleinek fellépése indított el. Mivel Pál semmilyen további felvilágosítással nem szolgál, arra is gondolhatunk, hogy csak személyes veszekedésekről van szó.

Lélek és test ellentéte az emberben (5,16-18)

Kiindulva abból a sötét háttérből, amely szemléltető példaként szerepel, és a 26. versben ismét előtűnik, Pál a következőkben a Lélekben való életet szembeállítja a test szerinti élettel (16-25.v.). Sürgeti, hogy a hívek „járjanak a Lélekben” (gör.), vagyis a Lélek világossága és irányítása szerint. Az önzés szolgátságából való kiszabadulást csak ez a magatartás követheti, ez jelenti a „testtől” való szabadságot és ez mutatkozik meg a szeretetben.

A test és a lélek mint két ellenség állnak egymással szemben (17.v.). A két lényegileg különböző erő az ember bensejében harcol egymással. A döntéseket az ember a „tetteivel” hozza meg, és a tettek döntő módon visszahatnak az emberre. A harc ugyanis őerte, az emberért folyik. Ha az ember, aki önmagában csak test, nem akar a test uralma alá kerülni, akkor a

Lélekre kell bíznia magát. Ellenkező esetben a test szolgátságban tartja, és így ismét a törvény hatalma alá kerül (18.v.).

Hogy milyen következményei vannak az egyik ill. a másik irányú döntésnek, azt Pál hosszas felsorolással ecseteli (19., 21. és 22k. v.). Az apostol más leveleiben is találunk hasonló bűn-jegyzéket (pl. Róm 1,19-31; 1 Kor 5,10k; 6,9k; 2 Kor 12,20k). Erény-katalógust tartalmaz viszont az 1 Kor 13,4-6. Pál ezeken a helyeken a zsidó tanítók példáját követi, akik ugyanilyen világos-sötét ellentétekkel fogalmazzák meg intelmeiket. A Gal 5,19-23 éppen azzal tűnik ki, hogy a két ellentétes felsorolás közvetlenül követi egymást.

A test „cselekedetei” (5,19-21)

Pál először olyan cselekedeteket sorol fel, amelyek jelzik, hogy az ember a test uralma alatt áll. Ezeket könnyű észrevenni: önmagukról árulkodnak, amint ezt a 19. versben olvashatjuk. Az összefoglaló elnevezésként használt „test cselekedetei” kifejezés természetessé teszi, hogy a sort a szexuális bűnök több fajtája nyitja meg. A „fajtalanság” jelentése nyilvánvalóan ilyen; a „tisztátalanság” és a „kicsapongás” (gör.: „féktelenség”) esetében is ezt az értelmezést támasztják alá a párhuzamos helyek: Róm 1,24; 13,13; 2 Kor 12,21.

De Pál felfogása szerint a többi hibás tettek és magatartások is a „test” cselekedetei. Ezek a tettek együtt és külön-külön is arra irányulnak, hogy az ember kielégítse a vágyait, sajátmagát – mások rovására is – érvényre juttassa, élvezetet és boldogulást találjon. Az ember megkísérli, bármilyen ostobaság is ez, hogy saját korlátolt eszközeivel és véges erejével – akár súlyos bűn árán is – alakítóává és urává legyen saját életének: egy teljesen önző és haszonleső életnek.

A 15 féle tettet felsoroló jegyzék alig tagolt, mégis felfedezhetünk benne egy bizonyos csoportosítást. A már említett szexuális bűnöket két olyan bűn követi, amely Isten tiszteletét a visszájára fordítja, majd kötetlen sorrendben nyolc olyan bűn következik, amelyek a közösségi életet teszik tönkre. Végül az élvezetek hajhászásának két fajtáját találjuk.

A felsorolás nem teljes. Az „és ezekhez hasonló” befejezés (21.v.) azt mutatja, hogy a felsoroltakat példának szánja, és a sort folytathatná például a kapzsisággal (vö. Róm 1,29; 1 Kor 5,10; 6,10). A befejező fenyegetés (21.v.) megfelel a zsidó és a keresztény oktatás gyakorlatának (hasonló páli megfogalmazást ld. az 1 Kor 6,9k-ben). Az „Isten országából” való kirekesztés az ítéletkor, Krisztus eljövételének napján következik be.

A Lélek „gyümölcse” (5,22-26)

A Léleknek, a Lélek uralmának a jelei viszont nem „jótettek”, sőt egyáltalán nem „cselekedetek”, azaz nem emberi teljesítmények. A Lélek nem az ember erőfeszítése vagy törekvése útján hat, hanem „gyümölcset” hoz (22.v.). Az eredeti szövegben talán azért szerepel itt az egyes szám, mert a felsoroltak olyan szorosan összetartoznak, hogy megkülönböztetésük nem igazán fontos. Ezek mindegyike csupán egy-egy megnyilatkozási módja annak, amit a 13. vers „egymás szeretetben való szolgálatának” nevez. A döntő az, hogy megszűnt az ember önzése, a „test” kívánsága (16.v.), s így szabaddá vált mások számára.

Ezért van az, hogy Pál itt nem a csodatevő hatalmat, a prófétálást vagy a nyelvek adományát említi a Lélek adományaiként, mint pl. az 1 Kor 12,10-ben, hanem inkább néhány kevésbé feltűnő, egyszerűbb magatartásformát. De vajon igazán olyan jelentéktelen dolgok ezek, amilyeneknek első tekintetre látszanak? Ha jobban megfigyeljük őket, észrevehetjük, hogy valójában emberen túli erő működik bennük, amely minden tekintetben túllépi a viselkedés emberi, „testi” korlátait.

Ha valakit a Lélek megragad, 'mágn kívül', azaz bensőleg elragadott állapotban van (ld. 1 Sám 10,9-12), vagy legalábbis átlépi a megszokott viselkedésformákat (ld. Csel 2,4-13). Ugyanúgy ha valaki a végsőkéig türelmes, hűséges vagy szelíd, akkor – emberileg szólva –

örült, nem normális. Például amikor valakit igazságtalanság ér és védekezhethetne, de ő hallgat, sőt szinte bocsánatot kér a bűnöstől. „Normálisan” ezt mondhatná: „Hát bolond vagyok én? Nem engedhetem, hogy ez megtörténjék velem!” De az ember mégis lehet olyan „bolond”, hogy nem viselkedik „normálisan”. Vagy amikor valaki önzetlenül jó egy másik emberhez, ha egy szegényt segít anélkül, hogy valaha viszonzást várhatna érte... Vajon normális ez? És az önmagát feltétel nélkül odaajándékozó szeretet nem örülség-e az érdek- hajhászó világ szemében?

Még jobban megértjük, hogy mit rejtenek, mit jelentenek Pál szavai, ha a mondatok szórendjét megfordítjuk. Ezt könnyen megtehetjük (sőt talán maga Pál is így gondolta, hasonlóan a 19-21. versekhez): Mindenütt, ahol szeretet... van, ott a Lélek működik. Az ember szeretetben leélt élete... jele és gyümölcse annak, hogy Isten Lelke jelen van a világban. Ugyanúgy, ahogyan a sivatagban egy oázis az életet adó víz jele és gyümölcse. Ha a szemünk látni fog, nyilvánvalóan sokkal gyakrabban találkozunk a Lélekkel, mint vízzel a sivatagban.

A 24. vers elejének (gör.: a 23. vers vége) görög szövege nem egészen világos. Ha a „törvényt” itt pozitív értelműnek vesszük (mint a 14. versben), akkor a mondat az Isten akaratával való azonosulást jellemzi. Nagyobb fontosságot kap (és a 24. vershez csatlakozik) a kijelentés, ha törvényen ismét a testiség hatalmát és a Lélek ellenlábását értjük; ez esetben a mondat azt fejezi ki, hogy ennek a törvénynek a hatalma megszűnt, a Lélek szerint való életben nincs többé szerepe (vö. 25.v.). Ez valósul meg akkor, ha „Krisztusban” kezdünk lenni (ld. 3,26.28). Ez a döntő lépés. A keresztségben, amelyben a régi ember meghal, Krisztussal együtt (vö. 2,20; Róm 6,6), a keresztyén ember halálra adta a „testet”, és mindazt, ami a testhez tartozik.

Ennek az egyszer megtett, személyes döntésnek véglegesnek kell lennie. Először is le kell vonnunk ebből a következtetéseket, és engednünk kell működni a Lelket, aki győzedelmeskedett (25.v.). Mint az 5,1-ben, úgy itt is arról van szó, hogy a keresztyén hívőnek meg is kell valósítania azt, aki ő valójában, hogy a lét és a magatartás egybeessen. Ellentmondó lenne, ha még mindig az érvényesülni-akarási, az önfejlődési, a kérlelhetetlenség és az irigység uralkodna benne (26.v.; vö. 15.v.).

Lét és kötelesség

A Gal 5,1-ben és 5,24-ben szereplő két kijelentés között feszültséget érezhetünk, a szabad lét és a cselekvés kényszerének ellentétét: elnyertétek a szabadságot, legyetek tehát szabadok – mivel a Lélekből éltek, kövessétek a Lelket. Még világosabbá válik az említett nehézség, ha a 25. verset együtt olvassuk a 24-gyel: a „test” már keresztre van feszítve, tehát a megkeresztelt ember a Lélekben él és Krisztus él benne (vö. 2,19k). Mire való akkor az intelem, hogy a Lélekben járjunk?

Hasonló problémával találkozhatunk a Róm 6,11k-ben: meghaltatok a bűnnek, ezért az ne uralkodjék többé rajtatok (vö. Róm 8,9-13). Vajon „a régi ember” keresztre feszítése (Róm 6,6) csak vágyálom, merőben kívánság? Vagy Pál szerint a keresztyén hívő egyszerre új és régi ember, „igaz és bűnös” (Luther)? Vagy értsük ezt úgy, hogy a „testet” mindig újra halálra kell adnia?

Ez ellen az értelmezés ellen szól az, amit Pál a Gal 5,24-ben mond. Az eredeti szöveg ugyanis pontosan azt mondja, hogy nem állandóan ismétlődő, hanem egy alkalommal történt keresztre feszítésről van szó. A megkeresztelt és így már Krisztushoz tartozó ember a Lélekből új életet nyer, a régi ember a múlté (vö. 6,15; 2 Kor 5,17). És mégis fennáll annak a veszélye, hogy a múlt újra a hatalmába keríti (vö. 4,8-11). A keresztyénnek viselkedésében és cselekedeteiben meg kell őriznie az új életét.

Mármost döntően fontos, hogy ezt a következményt ne parancsszerű kötelezettséggként fogjuk fel, hanem természetes gyümölcsnek tekintsük (vö. 5,22). Ez a keresztyén etika alapja: a

cselekvés mint a lét gyümölcse.

Az Ószövetségben az igaz cselekvés vezet az Istenben való új létre, vagyis az életre. Ezt jól mutatja pl. az Ez 18,5-9 szövege, amelynek forrása valószínűleg egy olyan beszéd, amelyet a templom kapujában a papok mondtak a zsidó zarándokoknak. Aki a felsorolt követelményeknek megfelelt, azt ezekkel a szavakkal bocsátották be: „Ő igaz, ezért élnie kell” (9.v.). Pálnál ellenben (és már Jézusnál is) éppen fordított a helyzet: első a megigazulás, azaz az igazvoltot adó megbocsátás, az élet, a Lélek, a Krisztusban való lét; ebből következik azután – mint válasz, mint hatás – az új magatartás. Isten bocsánatának megtapasztalása túlszorduló hálával és szeretettel tölti el a szívet (ld. Lk 7,41k, valamint a bűnös asszony történetét). A határtalan boldogság pedig, mely ebből fakad, nagyvonalúvá és jóságossá tesz másokkal szemben (ld. Mt 18,23-34, egy Jézus által bemutatott ellenpéldával). Mi emberek mindig követelményeket támasztunk, és ettől tesszük függővé az ellenszolgáltatást (ld. Jézus példabeszédeinek későbbi kibővítését: Mt 18,35; 22,11-14). Isten azonban elfogadott bennünket, anélkül, hogy elítélt volna, s ez a tapasztalat megváltoztatja életünket – meg kellene hogy változtassa!

Vannak emberek, akik halálveszélybe kerültek; ez után az élmény után az életüket teljesen új módon képesek értékelni, és azt szép ajándékként élik meg. Ilyen tapasztalatnak a folyamánya, „gyümölcse” (vö. Gal 5,22k) a megváltozott viszonyulásuk Istenhez, önmagukhoz és embertársaikhoz. Ez a keresztény etika modellje.

5. Krisztus törvénye (6,1-10)

Viseljétek el egymást türelemmel! (6,1-5)

A Lélekben, a Lélek iránti engedelmségben való járást Pál rögtön egy olyan példával világítja meg, amely a közösséget testvéri voltában érinti: a bűnös iránti megértő szelídséggel (1.v.). Ez nem csak a türelemben nyilvánul meg, hanem az odaadó gondoskodásban is, amely az bajbajutottat ismét „rendbehozza”, „a helyes útra vezeti”. Az ilyen szelídség mögött, amely az elesettet nem alázza meg, hanem felemeli, nem önmagunk igaz voltának büszkesége áll, hanem gyengeségünk tudata. Amilyen keményen ítél Pál az evangélium ügyében, olyan nagylelkűnek és türelmesnek látjuk őt ebben a kérdésben. Nyilvánvaló, hogy nem mentegetni akarja a bűnöst, „de védelmébe veszi az együttérzés nélküli ítélkezők keménységével szemben” (U.Borse 208).

A másik példa, amely az előbbivel összefügg, az a gondolat, hogy minden terhet közösen kell hordozni és elviselni (2.v.). Hogy még pontosabbak legyünk: Pál itt a helyettesítő szolgálatról beszél. Saját énünk és érdekeink háttérbe szorítása megfelel a törvénynek, de nem a réginek, amely az embert mindig önmagába taszította vissza, hanem Krisztus új törvényének. És ez esetben Pál össze tudja kapcsolni „a törvényt” és „Krisztust”, amelyek máshol úgy állnak szemben egymással, mint a tűz és a víz. Mert ez már alapvetően új törvény, és – a keresztény ember számára – nem végzetszerű hatalom. Sőt a Róm 3,28 ezt a törvényt „a hit törvényének” nevezi, szembeállítva „a tettek” törvényével; a Róm 8,2 szerint pedig ez „a Lélek törvénye, a Krisztus Jézusban való élet folyamánya”, amely megszabadít „a bűn és a halál törvényétől”. Végső soron ez az a forma, amely Krisztus életét is meghatározta (vö. Róm 15,2k).

Az együttérző magatartás sokkal könnyebb, ha tudatában vagyunk saját gyengeségünknek (3-5.v.). Mert mindenki, segítsen bár másoknak akármennyit, valahol maga is terhet jelent a környezetének. És így már lényegtelen az, hogy ki tesz nagyobb vagy kisebb terhet embertársai vállára. Nem arról van szó tehát, hogy elégtelen méricskéljük a mások által ránk rótt terhet, és becsapjuk magunkat a saját hibánk tekintetében. Ezért mindenki, mielőtt nagylelkűnek tekintené magát, söpörjön előbb a saját ajtaja előtt. Először vegye ki a gerendát saját szeméből,

csak aztán törődjék a testvére szemében lévő szálkával, amint ezt a Mt 7,3-5-ben olvashatjuk. Meglátjuk, mindannyian találunk elég tennivalót saját házunktáján.

Gondoskodjatok tanítóitokról! (6,6)

A 6. vers egy újabb kérdést hoz szóba: az evangélium hirdetőiről való gondoskodást. Kijelenti velük kapcsolatban, hogy joggal tarthatnak igényt a fizetségre, természetesen nem úgy, mintha fizetségért oktatnának (ld. 2 Kor 2,17), hanem a tanítónak és a tanítványnak azon kapcsolata alapján, amely az evangéliumban gyökerezik. Az „engedjen részt” kifejezés az eredeti szövegben összecseng a Róm 12,13 és a Fil 4,15 gondolatával. Mindkét helyen arról van szó, hogy az anyagi támogatás az összetartozás kifejezése.

Az ókorban az oktatás általában magántevékenység volt. A zsidóságban a törvények oktatása általában ingyen történt (bár nyilván voltak kivételek is). A görög tanítómesterek szolgálatát viszont megfizették. Pálnak a 6. versben leírt szavai mintha kifejezetten annak az ígéretnek a szövegére támaszkodnának, amelyet a hippokrátészi esküben tettek az orvosjelöltek:

„Aki engem erre a tudományra tanít, azt úgy fogom tisztelni, mint saját szüleimet. Része lesz javaimban és vagyonomban, és ha rászorul, minden szükségessel ellátom...”

Mindazonáltal maga Pál teljesen lemondott arról, hogy egyes hívek vagy közösségek támogassák: saját keze munkájával tartotta fenn magát (1 Kor 4,12; 9,6-18; 2 Kor 11,7-11; 12,13k). Kivételnek számít – a galaták között megtapasztalt, valószínűleg nagylelkű fogadtatás mellett (4,13-15) – az a támogatás, amit a filippiektől kapott (2 Kor 11,8k; Fil 4,10.15k).

Tegyetek jót! (6,7-10)

A 7-8. vers fenyegető figyelmeztetéseivel Pál valószínűleg az összes előtte leírt intelmének akar nagyobb súlyt adni. Ezt azzal is kiemeli, ahogyan elkezdte ezt a részt: „Ne áltassátok magatokat!” Egyenértékű ez a „Jól figyeljete!” felszólítással. Ugyanígy inti a híveket az 1 Kor 6,9-ben és 15,33-ban is, mindig akkor, amikor egy olyan általános felismerésre akar vezetni, „amelyen nem tehetjük túl magunkat büntetlenül” (U.Borse, 214.o.).

Istent csúfoljuk meg, ha akaratát nem tartjuk tiszteletben, ha az ő Lelkét, amellyel netán még dicsekszünk is, nem engedjük működni. Amit ezért kapunk, az a magvetés és az aratás törvényszerűségét követi. Pál a várható jutalmat nyilvánvalóan nem a szolgálatok ellenértékeként vagy a teljesítményért járó bérként fogja fel. Az ember saját maga mondja ki magáról az ítéletet. Amit ugyanis most „vet”, azt fogja „aratni” az ítéletkor. Szemlélteti mindezt a jó és a rossz föld hasonlatával is (8.v.): az ember aszerint, hogy milyen földre bízza a vetőmagját, hogy hová „fektet be” (U.Borse 215.o.), úgy fogja aratni a test vagy a Lélek gyümölcsét. Így a „kárhozat” vagy az „örök élet” a saját életvitelének a termése.

Az élet tehát magvetés. Ezért Pál végül arra szólít fel, hogy fáradhatatlanul tegyünk a jót és így a Lélekben vessünk (9k). Az „amíg időnk van” megszorításban a közeli vég várása szólal meg (vö. Róm 13,11; 1 Kor 7,29). Az azonban, hogy az idő rövid, nem hat nyomasztólag a keresztényekre, hanem inkább buzdítás arra, hogy a hátralévő időt jól használjuk fel, „vásároljuk meg” (amint az Ef 5,16 és a Kol 4,5 eredeti szövege szó szerint kifejezi). Hogy éppen az Úr közeli érkezésének öröme indít a jótettekre, arról a Fil 4,4k beszél. A keresztény ember nem zárhat ki senkit jóságából a Gal 6,10 szerint sem; jótetteinknek mindenkire ki kell terjednie. Az, hogy Pál a hittestvéreket külön említi, nem jelenti a szeretet parancsának leszűkítését. A keresztény közösség az a hely, ahol elsőként kell megvalósítanunk a jót.

VI. Befejezés és áldás (6,11-18)

A levél szabályszerű címmel és köszöntéssel kezdődött (1,1-5), s befejezéssel és áldással végződik. A befejezésben a levélírónak módja van arra, hogy célját igen tömören összefoglalja. S mivel ezek a levél utolsó szavai és az olvasókat legalább most meg kell nyernie, ebben a részben szívhez szóló, személyes, kifejezetten érzelmekre ható hangnemben beszél. Hogy felmérhessük ennek a szakasznak a jelentőségét, képzeljük magunkat egy ügyvéd helyébe. Hiszen megállapítottuk már, hogy az egész Galata-levél egy bíróság előtt elhangzó védőbeszéd mintája szerint készült. Ennek megfelelően a zárómondatokban Pál latba veti minden szónoki képességét és személyes tekintélyét. A valóban Pál által írt levelek egyikének sincs ilyen terjedelmes és hatásos befejezése.

Az ellenfelek ajánlata: a körülmetélés (6,11-13)

A zárószavak fontosságát már azok bevezetője (a 11.v.) is mutatja. Hogy Pál ezt sajátkezűleg írja, az nem szokatlan dolog. Abban az időben ugyanis a saját kézzel írt befejezés helyettesítette az aláírást (ld. 1 Kor 16,21; Filem 19, vö. az írnok személyes üdvözlő szavait a Róm 16,22-ben). De hogy az apostol ezt külön hangsúlyozza is, az személyének latbavetését mutatja. Hogy Pál mindezt nagybetűkkel írja (ez nyilvánvaló a 11. vers görög szövegéből), az az aláhúzásnak felel meg.

Először Pál újból ellenfeleiről szól (12k). Indítékaikat és őket magukat is a legsötétebb színekkel festi le. Céljuk az, hogy elnyerjék az emberek tetszését (vö. 1,10). Hogy valóban az üldözéstől félnek-e – ha elhagyják a körülmetélést –, az nagyon is kérdéses. Pál valószínűleg csak a saját tapasztalatát (ld. 5,11) vetíti bele ellenfeleinek elképzelt helyzetébe. A második szemrehányás ugyanezen ellenfeleknél a hiányos törvénytéljesítést éri, akik körül vannak metélkedve, és mások körülmetélését is sürgetik. „Enyhített” törvény (amely abban az időben a zsidóságra áttértek részére lehetséges volt) Pál szemében nem létezik (5,3). Így ellenfeleinek a saját mulasztásaikat azzal kell ellensúlyozniuk, amit másoktól követelnek meg a törvény megtartásában. Ezzel azután dicsekszenek is. Ez a vád a bírált zsidós vallásosság fontos mozzanatát érinti: a „testi” adottságokkal és előnyökkel való dicsekvést.

Pálnak a kereszt a fontos (6,14-15)

Pál a 14. versben ellenfeleinek viselkedésével saját magatartását állítja szembe. Ő nem a „testtel” dicsekszik, sem a sajátjával, sem valaki máséval. Ezek helyett – az eredeti szövegben az ellentét jól érvényesül – ő Krisztus keresztségével dicsekszik, és ez éppen a „test” megsemmisítését jelenti. Csak a kereszt érdemel dicsőítést, mert egyedül a kereszt a hatékony. Ezért van az, hogy Pál számára a világ nem ér többé semmit, sem az ő emberi énje a világ számára. A tehetetlenné vált világ nem okozhat neki „semmilyen veszélyt vagy csábítást, nem jelent többé semmit” (H.Schlier 282.o.). És fordítva: a világ számára őbenne nincs már semmi. Kivonult a világból. Mindkettő megszűnt, semmivé lett a másik számára Jézus kereszthalála révén (vö. 2,19k; Fil 3,7-9).

Mert egyedül az számít és ér valamit, amit a kereszt hozott létre. Ez teljesen független a körülmetéléstől, hiszen valójában egy új világ született (15.v.). A Keresztrefeszített feltámasztásával Isten „új teremtést” hozott létre. Ezzel véget ért a régi világ és minden régi dolog, ami hozzá tartozik (2 Kor 5,17). A világban jelen van már az új, nem csak Krisztusban, aki „a halottak közül elsőként feltámadt” (1 Kor 5,20), hanem mindazokban is, akik a keresztség által, amint a Róm 6,4 mondja, Krisztussal a kereszten meghaltak és feltámadtak, s így hozzá tartozva „új teremtményként” élnek (vö. 2 Kor 5,17).

Isten tehát – a zsidóság és pogányság korszaka után (vö. 5,6; 1 Kor 7,19) – Krisztusban új kezdetet hozott létre. Amit a zsidók jövőbe tekintő látnokai csak Isten végidőbeli beavatkozásaként vártak: a régi világ vége és az újnak kezdete – immár valóság. Vagy pedig fordítva, jobban követve Pál gondolatmenetét: ha az új világ már elkezdődött és ezzel a régi – időben és lehetőségeiben – a végéhez ért, akkor mi már a végső időben élünk. A már beköszöntött új korszakba való átmenetet éljük át. A jövő immár jelenné lett.

Az apostol jókívánságai (6,16-18)

Előbb az első áldás következik, amely még szűkebb körű (16.v.). Csak azokra vonatkozik, akik megfelelnek a 14-15. versekben leírt normának. Hogy mit jelent itt az „Isten Izraelének” kiegészítés, vajon zsidókat vagy keresztényeket ért-e alatta, azt nehéz eldönteni. Magának a kifejezésnek a zsidó Tizennyolc imából való eredete és az a tény, hogy az egyházat csak jóval később kezdték Izraelnek nevezni, inkább azt sugallná, hogy a zsidókra gondoljunk. De éppen az a keresztény mérce, amely ugyanebben a mondatban szerepel, valamint az alapvetően ellenséges hangnem azok iránt, akik izraelitáknak tartják magukat anélkül, hogy valóban azok is volnának, arra késztet, hogy az „Isten Izraelé” kifejezést mégis (a legtöbb szentírásmagyarázóval együtt) inkább az egyházra, mint az igaz Izraelre vonatkoztassuk (vö. 4,26).

Pál ezután azt kéri, hogy ne okozzanak neki többé olyan kellemetlenségeket, amilyenek a galatákkal kapcsolatos és a levélben leírt problémák. Indoklásul „sebhelyeire” hivatkozik (gör. 17.v.). Ezek azok a sebek és forradások, amelyek az apostol bántalmazásaiból erednek (vö. 2 Kor 4,10; 11,23-27). Az is lehet, hogy olyan beégetett bélyegekre gondol, amelyeket védettségük jeléül azokba az egyiptomi rabszolgákba égettek, akik Héraklész templomába menekültek. Vagy egyszerűen csak azt akarja mondani: hiszen én sok szenvedésemmel valóban Krisztus apostolának bizonyultam; hogyan harcolhattok akkor evangéliumom ellen? Ciceró elmondja, hogy ő mint ügyvéd a bíróság előtt soha nem mulasztotta el említést tenni a vádlottnak háborús sebhelyeiről, hogy a bírakat és a hallgatóságot megnyerje.

Pál átmenet nélkül, és anélkül, hogy egyes személyeket név szerint köszöntene, viszont a feltűnő helyen álló „testvérek” megszólítással zárja a levelet. A végső mondat az ő apostoli áldása (vö. 1,3). Az emberi lélekről, mint a kegyelem működésének a helyéről, Pálnál még a Fil 4,23-ban és a Filem 25-ben történik említés. A levél „Amen”-nel fejeződik be (máshol csak a Róm 15,33 ill. 16,27-ben), ami voltaképpen már a megszólított közösség helybenhagyó válasza (vö. 1 Kor 14,16; Jel 5,14; 7,12).

Harmadik rész: Függelék

Bibliaolvasás – Kérdések

1. Hasonlítsuk össze a Galata-levél két bevezető szakaszát (1,1-5.6-9) más páli levelek bevezetésével!
2. Soroljuk fel azokat a történeti adatokat, amelyekkel Pál az 1. fejezetben és a 2,1-10.11-14-ben azt bizonyítja, hogy nem emberektől származik apostoli küldetése és az ő evangéliuma!
3. Pál megtérését ill. meghívását igen szemléletesen beszéli el a Csel 9,3-19. Hasonlítsuk össze ezzel a Gal 1,15-17; 1 Kor 9,1; 15,8k és a 2 Kor 4,6-ot mind a forma, mind a tartalom szempontjából!
4. Hasonlítsuk össze az „apostoli zsinat” okát, menetét és eredményét a Csel 15,1-29-ben és a Gal 2,1-10-ben!
5. A Gal 2,15-21 címzettje formailag Kéfás, valójában a galaták. Mennyiben hasonlít ez utóbbiak magatartása Kéfáséhoz Antióchiában?
6. Határozzuk meg a páli evangélium lényegét a Galata-levél alapján!
7. Mit ért Pál a Galata-levélben „hit” és „szabadság” alatt?
8. Mik a közös vonásai az evangéliumnak Jézusnál és Pálnál?
9. Mi a legfontosabb különbség a Lélek által elnyert megigazulás (Pál) és a zsidó test általi megigazulás között?
10. A Gal 3 szerint milyen üdvtörténeti jelentősége van a törvénynek?
11. Mi fűzi a keresztényeket Ábrahámhoz, mi Sárahoz és annak fiához?
12. Szolga és szabad hogyan lehet egy Krisztusban?
13. Miért beszél a Gal 5,22 gyümölcscről, nem a Lélek tetteiről?

Irodalom

Közérthető kommentárok

Becker, J., Der Brief an die Galater (Das Neue Testament Deutsch 8, 1-85. o.), Göttingen 1976.
 Borse, U., Der Brief an die Galater (Regensburger Neues Testament), Regensburg 1984, 262 o.
 Cserháti Sándor, Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele, Magyar Evang. Egyh.

Sajtóosztálya, Bp. 1982.

Ebeling, G., Die Wahrheit des Evangeliums. Eine Lesehilfe zum Galaterbrief, Tübingen 1981, 369 o.

Egger, W., Galaterbrief/Philipperbrief/Philemonbrief (Neue Echter Bibel. NT 9/11/15, a Galata levélről 37 o.), Würzburg 1985.

Lührmann, D., Der Brief an die Galater (Zürcher Bibelkommentare, NT 7), Zürich 1978, 122 o.
 Schneider, G., Der Brief an die Galater (Geistliche Schriftlesung 9), Düsseldorf 21968, 164 o.

Kommentárok, amelyek a bibliai nyelvek ismeretét feltételezik

Muaner, F., Der Galaterbrief (Herders Theologischer Kommentar zum NT, IX. kötet), Freiburg-Basel-Wien (1974) 41981, XXII+456 o.

Oepke, A., Der Brief des Paulus an die Galater (Theologischer Handkommentar zum NT), Berlin 31973, 219 o.

Schlier, H., Der Brief an die Galater (Kritisch-exegetischer Kommentar über das NT), Göttingen 1971, 287 o.

További irodalom a Galata levélhez, Pál működéséhez

Bornkamm, G., Paulus (Urban-Taschenbücher 119), Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1983, 260 o.

Eckert, J., Die urchristliche Verkündigung im Streit zwischen Paulus und seinen Gegnern nach dem Galaterbrief (Biblische Untersuchungen 6), Regensburg 1971, XII+260 o.

Trilling, W., Mit Paulus im Gespräch. Das Lebenswerk des großen Völkerapostels – eine Hinführung, Graz-Wien-Köln 1983, 176 o.

Tarjányi Béla, Újszövetségi alapismeretek I., Az ősegyház élete (Pál apostol levelei), Hittudományi Akad. Lev. Tag., Budapest 21992.

A kötet Szerzőjéről

Walter Radl 1940-ben született az Elba menti Aussigben. Filozófiai, teológiai és történelemtudományi tanulmányait Innsbruckban és Bonnban végezte. 1968-tól 1970-ig gimnáziumi hittanári és történelemtanári képesítést szerzett Düsseldorfban. 1970-től 1984-ig tudományos munkatárs majd asszisztens a Bochumi Ruhr-Egyetemen, 1974-ben szerzett teológiai doktorátust, 1980-ban habilitált, ezután magántanár Bochumban, megbízott előadó a Dortmundi Egyetemen. 1984-től az újszövetségi szentírásmagyarázat professzora az Augsburgi Egyetemen.

Levél a galatáknak

1. fejezet

Címzés és köszöntés: 1,1-5

¹ Pál, aki nem emberektől, nem ember által apostol, hanem Jézus Krisztus és az Atyaisten által, aki feltámasztotta őt a halálól, ² és a velem levő testvérek mindnyájan, Galácia egyházainak. ³ Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól, ⁴ aki feláldozta önmagát bűneinkért, hogy kiragadjon minket a jelen gonosz világból, Istennek és a mi Atyánknek akarata szerint, ⁵ akinek dicsőség mindörökkön örökké! Ámen.

A levél megírásának oka: 1,6-9

⁶ Csodálom, hogy attól, aki titeket Krisztus kegyelme által meghívott, ilyen hamar más evangéliumhoz pártoltok, ⁷ holott nincsen más, csak olyanok vannak, akik zavarba ejtenek titeket, és el akarják fordítani Krisztus evangéliumát. ⁸ De még ha mi, vagy akár az égből egy angyal hirdetne is nektek más evangéliumot, mint amit hirdettünk nektek, átkozott legyen! ⁹ Ahogy azelőtt is mondtuk, most megismétlem: Ha valaki más evangéliumot hirdet nektek, mint amit átvettetek, átkozott legyen!

Pál apostoli tisztsége: 1,10-2,10

Az apostol meghívása ¹⁰ Vajon embereket akarok most megnyerni, vagy Istent? Embereknek igyekszem-e tetszeni? De ha az embereknek igyekeznék tetszeni, nem volnék Krisztus szolgája!

¹¹ Tudtokra adom ugyanis, testvérek, hogy az evangélium, melyet én hirdettem, nem ember szerint való; ¹² mert én nem embertől kaptam vagy tanultam azt, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából. ¹³ Hallottátok ti is, hogyan viselkedtem egykor a zsidóságban, hogy mód felett üldöztem Isten egyházát, és pusztítottam azt. ¹⁴ Felülmúltam a zsidóságban számos kortársamat nemzetemből, nagyobb buzgósággal követve őseim hagyományait. ¹⁵ Mikor azonban úgy tetszett Istennek, aki engem anyám méhétől fogva ^[1z 49,1] kiválasztott, és kegyelme által meghívott, ¹⁶ hogy kinyilatkoztassa bennem Fiát, hogy hirdessem őt a pogányok között, egyáltalán nem törődtem testtel és vérrel, ¹⁷ Jeruzsálembe sem mentem föl apostol-elődeimhez, hanem elmentem Arábiába, majd ismét visszatértem Damaszkuszba.

¹⁸ Három év múlva azután felmentem Jeruzsálembe, hogy meglátogassam Kéfást, és nála maradtam tizenöt napig. ¹⁹ Más azonban az apostolok közül nem láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét. ²⁰ Amit pedig írok nektek, íme, Isten előtt mondom, hogy nem hazudom. ²¹ Azután Szíria és Kilikia vidékeire mentem. ²² Júdea egyházai számára, amelyek Krisztusban vannak, személyesen nem is voltam ismert. ²³ Csak azt hallották felőlem: »Az, aki minket egykor üldözött, most hirdeti a hitet, amelyet valaha pusztított«, ²⁴ és dicsőítették miattam az Istent.

• ¹ Pál, mivel kétségbevonják apostoli mivoltát, mindjárt kezdetben hangsúlyozza, hogy apostoli meghívását az Atyaisten akaratából Krisztustól kapta, tehát ugyanolyan apostol, mint a Tizenkettő. • ⁴ Ebben a levélben rövid a köszöntés, s már ez is tükrözi, hogy a hívek hite milyen nagy veszélynek van kitéve. Már itt hangsúlyozza, hogy Jézus Krisztus feláldozta önmagát értünk.

2. fejezet

Az apostoli zsinat Jeruzsálemben ¹ Tizennégy esztendő múlva azután ismét fölmentem Jeruzsálembe Barnabással, s magammal vittem Títuszt is. ² Kinyilatkoztatástól indítva mentem föl, és megtárgyaltam velük az evangéliumot, amelyet a pogányok közt hirdetek, azokkal külön is, akik tekintélyesek voltak, nehogy hiábavaló legyen, ahogy futok vagy ahogy futottam. ³ De még a velem levő Títuszt sem kényszerítették a körülmetélésre, bár görög volt. ⁴ Ami pedig a belopódzott hamis testvéreket illeti, akik befurakodtak, hogy kikémleljék a Krisztus Jézusban való szabadságunkat, s így minket szolgaságba taszítsanak, ⁵ ezeknek egy pillanatig sem engedjük magunkat alávetni, hogy az evangélium igazsága megmaradjon nálatok.

⁶ Azok pedig, akik tekintélyesek voltak – hogy milyenek voltak valamikor, az nem tartozik rám; Isten nem nézi az ember személyét –, azok a tekintélyesek engem semmivel sem terheltek meg. ⁷ Sőt inkább, amikor látták, hogy rám van bízva a körülmetéletlenek evangéliuma, mint ahogy Péterre a körülmetélteké ⁸ – mert aki erőt adott Péternek a körülmetéltek apostolságára, nekem is erőt adott a pogányok között –, ⁹ és amikor megismerték a nekem adott kegyelmet, Jakab, Kéfás és János, akiket oszlopoknak tekintettek, az egység jeléül jobbot nyújtottak nekem és Barnabásnak, hogy mi a pogányok között apostolkodjunk, ők pedig a körülmetéltek között. ¹⁰ Csak legyen gondunk a szegényekre, amit én törekedtem is megtenni.

A hitből fakadó igazságosság: 2,11-4,7

Törvénynek való engedelmesség vagy hit ¹¹ Amikor azonban Kéfás Antióchiába jött, nyíltan szembeszálltam vele, mert méltó volt a feddésre. ¹² Mielőtt ugyanis Jakabtól odaérkeztek volna néhányan, mindig együtt étkezett a pogányokkal; de amikor azok odaérkeztek, visszavonult, és különvált tőlük, mert félt azoktól, akik a körülmetélésből valók voltak. ¹³ Képmutatását követte a többi zsidó is, úgyhogy Barnabást is belevitték a színlelésbe. ¹⁴ De amikor láttam, hogy nem járnak egyenesen az evangélium igazsága szerint, mindnyájuk előtt azt mondtam Kéfásnak: »Ha te zsidó létedre pogány módon élsz és nem zsidó módon, hogyan kényszerítheted a pogányokat, hogy zsidó módon éljenek?« ¹⁵ Mi természet szerint zsidók vagyunk, és nem a pogányok közül való bűnösök. ¹⁶ Mivel pedig tudjuk, hogy az ember nem a törvény cselekedeteiből igazul meg, hanem a Jézus Krisztusba vetett hit által, mi is Krisztus Jézusban hittünk, hogy megigazuljunk Krisztus hite, és nem a törvény cselekedetei által, mert a törvény cselekedeteiből *egy ember sem igazul meg*.

¹⁷ Hogyha mi, akik Krisztusban megigazulást keresünk, magunk is bűnösöknek bizonyulunk, vajon akkor Krisztus a bűn szolgája? Semmi esetre sem! ¹⁸ Mert ha ismét felépítem azt, amit leromboltam, önmagam teszem törvényszegővé. ¹⁹ Mert a törvény által meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek. Krisztussal együtt keresztre vagyok szegezve: ²⁰ élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem. Amit pedig most a testben élek, azt az Isten Fiában való hitben élem, aki szeretett engem, és önmagát adta értem. ²¹ Nem érvénytelenítem Isten kegyelmét, mert ha a megigazulás a törvény által van, akkor Krisztus hiába halt meg.

• ¹⁷ Ha a mózesi törvény még érvényben volna, elhagyása bűn lenne; tehát aki az üdvösséget Krisztus által keresi, bűnös dolgot cselekedne. Ez képtelenség, tehát képtelenség a kiindulás is. • ¹⁸ Törvényszegővé: ha felépítem, amit leromboltam, vagyis ha visszatérek a törvényhez, amit elhagytam, elismerem, hogy hibáztam. Péter tulajdonképpen ezt tette, amikor nem állt ki meggyőződése mellett (12.v.).

3. fejezet

A galatáknak szóló felhívás ¹Ó, esztelen galaták! Ki babonázott meg titeket, miután a szemetek elé tártuk a megfeszített Jézus Krisztust? ²Csak azt akarom tőletek megtudni: a törvény cselekedetei alapján kaptátok-e meg a Lelket, vagy az igehirdetés hívő hallgatása által? ³Ennyire oktanok vagytok? Amit a Lélekkel kezdtetek, most a testtel fejezitek be? ⁴Hiába éltetek át oly sok mindent? Akkor bizony hiába! ⁵Aki tehát a Lelket adja nektek és csodákat művel köztetek, a törvény cselekedetei, vagy az igehirdetés hívő hallgatása alapján teszi-e ezt?

Ábrahám hite és az áldás ígérete ⁶Meg van ugyanis írva: »Ábrahám hitt Istennek, és ez megigazulására szolgált« {Ter 15,6}. ⁷Értsétek meg tehát, hogy akik a hitből valók, azok Ábrahám fiai. ⁸Mivel pedig az Írás előre látta, hogy Isten a hit által ad megigazulást a pogányoknak, előre hirdette Ábrahámnak: »Tebenned nyer áldást minden nemzet« {Ter 12,3}. ⁹Így tehát akik hitből valók, azok nyernek áldást a hívő Ábráhámmal. ¹⁰Mert mindazok, akik a törvény cselekedetei szerint élnek, átok alatt vannak. Írva van ugyanis: »Átkozott mindenki, aki nem marad meg mindabban, aminek teljesítése elő van írva a törvény könyvében« {MTörv 27,26}. ¹¹Hogy pedig a törvény által senki sem igazul meg Isten előtt, nyilvánvaló, mert »az igaz hitből él« {Hab 2,4}. ¹²A törvény pedig nem hitből van, hanem »aki teljesíti, élni fog általa« {Lev 18,5}. ¹³Krisztus megváltott minket a törvény átkától, amikor átokká lett értünk, mert írva van: »Átkozott mindaz, aki a fán függ« {MTörv 21,23}. ¹⁴Ez azért történt, hogy Ábrahám áldása Krisztus Jézusban a pogányokra is rászálljon, és hogy a Lélek ígétét megkapjuk a hit által.

¹⁵Testvérek, emberi módon szólok. Még az ember érvényes végrendeletét sem érvénytelenítheti senki, és nem egészítheti ki. ¹⁶Nos, az ígéretek Ábrahámnak és utódjának szóltak. Nem azt mondja az Írás: »és utódainak«, mint soknak, hanem mint egynek: »és a te utódodnak« {Ter 22,17}, aki a Krisztus. ¹⁷Azt mondom tehát: az Isten által megerősített végrendeletet a négyszázharminc évvel később adott törvény nem teszi érvénytelenné, hogy megszüntesse az ígétet. ¹⁸Mert ha a törvényből származna az örökség, akkor már nem az ígétből; Ábrahámnak pedig Isten ígét által adta ajándékát.

A törvény üdvtörténeti szerepe ¹⁹Mi tehát a törvény? A bűnök miatt hozták, amíg el nem jön az utód, akinek az ígét szól. Angyalok által hirdették ki, közvetítő útján. ²⁰A közvetítő azonban nem egy személy közvetítője, Isten pedig egy. ²¹A törvény tehát az Isten ígéretei ellen van? Semmi esetre sem! Mert ha olyan törvényt adtak volna, amely éltetni képes, valóban a törvényből lenne a megigazulás. ²²De az Írás mindent a bűn alá foglalt, hogy az ígétet Jézus Krisztus hite által nyerjék el a hívők.

²³Amíg a hit el nem érkezett, a törvény őrizete alatt voltunk, egybefogva a hit számára, amely majd kinyilatkoztatást nyer. ²⁴Ennélfogva a törvény nevelőnk volt Krisztusra, hogy a hit által igazuljunk meg. ²⁵Amikor azonban elérkezett a hit, már nem vagyunk a nevelő alatt.

Hit és istengyermekség ²⁶Mert mindnyájan Isten fiai vagytok a hit által Krisztus Jézusban. ²⁷Hiszen mindannyian, akik megkeresztelkedtetek Krisztusra, Krisztust öltöttétek magatokra: ²⁸nincs többé zsidó, sem görög, sem szolga, sem szabad, sem férfi, sem nő; mert mindnyájan egy vagytok Krisztus Jézusban. ²⁹Ha pedig ti Krisztuséi vagytok, akkor Ábrahám utódai, s az ígét szerint való örökösök.

• 1-5 Pál hivatkozik a galaták személyes tapasztalatára: mi által nyerték el a Szentlélek ajándékait? A törvény megtartása által, vagy a hit által? A választ nem adja meg, mert a galaták nagyon is tudták, mi az igazság: amikor megkeresztelkedtek, a Szentlélek megnyilvánult bennük, hatékonyan működni kezdett bennük és közöttük. • 10 Hogy Pált megértsük, azt is

szem előtt kell tartanunk, amit nem mond ki, ti. hogy a törvény előírásait nem lehet megtartani kegyelmi segítség nélkül, amit nem a törvény ad. A gondolatmenet részletesebben olvasható a Róm 3,1-7,25-ben. • 19 Pál kiemeli a törvény alárendelt szerepét. A Sínai hegyen elhangzott ígérek és fenyegetések egy szerződéshez kötődtek, amelyet Isten a néppel kötött. Mindkét fél részéről közvetítő is volt: Isten részéről az angyalok, a nép részéről Mózes; a szerződés kölcsönös kötelezettségeket tartalmazott, az ígérek feltételesek voltak. Az Ábrahámval kötött szövetségben viszont közvetítők nem voltak, s Isten feltételekhez sem kötötte ígértét. Ennek beteljesedése nem függ tehát a nép hűségétől, csak Isten hűségétől, amely megingathatatlan. Így tehát az Ábrahámnak tett ígért magasabb rendű és szilárdabb a mózesi törvényenél és a hozzá kapcsolódó ígértéknél.

4. fejezet

1 Mondom pedig: Amíg az örökös kiskorú, semmiben sem különbözik a szolgától, bár mindennek ura, 2 hanem gyámok és gondviselők alatt van az apjától előre meghatározott időig. 3 Így mi is, amíg kiskorúak voltunk, a világ elemeinek szolgasága alatt voltunk. 4 De amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született, és a törvény alattvalója lett, 5 hogy azokat, akik a törvény alatt voltak, megváltsa, és elnyerjük a fogadott fiúságot. 6 Mivel pedig fiak vagytok, Isten elküldte Fiának Lelkét szívünkbe, aki azt kiáltja: »Abba, Atya!« 7 Tehát többé nem vagy már szolga, hanem fiú; ha pedig fiú, akkor örökös is az Isten által.

A keresztény szabadság: 4,8-6,10

Óvás a régi szolgaságba való visszaeséstől 8 Azelőtt ugyan, mivel Istent nem ismertétek, azoknak szolgáltak, amik természet szerint nem istenek; 9 de most, amikor megismertétek Istent, sőt ismertek vagytok Isten előtt, hogyan fordultok ismét az erőtlenséges elemekhez, hogy azoknak újból szolgáljatok? 10 Napokat tartotok meg és hónapokat, időket és esztendőket! 11 Féltetek titeket, hogy talán hiába fáradoztam köztetek.

12 Legyetek olyanok, mint én, mert én is olyan vagyok, mint ti; kérve-kérlek titeket, testvérek! Semmivel sem bántottatok meg. 13 Hiszen tudjátok, hogy a test erőtlenségében hirdetem nektek először az evangéliumot; 14 és azt, ami kísértésekre szolgálhatott testemben, nem vetettétek meg, és meg sem utáltatok, hanem úgy fogadtatok engem, mint Isten angyalát, mint Krisztus Jézust.

15 Hol van tehát a boldogságotok? Mert tanúsítom rólatok, hogy ha lehetett volna, a szemeteket is kivájtátok volna és nekem adtátok volna. 16 Tehát ellenségetek lettem, mert igazat mondok nektek? 17 Nem jó szándékkal buzgólkodnak körülöttem, hanem el akarnak tőlem szakítani titeket, hogy mellettük buzgólkodjatok. 18 Jó dolog mindenkor buzgólkodnotok a jóban, nemcsak akkor, amikor jelen vagyok köztetek, 19 fiacskáim, akiket fájdalommal szülök újra, míg Krisztus kialakul bennetek! 20 Szeretnék most nálatok lenni, és más hangon beszélni, mert bizonytalan vagyok miattatok.

Az Írás tanúsága 21 Mondjátok meg nekem, akik a törvény alatt akartok lenni: nem halljátok a törvényt? 22 Mert írva van: Ábrahámnak két fia volt, egy a szolgától, és egy a szabad asszonytól (Ter 16,15; 21,2-3). 23 De az, aki a szolgától volt, test szerint született, aki pedig a szabad asszonytól, ígért folytán. 24 Ezeket példázatképpen mondták; mert ezek az asszonyok a két szövetséget jelentik: az egyik a Sínai hegyről való, amely szolgaságra szül, ez Hágár. 25 Hágár voltaképpen az Arábiában levő Sínai hegyet jelenti, s megfelel a mostani Jeruzsálemnek; ugyanis fiaival együtt szolgaságban él. 26 A magasságbeli Jeruzsálem pedig szabad: ez a mi anyánk. 27 Mert írva van:

*»Örülj, te magtalan, aki nem szülsz;
ujjongj és kiálts, aki nem vajúdsz,
mert több a fia az elhagyottnak,
mint annak, akinek férje van« {1z 54,1}.*

28 Ti pedig, testvérek, mint ahogy Izsák, az ígéret fiai vagytok. 29 De amint akkor az, aki test szerint született, üldözte a lélek szerint valót, úgy van most is. 30 De mit mond az Írás? *»Úzd el a szolgát és fiát, mert a szolgáló fia nem fog örökölni a szabad asszony fiával« {Ter 21,10}*. 31 Tehát, testvérek, nem a szolgálonak vagyunk fiai, hanem a szabad asszonynak.

5. fejezet

Szabadság vagy szolgaság 1 Erre a szabadságra tett szabaddá minket Krisztus. Legyetek tehát állhatatosak, és ne vegyétek magatokra ismét a szolgaság igáját. 2 Íme én, Pál, mondom nektek, hogy ha körülmetélkedtek, Krisztus semmit sem használ nektek. 3 Újra tanúságot teszek minden ember előtt, aki körülmetélkedik, hogy köteles az egész törvényt megtartani. 4 Elszakadtatok Krisztustól, akik a törvényben keresitek a megigazulást, kiestetek a kegyelemből. 5 Mert mi a Lélek által, hitből várjuk a megigazulás reményét. 6 Hiszen Krisztus Jézusban sem a körülmetélés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, csak a hit, amely a szeretet által munkálkodik.

7 Jól futottatok; ki akadályozott meg benneteket, hogy engedelmeskedjete az igazságnak? 8 Ez a hitegetés nem attól van, aki meghívott titeket. 9 Egy kevés kovász az egész tésztát megkeleszti. 10 Bízom bennetek az Úrban, hogy nem fogtok másképp vélekedni. Aki pedig megzavar titeket, viselni fogja az ítéletet, akárki legyen is az. 11 Én pedig, testvérek, ha még most is a körülmetélkedést hirdetem, miért szenvedek még mindig üldözést? Akkor megszűnt a kereszt botránya. 12 Bárcsak csonkítanak is meg magukat azok, akik titeket megzavarnak!

A szeretet, mint a Lélek gyümölcse 13 Mert ti szabadságra vagytok hivatva, testvérek, csak a szabadság ne legyen kibúvó a testnek, hanem szeretetben szolgáljatok egymásnak!

14 Mert az egész törvény egy mondatban teljesedik be, mégpedig ebben: *»Szeresd felebarátodat, mint önmagadat« {Lev 19,18}*. 15 De ha egymást marjátok és faljátok, vigyázzatok, hogy egymást el ne emésszétek!

16 Azt mondom tehát: Lélek szerint járjatok, és ne teljesítsétek a test kívánságait! 17 Mert a test a Lélek ellen vágyakozik, a Lélek pedig a test ellen; ezek ugyanis egymással ellenkeznek, hogy ne azt tegyétek, amit szeretnétek. 18 Ha a Lélek vezet titeket, nem vagytok a törvény alatt. 19 A test cselekedetei nyilvánvalók: paráznaság, tisztátalanság, bujaság, 20 bálványimádás, mágia, ellenségeskedés, viszálykodás, versengés, harag, veszekedés, széthúzás, szakadás, 21 irigykedés, részegeskedés, tobzódás és hasonlók. Ezekről előre mondom nektek, mint előbb is mondtam, hogy akik ilyen dolgokat tesznek, nem nyerik el Isten országát. 22 A Lélek gyümölcse pedig a szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, 23 szelídség, önmegtartóztatás. Ilyenek ellen nincsen törvény. 24 Akik pedig Krisztus Jézuséi, megfeszítették testüket a vétkekkel és a kívánságokkal együtt. 25 Ha a Lélek által élünk, járjunk is a Lélek szerint!

26 Ne vágyódjunk a hiú dicsőség után, egymást ingerelve, egymásra irigykedve!

6. fejezet

Krisztus törvénye 1 Testvérek, ha valakit valamilyen bűnben tetten is érnek, ti, akik lelkiek vagytok, oktassátok az illet a szelídség szellemében; de ügyelj magadra, nehogy te is kísértésbe ess. 2 Hordozzátok egymás terhét, s így teljesíteni fogjátok Krisztus törvényét. 3 Mert ha valaki

valaminek tartja magát, holott semmi, félrevezeti önmagát. ⁴ Mindenki a saját tetteit vizsgálja meg, és akkor csak önmagára nézve lesz dicsekednivalója, és nem másra nézve. ⁵ Mert mindenki a maga terhét fogja hordozni.

⁶ Aki pedig az igében oktatást nyer, részesítse oktatóját minden jóban. ⁷ Ne vezessétek félre magatokat: Istent nem lehet kijátszani. Mert amit az ember vet, azt fogja aratni is; ⁸ hiszen aki testének vet, a testből arat majd romlást, aki pedig a Léleknek vet, a Lélekből arat majd örök életet. ⁹ Ne fáradjunk bele a jótettekbe, mert ha el nem lankadunk, annak idején majd aratni is fogunk. ¹⁰ Tehát amíg időnk van, tegyünk jót mindenkivel, főképpen pedig hittestvéreinkkel.

Zárszó és áldás: 6,11-18

¹¹ Nézzétek csak, milyen nagy betűkkel írok nektek saját kezemmel! ¹² Akik test szerint akarnak tetszeni, azok kényszerítenek titeket a körülmetélkedésre, csak azért, hogy Krisztus keresztyéért ne szenvedjenek üldözést. ¹³ Mert maguk a körülmetéltek sem tartják meg a törvényt; csak azért akarják, hogy körülmetélkedjete, hogy testetekkel dicsekedjenek. ¹⁴ Tőlem azonban távol legyen másban dicsekedni, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus keresztyében, aki által a világ meg van feszítve számomra, és én a világnak. ¹⁵ Mert sem a körülmetélés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, csak az új teremtmény. ¹⁶ És mindazokra, akik ezt a szabályt követik, békesség és irgalom, és Istennek Izraeljére!

¹⁷ Ezután senki se okozzon nekem kellemetlenséget, mert Jézus jegyeit viselem testemen.

¹⁸ A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen lelketekkel, testvérek! Ámen.